

परिच्छेद – एक: पृष्ठभूमि

१.१ कानुनी मान्यता तथा पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको अनुसूची ५ को क्रमसंख्या १३ मा केन्द्रीय तथ्याङ्क (राष्ट्रिय, अन्तरराष्ट्रिय मानक र गुणस्तर) लाई संघको अधिकारको सुचीमा राखी नेपाल सरकारले यसको मापदण्ड निर्धारण गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ, भने अनुसूची ६ को क्रमसंख्या ६ मा प्रदेश तथ्याङ्कलाई प्रदेशको अधिकारको सूचीमा सूचीकृत गरिएको छ। संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४), धारा २१४ को उपधारा (२), धारा २२१ को उपधारा (२), धारा २२६ को उपधारा (१) अनुसार स्थानीय तहको अधिकारको सूची अनुसूची ८ बमोजिम हुनेछ। नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको हुनाले सोहिं मान्यता अनुसार पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ।

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको कार्य विस्तृतीकरणले केन्द्रीय तथ्याङ्क अन्तर्गत तथ्याङ्क सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, कानून, मापदण्ड, राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीको व्यवस्थापन र गुणस्तर निर्धारण, राष्ट्रियस्तरको गणना र सर्वेक्षण व्यवस्थापन, नेपाल स्टयाण्डर्ड वर्गीकरण र मापदण्ड विकास र प्रयोग र तथ्याङ्कसम्बन्धी सल्लाहकारी भूमिका बारे उल्लेख गरेको छ। प्रदेश तथ्याङ्क अन्तर्गत तथ्याङ्क सम्बन्धी प्रदेश नीति, कानून तथा मापदण्ड, नेपाल स्टयाण्डर्ड, वर्गीकरण र मापदण्ड अनुसार प्रादेशिक तहको तथ्याङ्क व्यवस्थापन, प्रदेश तहको तथ्याङ्कको सूचना प्रणाली व्यवस्थापन तथा प्रादेशिक तथ्याङ्कीय अभिलेख संरक्षण र व्यवस्थापन आदि उल्लेख गरेकोले सोहिं मान्यता अनुसार पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ।

तथ्याङ्क ऐन, २०१५ तथा नियमावली, २०४१: तथ्याङ्क ऐन २०१५ को दफा ७ (क) उपदफा १ अनुसार सरकारी कार्यालय, सरकारी स्वामित्व भएको वा यस उद्देश्यको लागि सरकारी सहायता प्राप्त संस्था वा विदेशी व्यक्ति वा संस्थाले व्यवसायिक उद्देश्यले कुनै आर्थिक कुराको लगत, खबर वा तथ्याङ्क संकलन गर्न चाहेमा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट स्वीकृती प्राप्त गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेकोले सोहिं मान्यता अनुसार पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ।

गाँउपालिका तथा नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण ढाँचा सम्बन्धमा: सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७४।१।२६ को सचिवस्तरको निर्णय अनुसार देश भरिका सबै स्थानीय तहहरूले आ-आफ्नो स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण तयार गरी वेवसाइटमा राख्नका लागि अनुरोध गरेको र वस्तुगत विवरण तयारी सम्बन्धी ढाँचा / फर्माट पनि पठाएको हुँदा सो ढाँचालाई पनि अगिंकार गरी पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ।

स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४:- स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ अनुसूची ३ मा स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन बारेमा र अनुसूची ४ मा वडा कार्यालयहरूले योजना तर्जुमा र तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्नु पर्ने व्यहोरामा जनसांख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पाश्वर्चित्र तथा श्रोत नक्साको अध्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनी उल्लेख गरेकोले सोहि अनुसार अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको पाश्वर्चित्र तयार पारिएको हो ।

स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४: दफा १ मा “प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नितिजामुलक ढंगले गर्नुपर्ने र योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिती देखिने गरी वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गर्नु पर्नेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको हुनाले सोहि अनुसार पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन: २०७४: स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ को च (२) र (३) ड को (२), (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२) (३), (४) र (५) मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को (ख) मा तथ्याङ्क अध्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचनासहितको वडाको पाश्वर्चित्र तयार तथा अध्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेकोले सोहि अनुसार वडाको अवस्था भल्क्ने गरी पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय सरकारहरूलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार र १५ वटा साभा अधिकारहरूलाई स्थानीयस्तरमा स्थापित गर्न र सो सम्बन्धी सेवाहरूलाई स्थानीय स्तरमा प्रभावकारिताका साथ प्रवाह गर्न सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय (हाल सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय) ले देशका सबै स्थानीय सरकारहरूलाई गाउँ तथा नगर पाश्वर्चित्र तयारीका लागि निर्देशन तथा अनुरोध गरेको थियो । यसै विषयलाई मध्यनजर गरी अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको एकिकृत विकासका लागि आफ्नो क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरी समग्र गाउँपालिकाको अवस्था तथा वस्तुस्थिति भल्क्ने गरी अर्जुन चौपारी गाउँपालिका पाश्वर्चित्र (Rural Municipal Profile of Arjun Chaupari) २०७४ तयार गरिएको हो ।

वस्तुगत विवरण (Profile) भन्नाले कुनै स्थान, क्षेत्रमा रहेको जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, सामाजिक विशेषता, प्राकृतिक सम्पदा, आर्थिक अवस्था, विकासको स्थिति आदि स्पष्ट हुने आधारभूत तथ्यांक, सूचक वा आधाररेखाको विवरण रहेको दस्तावेज हो । वस्तुगत विवरणलाई

नेपालीमा “पार्श्वचित्र” पनि भनिन्छ । Profile शब्दलाई भूगोल, ईन्जिनियरिङ, चिकित्साशास्त्र आदि क्षेत्रमा फरक फरक वस्तुको विशेषता विश्लेषण गर्ने प्रयोग गरिएता पनि कुनै प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्र बारेको तथ्याङ्क प्राप्ती, विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको विवरणलाई पनि वस्तुगत विवरण (Profile) भन्ने गरिएको छ ।

वर्तमान अवस्था अनुसार नेपालको सन्दर्भमा स्थानीय तह स्थानीय सरकार हो । यसले स्थानीयस्तरमा जनतालाई तोकिएको सेवाहरु प्रवाह गर्दछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा स्थानीय तहहरुले आफ्नो गाउँउपालिका तथा गाउँउपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी त्यसैका आधारमा योजना छनौट गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका लागि सूचना संकलन र विश्लेषण गर्नु पर्दछ । संकलन गरिएका सुचनालाई यथार्थपरक ढंगले राखी वस्तुगत विवरण तयार गर्दा त्यसले स्थानीय तह लगायत अन्य सरोकारवालाहरुबाट विकास क्रियाकलाप संचालन गर्न ठुलो सहयोग पु-याउँदछ ।

कुनै पनि व्यक्ति, संस्था, घटना, प्रक्रिया वा चिजविज बारेको तथ्य वा विस्तृत विवरणलाई सामान्यतः सूचना भनिन्छ । संकलनका आधारमा यी दुई प्रकारका हुन्छन् - प्राथमिक सूचना र द्वितीय सूचना । प्राथमिक सूचना आफैले सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर संकलन गरिन्छ भने अरुले संकलन गरेको सूचनालाई द्वितीय सूचना भनिन्छ । यी सूचनाहरुलाई संकलन, प्रशोधन (तालिकीकरण, व्याख्या वा विश्लेषण) तथा प्रकाशन गर्ने सम्मका सम्पूर्ण कार्यहरु सूचना व्यवस्थापन अन्तर्गत पर्दछन् । आवश्यकता अनुसार चाहिएको मात्रामा र समयमा सूचना प्राप्त गर्न सकियोस भन्ने उद्देश्यले सूचना व्यवस्थापन गरिन्छ । व्यवस्थित गरिएको सूचनालाई आवश्यक मात्रामा निकाल र प्रयोग गर्न सकिने हुनुपर्दछ । सूचना व्यवस्थापन नगरी सबै वा अनावश्यक मात्रामा दिँदा मुख्य विषय छुट्ने वा ओझेलमा पर्ने सम्भावना हुन्छ । त्यसकारण सूचनाको व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ ।

गाउँउपालिकाको विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहको भूमिका अत्याधिक मात्रामा बढिरहेको सन्दर्भमा गाउँउपालिकामा विकास सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन गाउँउपालिकाले गर्नुपर्ने एक महत्वपूर्ण कार्य हो । हाल मन्त्रालयले नेपालका सबै गाउँउपालिका र नगरपालिकाका लागि वस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्पष्ट खाँका तयार गरी सबै स्थानीय तहमा पठाई सकेको हुनाले तयार गर्न चाहने गापाहरुका लागि वस्तुगत विवरण तयार गर्न सहयोगी हुने र विगतमा रहेको अपूर्ण र एकरुपताको अभाव तथा कठिनाइलाई हटाउन सक्ने देखिन्छ । विविध पक्षहरुको वास्तविक स्थितिको तथ्यांक र सूचना विना कुनै पनि योजनाको सही छनौट हुन सक्दैन । तसर्थ वस्तुगत विवरणको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक आवश्यकता र जनताको चाहनामा आधारित कार्यक्रम संचालन गर्न तथा भविष्यका लागि पूर्व तयारी गर्न समेत पार्श्वचित्रले सहयोग गर्दछ ।

१.२ अध्ययनको मुख्य उद्देश्य:

समग्रमा यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको वस्तुस्थितीको पहिचान गर्नु हो । अर्जुन चौपारी गाउँपालिकासंग सम्बन्धीत आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, भौगोलिक आदि विभिन्न वस्तुस्थितिको विश्लेषण गरी स्थानीय तहको नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन लगायत अनुगमन मुल्याकान्तमा सहयोग पुऱ्याउनु रहेको छ । यस गा.पा.पाश्वर्चित्रको विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

- भौगोलिक, प्रशासनिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, पूर्वाधार पँहुच, लगायत विकासको सन्दर्भमा गा.पा.मा रहेका समुदायको विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण गर्नु।
- गाउँपालिकाको दीर्घकालीन योजना तथा नीति निर्माण लगायत योजना तथा कार्यक्रम छनौट र वाडफाँडमा सहयोग पुऱ्याउने ।
- सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरुसँग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण गर्ने ।
- गाउँपालिका भित्र रहेका स्रोत साधन लगायत अवस्थाको बारेमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, संघसंस्था एवं गाउँपालिकाको विकासमा जिज्ञासा राख्ने व्यक्तिहरुलाई महत्वपूर्ण क्षेत्र, सम्भावना र समस्याहरुको बारेमा अवगत गराउने सामग्रीको रूपमा दस्तावेज तयार गर्ने ।

१.३ अध्ययन/ढाँचा विधि:

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्दा विशेष गरी जनगणनामा आधारित भई गाउँपालिका भित्र रहेका सबै घरधुरी सर्वेक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । साथै साविकका गा.वि.स.हरुका वस्तुगत विवरणहरुको अध्ययन, सहस्राब्दी विकास लक्ष्यका लक्ष्य तथा सूचकहरुको अध्ययन, जिल्ला सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन, आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका आदि सामग्रीहरुको अध्ययन, गाउँपालिकाका वडाहरुको स्थलगत अध्ययन, यस क्षेत्रमा कार्य गरेका विज्ञहरुसँग गरेको परामर्श आदि प्रमुख रहेका छन् ।

पाश्वर्चित्र तयारीको लागि विभिन्न अध्ययन विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । यस क्रममा घरधुरी सर्वेक्षण २०७४, राष्ट्रिय जनगणना २०६८, राजपत्रमा प्रकाशित सूचना, जिल्ला समन्वय समिति स्याङ्जा, समुहगत छलफल तथा अन्तर्क्रिया लगायत सामाजिक अध्ययन विश्लेषणका विवरणात्मक र विश्लेषणात्मक शैलीहरुको उपयोग गरिएको छ । यसैगरी स्थानीय तहमा उपलब्ध प्रकाशित तथा अप्रकाशित द्वितीय सूचनाका श्रोतहरु, विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनहरु लगायत भौगोलिक सूचना प्रणालीको समेत प्रयोग, अध्ययन विश्लेषण गरी समग्र गाउँपालिकाको अवस्था भल्क्ने गरी सिंगो पाश्वर्चित्र तयार गरिएको छ ।

१.४ अध्ययन/ढाँचाको महत्वः

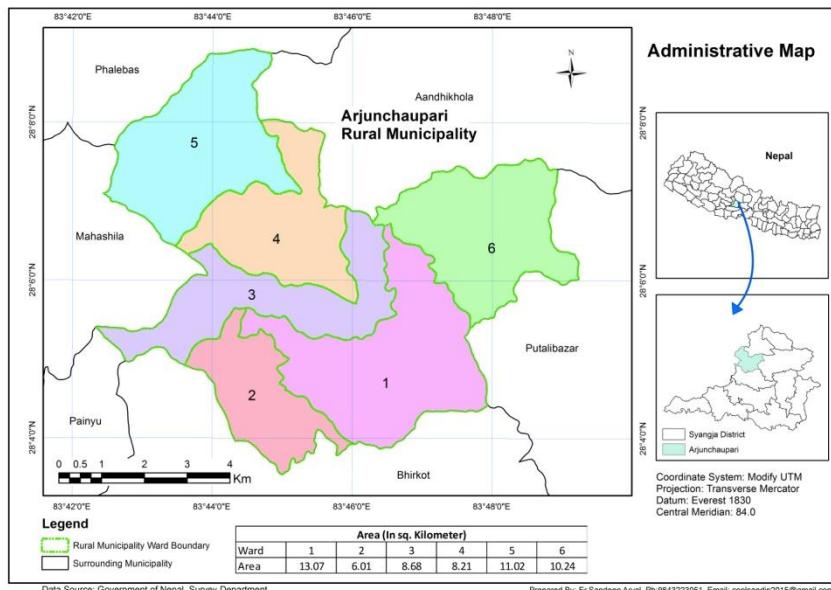
विकासका प्रतिफलहरु जनसमक्ष पुऱ्याउन र सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको शृङ्जना गर्नका लागि स्थानीय तहको वास्तविक वस्तुस्थिति र आवश्यकताको पहिचान गर्नु आवश्यक हुन्छ । आजको विश्वव्यापीकरण (**Globalization**) को यूगमा समय सापेक्ष ढंगले समानूपातिक विकासका प्रकृयाहरु अगाडी बढाउन सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तुगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुनु जरुरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तुस्थिति पहिचान गरी भावी विकास योजना र रणनीतिहरु तर्जुमा गर्न तथा विभिन्न विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न विशेष महत्व राख्ने छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तूत पार्श्वचित्र, सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकास चिन्तक, समाजसेवी लगायत जिज्ञाशु महानुभावहरुलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले यस अध्ययनको महत्व व्यापक रहेको छ ।

१.५ अध्ययनका सीमाहरुः

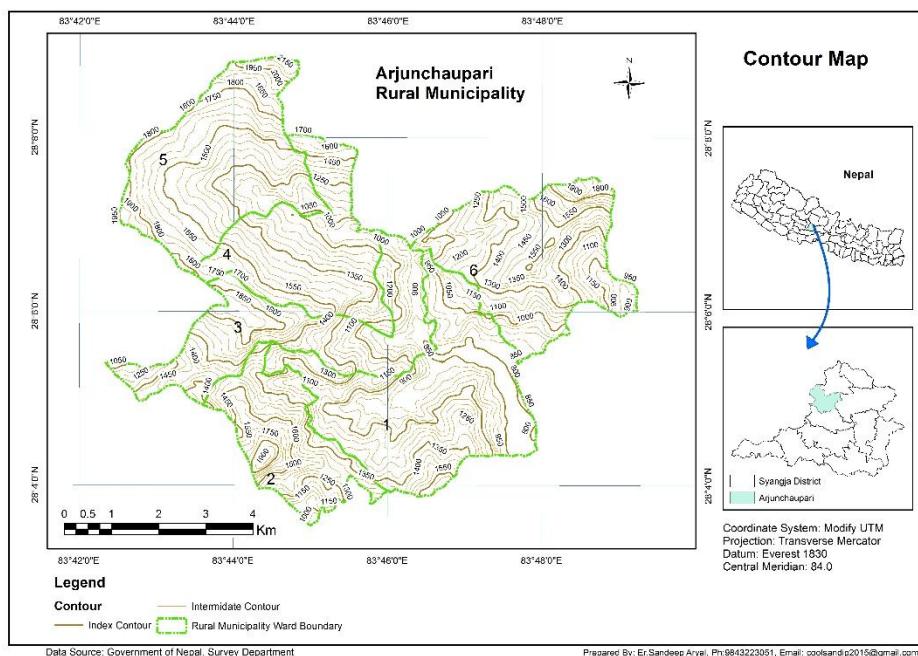
गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि ढाँचा तयार गर्ने क्रममा प्राप्त विभिन्न विषयक्षेत्रको सेद्धान्तिक अध्ययन गरिएको भएता पनि वास्तविक रूपमा सम्बन्धित क्षेत्रमा परीक्षण गर्न बाँकी रहेको हुनाले सुधार गर्नुपर्ने हुन सक्छ । यसैगरी भौगोलिक, सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, प्राकृतिक आदि विविधता भएको क्षेत्रको सम्पूर्ण पक्ष नसमेट्न सक्छ भने क्रियाकलापहरु गाउँपालिकामा उपयोग नहुन सक्छ । तापनि प्रोफाईलको अध्ययन क्षेत्र विस्तृत भएको हुदाँ अध्ययनको उद्देश्यलाई नै मुख्य क्षेत्रको रूपमा लिईएको छ । साधन, श्रोत, समय, लागत, सूचना लगायत अन्य कुराहरुको सिमितताको कारणले गर्दा जुनसुकै अध्ययन पनि केही निश्चित सीमा भित्र बाधिँएको हुन्छ ।

परिच्छेद – दुईः गाउँपालिकाको परिचय (Introduction of Rural Municipality)

२.१ भौगोलिक तथा राजनैतिक बनावट (Geographical & Political Structure):

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका स्याङ्गा जिल्लाका ११ वटा स्थानीय तहहरु मध्येको एक गाउँपालिका हो । पहाडी भूभाग रहेको यस गाउँपालिका राज्य पुनसंरचना भए पश्चात साविकका अर्जुन चौपारी, रापाकोट, आरुचौर, सतौदरौ गा.वि.स. र साविककै पञ्चमुल गा.वि.स.का ३ र ७ नं. वडाहरु समायोजन गरी वि.स. २०७३ सालमा स्थापना भएको हो । यस गाउँपालिकालाई ६ वटा वडाहरुमा विभाजन गरिएको छ, भने केन्द्रको रूपमा साविकको अर्जुन चौपारी गा.वि.स.लाई बनाइएको छ । यसको सिमानामा पूर्वमा पुतली बजार नगरपालिका, पश्चिममा अर्जुन चौपारी गा.वि.स. र दक्षिणमा भीरकोट नगरपालिका पर्दछन् । भौगोलिक अवस्थिति अनुसार यस गाउँपालिका दृष्टिकोणमा ४२ मिनेट ० सेकेण्ड देखि दृष्टिकोणमा ४८ मिनेट ०१ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर सम्म फैलिएको छ, भने २८ डिग्री ४ मिनेट ० सेकेण्ड देखि २८ डिग्री ८ मिनेट ० सेकेण्ड देखि २८ डिग्री १५ मिनेट ० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांस सम्म फैलिएको छ । समून्द्र सतहबाट ८०० मिटर सम्मको उचाईमा रहेको यो गाउँपालिकाको मौसम समितितोष्ण खालको पाइन्छ ।

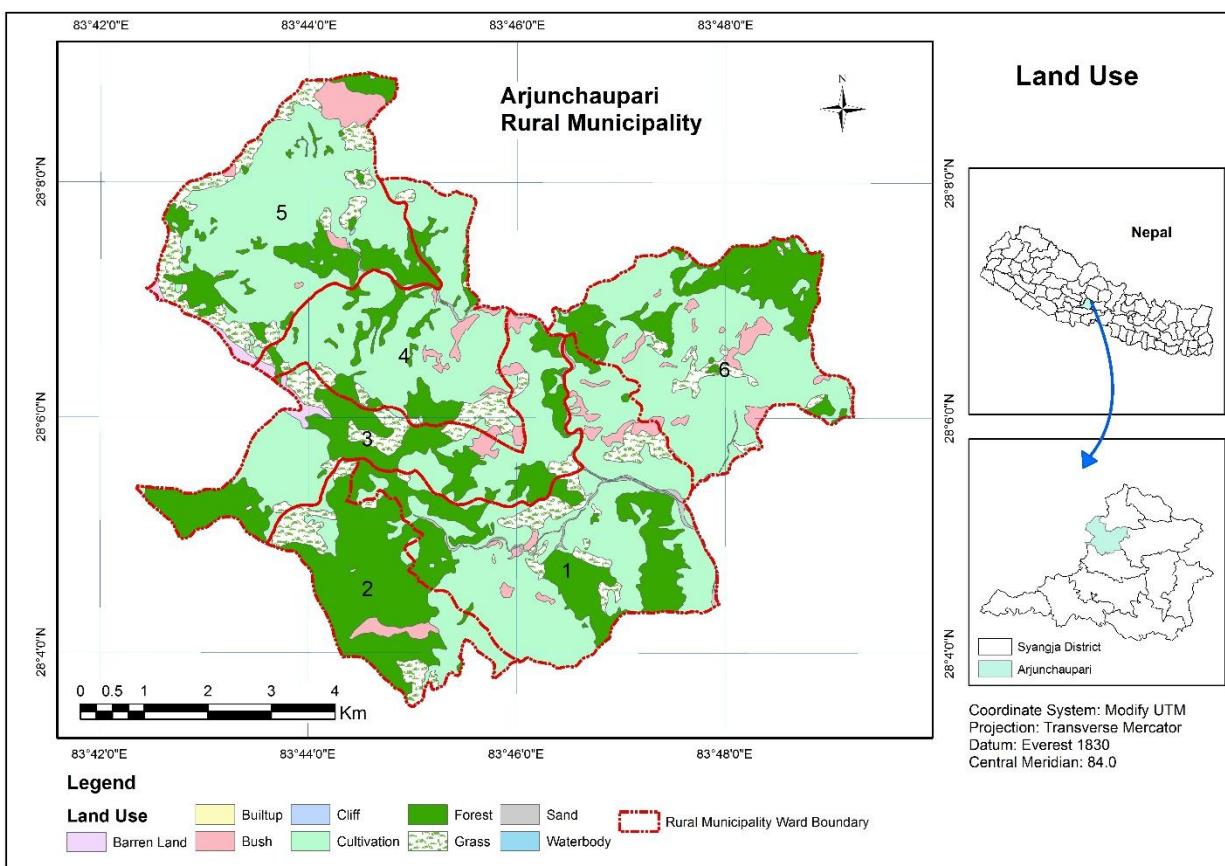

नापी विभाग, काठमाण्डौबाट लिएको तथ्यांक अनुसार अर्जुन चौपारी गाउँउपालिकाको कुल क्षेत्रफल ५७.२३ वर्ग कि.मी. रहेको छ भने जिल्ला सदरमुकाम स्याङ्जाबाट यो गाउँउपालिका उत्तर तर्फ ९ कि.मी.को दूरीमा रहेको छ।

तालिका नं. २.१ स्थानीय तह घोषणा भएपछि गाउँउपालिकाको वडा विभाजनको अवस्था

वडा नं	समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरु	साविक वडा नं.	क्षेत्रफल (वर्ग किमि), २०७४
१	अर्जुन चौपारी	१-५	१३.०७
२	अर्जुन चौपारी	६-९	६.०१
३	रापाकोट	३, ५-८	८.६८
४	रापाकोट	१, २, ४, ९	८.२१
	पञ्चमुल	३	
५	आरुचौर	१-९	११.०२
६	सतोदरौ	१-९	१०.२४
	पञ्चमुल	७	

श्रोत: राजपत्र तथा नापी विभाग, २०७४

तालिका नं. २.२ साविक गा.वि.स. अनुसार भू-उपयोग सम्बन्धित विवरण

सि. नं.	साविकका गाविसको नाम	कृषिजन्य भूमि (हेक्टर)	वनले ढाकेको (हेक्टर)	बुद्यान घाँसे मैदान	अन्य (चट्टान, खोला, बगर, आदि)	जम्मा
१	दरौ	५२०	१९०	०	०.५९	७१०.५९
२	पंचमुल	९०९.४	५१७.२	१६.४	१२३	१५६६
३	आरुचौर	७०८.४	१७१.८	१७३.८	५४	११०८
४	रापाकोट	१२२६	३०५.७	५.५	१०९	१६४६.२
५	अर्जुन चौपारी	९४८	७५०.८	७६.७३	६१	१८३६.५
	अर्जुनचौपारी इलाका वन कार्यालय अन्तर्गतको जम्मा	४३११.८	१९३५.५	२७२.४३	३४७.५९	६८६७.३

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, स्याङ्गजा २०७४

२.२ ऐतिहासिक अवस्था (Historical Status)

अर्जुन चौपारीको नामाकरण यसरी नै रह्यो भन्ने तथ्य आधार कतैबाट पनि किटानी साथ पाइदैन । स्थानीय जानकारहरुका अनुसार अर्जुन चौपारी आरनको चौतारी ठाँउले प्रख्यात रहेको र पछि यसको नाम विस्तारै अर्जुन चौपारी रहन गएको हो भन्ने भनाई रहेको छ ।

बितेका कैयौं वर्षमा भौतिक संरचनाको क्षेत्रमा अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा पनि परिवर्तन भएको छ । हेलु - अर्जुन चौपारी - पर्वत बाटोको निर्माणले अर्जुन चौपारी गाउँपालिकालाई आर्थिक परिवर्तनको दिशामा अग्रसर हुन सहयोग गर्नुको साथै जिल्ला सदरमूकाम लगायत अन्य क्षेत्रसंगको दूरी कम रहेको छ ।

२.३ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरु (Religious & Historical Spots)

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका ऐतिहासिक तथा धार्मिक हिसाबले पनि त्यतिकै महत्वपूर्ण रहेको मानिन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका टाँउको लेक, पञ्च कन्या मन्दिर, लामडाँडा कालिका देवीको मन्दिर, रापाकोट कालिका मन्दिर, बराहा गुफा लगायतका ऐतिहासिक तथा धार्मिक ठाँउहरु रहेकाले यसको बारेमा अध्ययन अनुसन्धान गरी ग्रामीण पर्यटन प्रबद्धन गर्न सक्ने सम्भावना पनि त्यतिकै रूपमा सम्भावित रहेको छ र आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुलाई भित्र्याई प्रशस्त आय आर्जन बढाउने अर्को यस गाउँपालिकाको संभावना र अवसर लुकेर रहेका छन् ।

तालिका नं २.३ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थानहरु

क्र.सं	नाम	स्थान	वडा नं.
१	गुप्तेश्वर महादेव गुफा	दारेगौडा	१
२	पञ्चकन्या मन्दिर	केरीचौर	१
३	जल बराहा मन्दिर	कालीमाटी	१
४	केरिचौर पर्यटकीय क्षेत्र	सिमलचौर	१

क्र.सं	नाम	स्थान	वडा नं.
५	कमला देवी	लामडाँडा	२
६	कालीका देवी	लामडाँडा	२
७	सिद्ध बाबा धाम	तामु जुरो	२
८	सिद्ध शीला	तामु जुरो	२
९	भगवती माई	माझा चौतारा	२
१०	शिवालय	लिंडी	२
११	शिवालय	मजुवा	२
१२	एकान्त शिवालय गुफा	एककाने	३
१३	कालिका मन्दिर रापाकोट	रापाकोट	४
१४	खेवाङ्ग कालिका मन्दिर	खेवाङ्ग	४
१५	लहरे देउराली (धार्मिक)	लहरे	५
१६	देवीथान (धार्मिक)	अर्जुनचौपारी	५
१७	घण्टे देउराली (विचमा मन्दिर) ऐतिहासिक स्थान	घण्टे देउराली	५
१८	ताल, पोखरी (विचमा मन्दिर) ऐतिहासिक स्थान	तालपोखरी	५
१९	थाप्ले पर्यटकीय क्षेत्र	थाप्ले	६
२०	दशै शिवालय मन्दिर	दरौं	६
२१	भुमिको थान	भक्तिकोट	६
२२	राम सिता मन्दिर	कुचेवारी	६
२३	काउले देवी मन्दिर	काउले	६

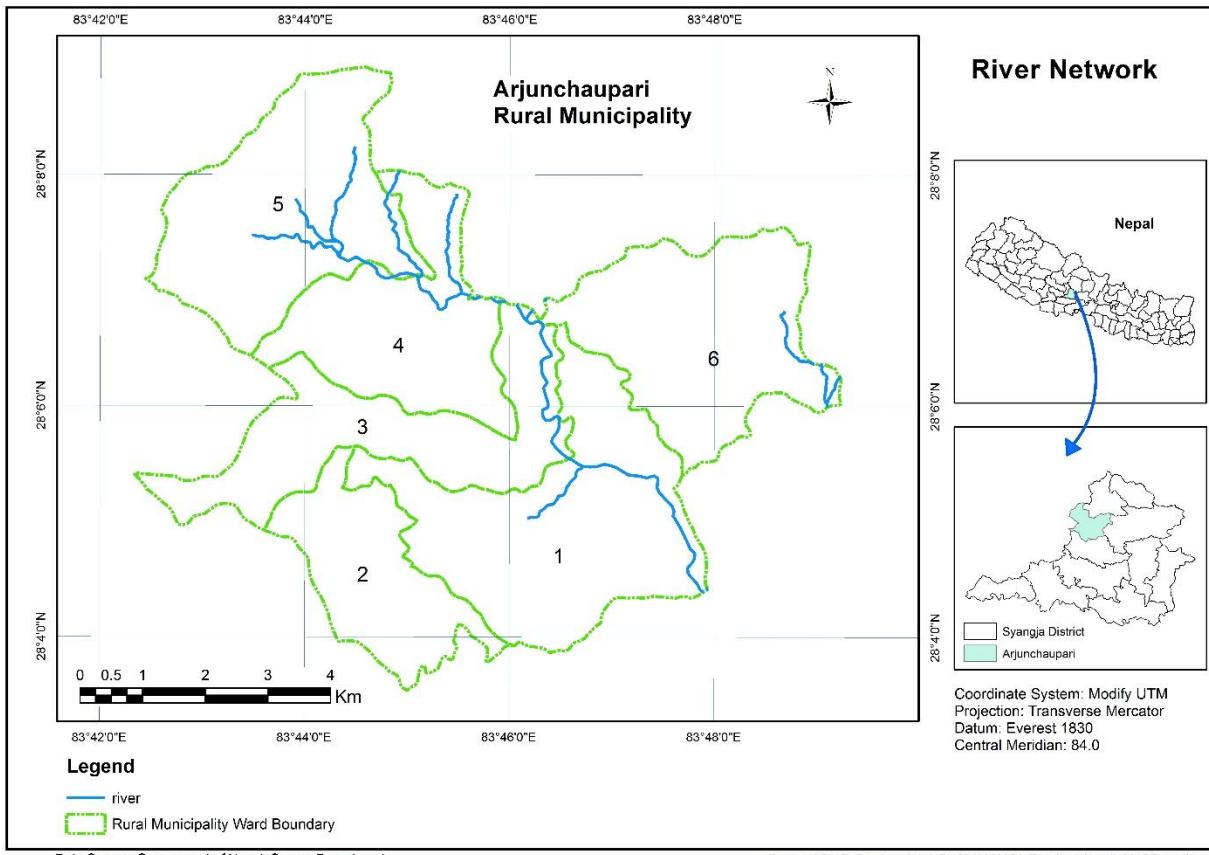
श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, अर्जुन चौपारी गाँउपालिका, २०७४

बराहा गुफा, वडा नं. १, अर्जुन चौपारी गाँउपालिका

२.४ नदिनाला तथा खोलानाला

यस गाउँपालिकामा मुख्य गरी दरौ खोला, केवरे खोला, हाँडीखोला, खाल्टेखोला, दिर्जे खोलाहरुको बहाव रहेको हुँदा यी खोलाहरुबाट गाउँपालिकाबासीहरुलाई प्रभाव पर्ने गरेको देखिन्छ । अर्को तर्फ अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको हुनाले यिनै खोलाहरुको पानीबाट सिंचाईको सुविधा पनि गर्ने गरिएको छ ।

२.५ गाउँपालिकामा रहेको सम्भाव्यता, अवसर, चुनौती र समस्याहरु

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका स्याङ्गा जिल्लाको सदरमुकाम देखि लगभग १० कि.मी उत्तरमा रहेको र मिश्रित जातजातिहरुको बसोबास रहेको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकाका मुख्य संभावना र अवसर भनेको कृषि उत्पादन (नगदे बाली) र ग्रामिण व्यापार नै हो । यस गाउँपालिकाका अधिकांश मानिसहरु कृषक भएको हुदां मौसमी र बेमौसमी तरकारी खेतीको प्रवल संभावना र अवसरहरु रहेको छ । हाल भैरहेको निर्वाहमुखी तरकारी खेतीलाई व्यवसायमुलक बनाउन सकेको खण्डमा यहाँको मानिसहरुको जीवनस्तर उकास्न धेरै समय पर्खनु पढैन । हाल बढ्दो विषादीयुक्त बजारको तरकारीले मानिसहरुको स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पु-याईरहेको छ । यस गाउँपालिका लगायत वरिपरिका छिमेकी गाउँपालिका/नगरपालिकाहरुमा कृषकहरुको बाहुल्यता बढि भएकाले सरकारी स्तरबाट नै यस गाउँपालिकामा कृषि तथा पशु सेवाको स्थापना पनि १ दशक अघि नै भईसकेको छ । यसैगरी यस गाउँपालिका घरेलु तथा साना उद्योगहरुको प्रसस्त संभावना रहेको छ । स्थानीय सीप र प्रविधिमा

आधारित उत्पादनको माग हाल आएर बढ़दै गइरहेको सन्दर्भमा गुणस्तरयुक्त वस्तुहरूले यस ठाँउमा राम्रै स्थान पाउने गरेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेको अर्जुन चौपारी बजारमा किनमेल गर्न आउने हुनाले व्यापारको सम्भावना पनि उत्तिकै रहेको छ । त्यसैगरी यस गाउँपालिकामा उच्च स्तरको शिक्षाको अध्ययन हुने हुनाले निम्न आय स्तर हुने परिवारका बालबच्चाहरूका लागि यो गाउँपालिका गन्तव्य स्थल पनि हो । हेलु हुदै अर्जुन चौपारी पर्वत सडक बाहै महिना गाडी चल्ने र यो बजार यस सडकको बीच तथा केन्द्रमा रहेकोले अन्य सेवा सुविधाहरूमा पनि वृद्धि हुन सक्ने देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा वर्षमा बाहै महिना प्रत्येक दिन काठमाण्डौ – अर्जुन चौपारी, अर्जुन चौपारी – काठमाण्डौ, पोखरा – अर्जुन चौपारी, अर्जुन चौपारी – पोखरा, पोखरा – अर्जुन चौपारी – पर्वत, पर्वत – अर्जुन चौपारी – पोखरा, अर्जुन चौपारी – बुटवल –भैरहवा र बुटवल –भैरहवा – अर्जुन चौपारी – पर्वतसम्म बसको सुविधा रहेको छ । साथै दर्जनौ साना सवारी साधनहरूले यस गाउँपालिका भित्रका ६ वटै बडाहरूमा दैनिक यातायातको सुविधा पुचाईरहेका छन् । यस गाउँपालिकामा सवारी साधनको चाप बढेको र अर्जुन चौपारी हुदै हेलु सडकमा बाहै महिना गाडी चल्ने भएकाले यस गाउँपालिकामा वातावरणीय अनुकूलतालाई मध्य नजर राखी एउटा बसपार्कको निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसको अतिरिक्त अनियन्त्रित रूपमा भएका बाटो निर्माणले गर्दा यस गाउँपालिकामा प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम पनि त्यतिकै टडकारो रूपमा रहेको छ भने गाउँपालिकाको मध्य भाग भएर दरौ खोला बर्ने हुँदा जमिनको कटान, बाढी र पहिरोको प्रकोप पनि बढि नै रहेको हुनाले यसको बारेमा बेलैमा सचेत र व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.६ गाउँपालिकाको अन्तर सम्बन्ध

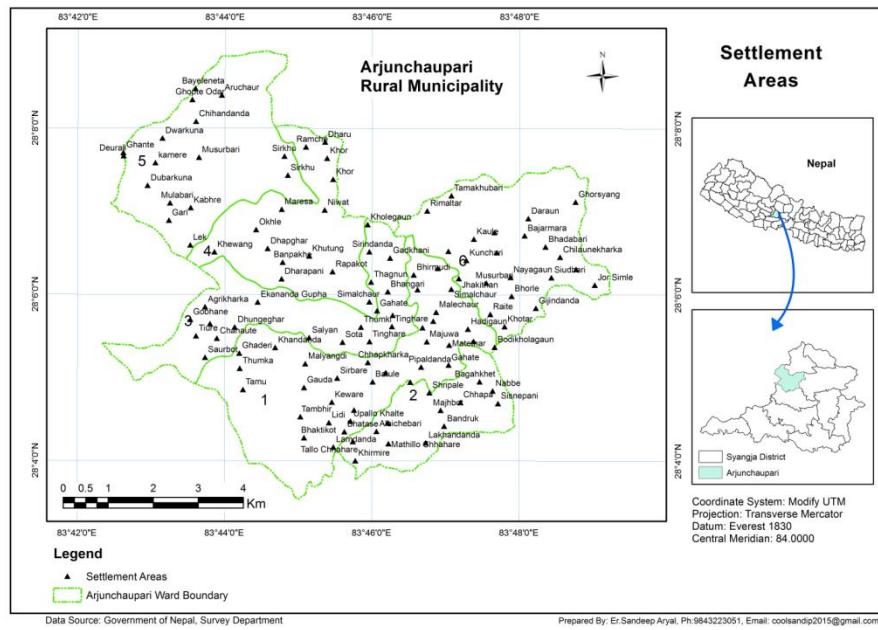
यस गाउँपालिकाको अन्तरसम्बन्ध विशेषगरी छिमेकी नगरपालिका लगायत जिल्ला सदरमुकामसंग बढी मात्रामा रहेको छ । यहाँका मानिसहरू रोजगारी लगायत अन्य कारोबारको लागि सदरमुकाम, पोखरा, बुटवल आउने जाने गर्दछन् । यस ठाउँमा उत्पादित कृषिजन्य वस्तुहरूको बिक्री वितरणका लागि जिल्ला सदरमुकाम लगायत पोखरा, बुटवल, भैरहवा, काठमाण्डौ सम्म पनि हुने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकालाई चाहिने अन्य कृषि सामाग्री, खाद्य सामाग्री लगायत दैनिक आवश्यकताका वस्तुहरूको आयत भने मुलत जिल्ला सदरमुकाम लगायत पोखरा, बुटवल, भैरहवाबाट नै हुने गरेको देखिन्छ ।

२.७ गाउँपालिकाको गतिशीलता

यस गाउँपालिकाको मानिसहरूको बाहिरको गतिशीलता विश्लेषण गर्दा शिक्षा, स्वास्थ्य/औषधोपचार, रोजगारी र व्यापारको शिलशिलामा आफ्नै गाउँपालिका भित्रैका ठाँउहरू देखि लिएर छिमेकी जिल्ला र समुन्द्रपार सम्म हुने गरेको देखिन्छ । पोखरा, बुटवल, भैरहवा, काठमाण्डौ आदि लगायत भारतका विभिन्न स्थानहरूमा यहाँका मानिसहरू रोजगार, व्यापार/व्यवसाय, शिक्षा, स्वास्थ्यसेवा र अन्य प्रयोजनका लागि जाने मुख्य स्थानहरू हुन् । ठुलो संख्यामा यहाँका मानिसहरू रोजगारका लागि विशेष गरेर भारत र खाडी मुलुकहरू लगायत समुन्द्रपारीसम्म जाने गरेको देखिन्छ ।

२.६ गाउँपालिकाको जनसंख्या, मुख्य वस्ती संख्या र घरधुरीको विवरण

घरधुरी सर्वेक्षण २०७४ अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा घरधुरी ३,७३७ रहेका छन्। यसैगरी यहाँ साना तथा ठुला गरी २०० वटा वस्तीहरु रहेको सर्वेक्षणले देखाएको छ। वस्तीका आधारमा सबैभन्दा बढी वस्ती संख्या वडा नं. ५ को आरुचौर क्षेत्रमा छ भने सबैभन्दा कम वस्ती संख्या वडा नं. ३ मा रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको विभिन्न वडामा रहेका वस्तीहरुको अवस्थालाई हेर्दा बढीमा ५२ देखि र कम्तिमा १७ वटा सम्म मुख्य वस्तीहरु रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा भएका मुख्य वस्तीहरुको संख्यालाई तलको तालिकामा देखाईएको छ।

तालिका नं. २.४ वडा अनुसार जनसंख्या, मुख्य वस्ती संख्या र घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं	जनसंख्या	बस्ती संख्या	घरधुरी संख्या
१	४८३२	२८	८८४
२	२९८१	३१	५३९
३	२६५०	१७	४३७
४	२३०४	३३	४२६
५	४६४८	५२	७८१
६	३७२२	३९	६७०
जम्मा	२११३७	२००	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

२.९ मौसमी पात्रो (Seasonal Calender)

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य पेशा भनेको कृषि नै हो। तसर्थ यस गाउँपालिकामा बस्ने मानिसहरुले मौसम अनुसार कृषि पेशा गर्दै आएका छन्। कृषि पेशा गर्ने कृषकहरुको अनुकूलताको लागि तल मौसमी पात्रो तयार पारिएको छ, जसमा कामकाज, रितीरिवाज अनुसार मनाइने चाडपर्व लगायत अन्य कुरालाई देखाइएको छ।

तालिका नं. २.५ मौसमी पात्रो

विवरण	वैसाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
अन्नवाली लगाउने												
क) धान			→									
ख) गहु							→					
ग) मकै	→										→	
घ) कोदो			→									
अन्नवाली भिन्नयाउने												
क) धान							→					
ख) गहु	→											
ग) मकै					→							
घ) कोदो									→			
रोगव्याधी												
क) मानिस	→										→	
ख) पशुपक्षी	→									→		
मुख्य चाडपर्व						→	→				→	
बनपैदावार संकलन									→			

२.१० सामाजिक परिचालन

आजको बदलिंदो युगमा समाज विकासका लागि एक व्यक्ति एक परिवारको सहभागिताले मात्र समाजले चाहे जस्तो विकासमा अधि बढन सकिदैन । ऐटाको धारणा सोचाई तथा विचार र धेरै जनाको विचारले निकालेको निर्णय पक्कै फरक पर्दछ । आज प्रत्येक राष्ट्रले समाज विकासमा सहभागिता अपनाएर अधि बढे मात्रै स्वच्छ समाजको निर्माण हुने परिकल्पना गरी समूह गठन गरेर दिगो विकासका लागि अधि बढन विभिन्न गैरसरकारी संघसंस्था, अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरु सकृय रूपमा क्रियाशील रहेका छन् ।

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको समग्र सामाजिक परिचालनमा स्थानीय लगायत अन्य संघसंस्थाहरुले विभिन्न कार्यहरु गर्दै आइरहेका छन् र यस गाउँपालिकामा सामाजिक, आर्थिक लगायत जनचेतना फैलाउनका लागि विशेष पहल गर्दै आईरहेका छन् ।

परिच्छेद – तीन: जनसंख्या विवरण

३.१ जनसंख्याको विवरण

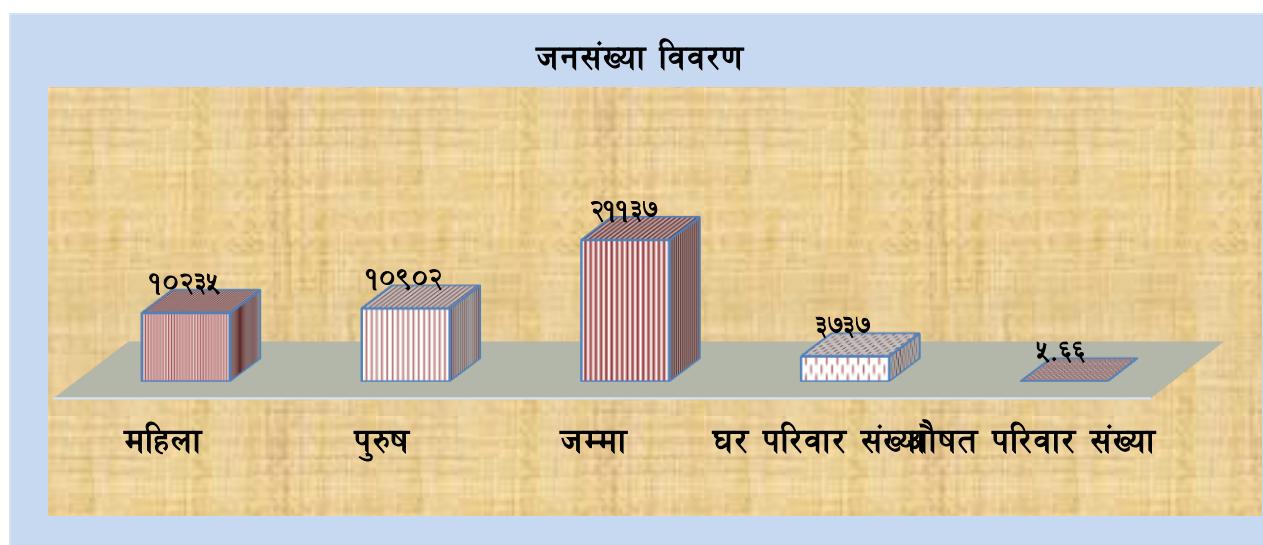
घरधुरी सर्वेक्षण २०७४ अनुसार अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या २१,१३७ रहेको छ । यसमध्ये पुरुषको संख्या १०,९०२ (५१.५८ प्रतिशत) र महिलाको संख्या १०,२३५ (४८.४२ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा महिला भन्दा ६६७ जना पुरुषहरु बढी रहेका छन् । यसैगरी यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसंख्या भएको वडा १ नं. हो, जसमा जम्मा ४,८३२ जना जनसंख्या रहेको पाइन्छ । यसैगरी सबैभन्दा कम जनसंख्या रहेको वडा भने वडा नं. ४ हो जहाँ २३०४ जना मात्र रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको विभिन्न वडाहरुको वडागत जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३.१ जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जनगणना २०७४		जम्मा	घर परिवार संख्या	औषत परिवार संख्या
	पुरुष	महिला			
१	२४९२	२३४०	४८३२	८८४	५.४७
२	१५३९	१४४२	२९८१	५३९	५.५३
३	१३७५	१२७५	२६५०	४३७	६.०६
४	११८३	११२१	२३०४	४२६	५.४१
५	२४२५	२२२३	४६४८	७८१	५.९५
६	१८८८	१८३४	३७२२	६७०	५.५६
जम्मा	१०९०२	१०२३५	२११३७	३७३७	५.६६

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ३.१ जनसंख्याको विवरण

३.२ उमेर समुहको आधारमा जनसंख्या विवरण

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको उमेरगत जनसंख्याको विवरण तर्फ घरधुरी सर्वेक्षण २०७४ लाई आधारमानी हेर्दा सबैभन्दा बढी संख्या २० देखि २४ वर्षको उमेर समुहका मानिसहरु रहेका देखिन्छन्। यिनीहरुको संख्या गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको १०.५३ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी सबैभन्दा कम उमेर समुह ७५ वर्ष भन्दा माथिको उमेरका मानिसहरु जम्मा ४२७ छन्। यिनीहरुको संख्या जम्मा २.०२ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ। तलको तालिकामा उमेर अनुसारको जनसंख्याको विवरणलाई दिइएको छ।

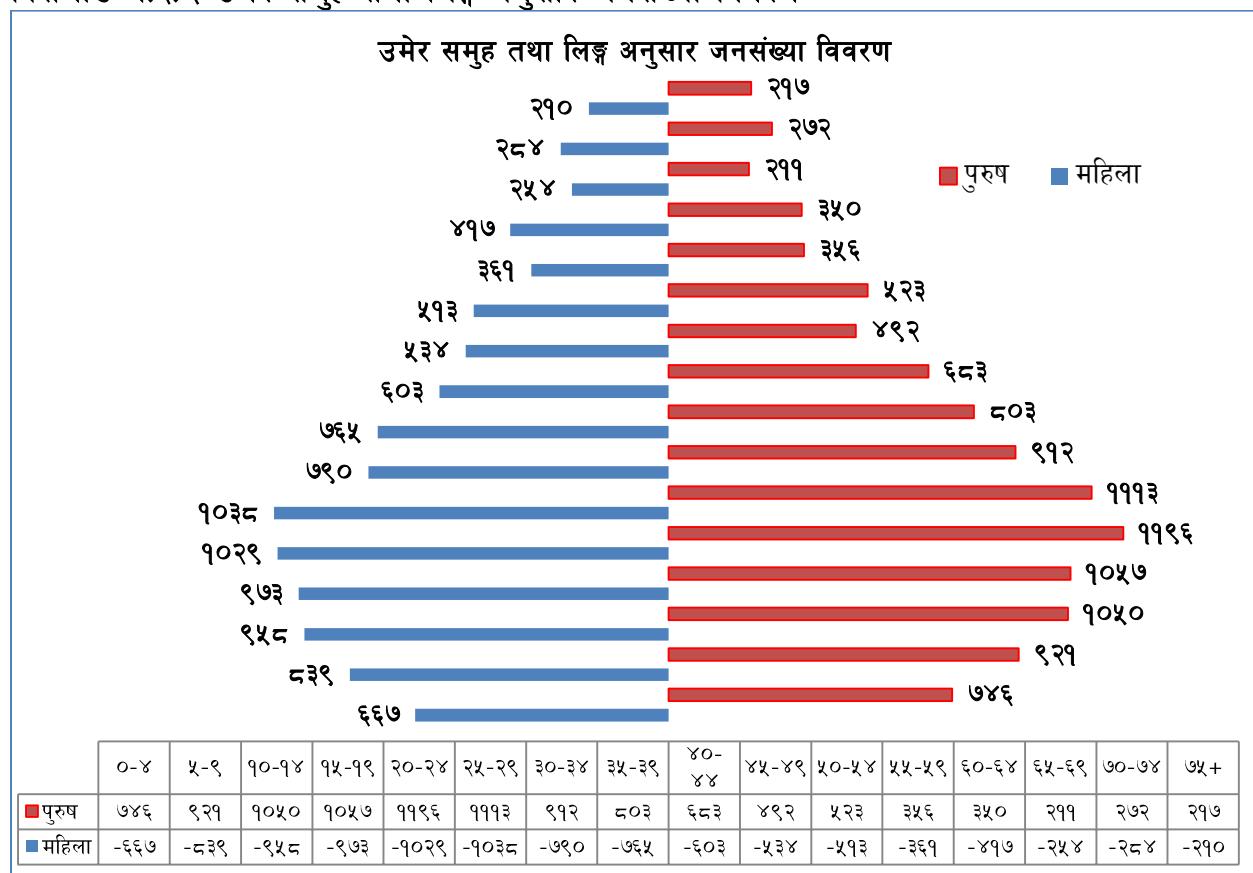
तालिका नं. ३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

सि.नं.	उमेर समुह	लिङ्ग		जम्मा	प्रतिशत
		महिला	पुरुष		
१	०-४ वर्ष सम्म	६६७	७४६	१४१३	६.६८
२	५-९ वर्ष सम्म	८३९	९२१	१७६०	८.३३
३	१०-१४ वर्ष सम्म	९५८	१०५०	२००८	९.५०
४	१५-१९ वर्ष सम्म	९७३	१०५७	२०३०	९.६०
५	२०-२४ वर्ष सम्म	१०२९	११९६	२२२५	१०.५३
६	२५-२९ वर्ष सम्म	१०३८	१११३	२१५१	१०.१८
७	३०-३४ वर्ष सम्म	७९०	९१२	१७०२	८.०५
८	३५-३९ वर्ष सम्म	७६५	८०३	१५६८	७.४२
९	४०-४४ वर्ष सम्म	६०३	६८३	१२८६	६.०८
१०	४५-४९ वर्ष सम्म	५३४	४९२	१०२६	४.८५
११	५०-५४ वर्ष सम्म	५१३	५२३	१०३६	४.९०
१२	५५-५९ वर्ष सम्म	३६१	३५६	७१७	३.३९
१३	६०-६४ वर्ष सम्म	४१७	३५०	७६७	३.६३
१४	६५-६९ वर्ष सम्म	२५४	२११	४६५	२.२०
१५	७०-७४ वर्ष सम्म	२८४	२७२	५५६	२.६३
१६	७५ भन्दा माथि	२१०	२१७	४२७	२.०२
	जम्मा	१०२३५	१०९०२	२११३७	१००.००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथिको तालिकामा लिंग अनुसार र बडा अनुसारको उमेरगत जनसंख्याको विवरण पनि प्रस्तुत गरिएको छ। यसमा सबैभन्दा बढी जनसंख्या २० देखि २४ वर्ष उमेर समुह बीचको छ। यसमा पुरुषको संख्या ११९६ र महिलाको संख्या १०२९ गरी जम्मा २२२५ रहेको छ। त्यसैगरी ७० देखि ७४ उमेर समुहमा भने महिलाको २८४ र पुरुषको २७२ गरी ५५६ रहेको छ। यस गाउँपालिकामा ४ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको संख्या १४१३ रहेको छ। त्यसैगरी तिनीहरुमा पनि बालकको संख्या ७४६ र बालिकाको संख्या ६६७ रहेको छ। यस आधारमा यस गाउँपालिकामा बालिकाको तुलनामा बालकहरुको संख्या बढी रहेको देखिन्छ।

पिरामीड नं.३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

३.३ लिङ्गका आधारमा घरमुलीको विवरण

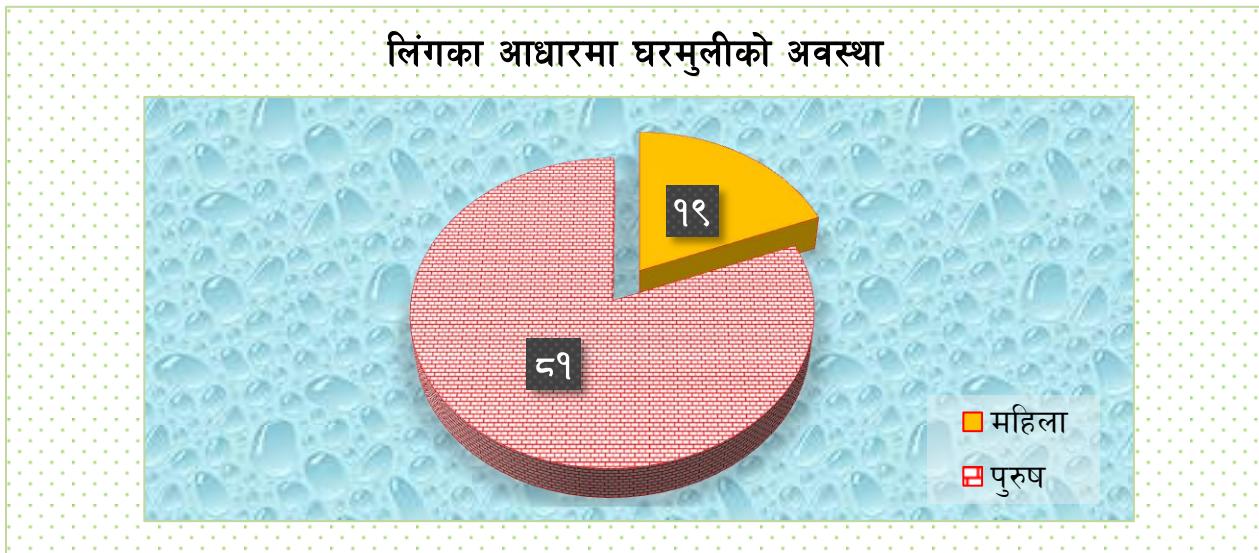
यस गाउँपालिकाको समग्र घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा घरमुलीको अवस्था हेर्दा यस गाउँपालिकामा जम्मा ३७३७ घरपरिवार मध्ये ३०२७ घरपरिवारमा पुरुष घरमुली र ७१० घरपरिवारमा मात्र महिला घरमुली रहेको देखिन्छ। समग्रमा हेर्दा पुरुषहरु घरमुलीका रूपमा सबै वडाहरुमा बढि रहेका देखिन्छन् भने महिलाहरुको अवस्था भने कम रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा लिङ्गका आधारमा घरमुलीको विवरणलाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.३.३ वडागत लिङ्ग अनुसार घरमुलीको संख्या

क्र.स	लिङ्ग	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	महिला	७१०	१९
२	पुरुष	३०२७	८१
	जम्मा	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ३.३ लिङ्गका आधारमा घरमुलीको विवरण

लिङ्गको आधारमा यस गाउँपालिकामा महिला घरमुली १९ प्रतिशत रहेका छन् भने पुरुष घरमुली ८१ प्रतिशत रहेका छन्। घरपरिवार संचालनमा अहिले पनि पुरुषहरुको बाहुल्यता रहेको छ जुन लैङ्गिक समावेशीकरणको अवधारणा अनुसार महिलाहरुको अवस्था अनुकूल देखिएन।

३.४ जातजाति अनुसार घरपरिवार सम्बन्धि विवरण

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको जातिगत विवरणलाई तलको तालिकामा दिइएको छ। यसमा देखाईए अनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा १४ जातजातिका मानिसहरु बसोबास गर्ने गरेका छन्। यहाँ बसोबास गर्ने प्रमुख जातिहरु, ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ, दमाई, कामी, सार्की, मगर, मुस्लिम, नेवार लगायतका रहेका छन्। यिनीहरुमध्ये यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी मात्रामा ब्राह्मणहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. ३.४ वडागतजात जाती अनुसार परिवार संख्या सम्बन्धि विवरण

क्र.सं.	जातजाति	वडा नं.								
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	प्रतिशत	
१	ब्राह्मण	२३७	६	३४९	१८८	४३७	२६०	१४९७	४०.०६	
२	क्षेत्री	४३२	२९४	११	१०	१३६	१३५	१०१८	२८.०४	
३	विश्वकर्मा/सुनार	५७	६५	१६	९३	१०६	७५	४१२	११.०२	
४	गूरुङ	२३	१६०	३४	६४	१२	३५	३२८	८.७८	
५	दमाई	७५	६	१७	४७	४६	२२	२१३	५.७०	
६	सार्की	२८	५	५	२४	३९	८४	१८५	४.९५	
७	मगर	१६	२	५	०	१	१५	३९	१.०४	
८	योगी/गिरी	०	०	०	०	०	१	१	०.०३	
९	नेवार	८	०	०	०	०	०	८	०.२१	

क्र.सं.	जातजाति	वडा नं.							
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	प्रतिशत
१०	बाढी	०	०	०	०	०	२	२	०.०५
११	मूसलमान	४	०	०	०	०	२	६	०.१६
१२	अन्य	४	१	०	०	४	१९	२८	०.७५
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७८१	६७०	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथिको तालिकामा देखाईए अनुसार यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने सबैभन्दा बढि जनसंख्या रहेको जातिमा ब्राह्मणको रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा ३७३७ घरपरिवार मध्ये १४९७ परिवार ब्राह्मणहरुको रहेको छ, जसले गाउँपालिकाको ४०.०६ प्रतिशत ओगटेको छन्। त्यसपछि अन्य जातिय समुदायमा क्रमशः २८.०४ प्रतिशत क्षेत्री लगायत अन्य रहेका छन्। यसैगरी कम परिवार संख्या र जनसंख्या भएको जातजातिहरुमा योगी/गिरी र तामाङ रहेका छन्, जसको संख्या पनि यस गाउँपालिकामा क्रमशः १/१ परिवार मात्र रहेको छ।

३.५ धर्मका आधारमा परिवार संख्या

यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य धर्म हिन्दु र बौद्ध रहेको छ। यहाँका मुख्य बासिन्दा ब्राह्मण तथा क्षेत्री रहेको हुनाले जनसंख्याको अधिकांश समुहले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको पाइन्छ। धर्मका आधारमा यहाँको जनसंख्याको अवस्था तलको तालिकामा दिइएको छ।

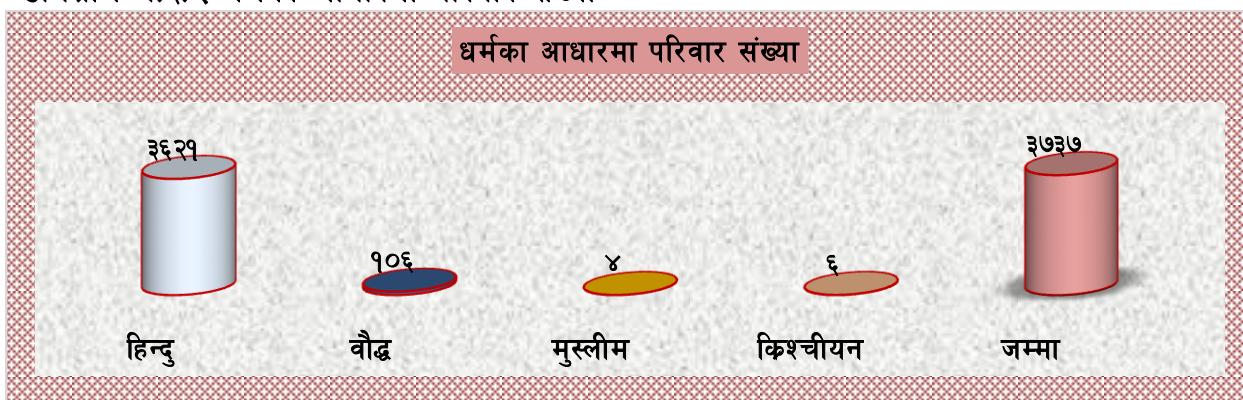
तालिका नं. ३.५ धर्मका आधारमा परिवार संख्या

सि. नं.	धर्म	वार्ड नं.							
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	प्रतिशत
१	हिन्दु	८८५	५३०	४०७	३९३	७६९	६४७	३६२१	९६.९०
२	बौद्ध	५	८	३०	३३	१०	२०	१०६	२.८४
३	मुस्लीम	३	०	०	०	०	१	४	०.११
४	किश्चीयन	१	१	०	०	२	२	६	०.१६
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७८१	६७०	३७३७	१००.००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथिको तालिकामा यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको धर्मगत विवरण दिइएको छ, जसमा सबैभन्दा बढी मानिसहरु हिन्दु धर्म मान्ने देखिएका छन्। यसैगरी यस गाउँपालिकामा बौद्ध धर्म मान्नेको परिवार २.८४ प्रतिशत रहेको छ, भने मुस्लिम र किश्चीयन धर्म मान्नेको परिवार संख्या क्रमशः ०.११ र ०.१६ प्रतिशत रहेको छ।

डायग्राम नं. ३.५ धर्मका आधारमा परिवार संख्या

३.६ मातृभाषाका आधारमा परिवार संख्याको विवरण

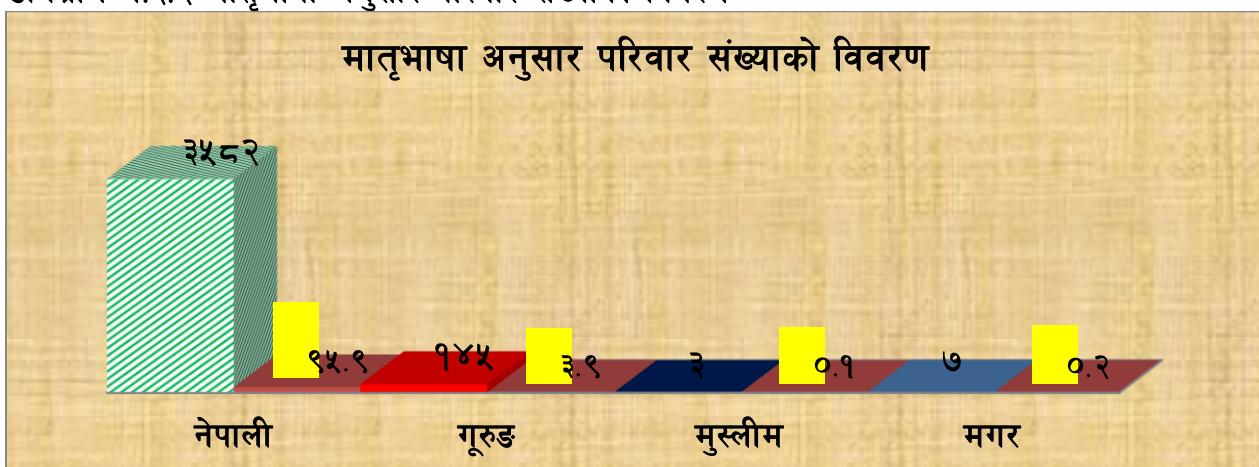
अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश मानिसहरुको मातृभाषा भनेको नेपाली भाषा नै रहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा घरपरिवार संख्या ३७३७ मध्ये ३६४५ परिवार अर्थात ९५.६४ प्रतिशत मानिसहरुको मातृभाषा नेपाली रहेको देखिन्छ । यस पछि गुरुङ भाषा बोल्ने मानिसहरुको संख्या दोश्रो स्थानमा रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी मगर र मुस्लिम भाषा बोल्ने मानिसहरुको संख्या भने सबैभन्दा कम अर्थात ०.०८ र ०.४५ प्रतिशत मात्र रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकामा बोलिने मातृभाषाका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३.६ मातृभाषा अनुसार परिवार संख्याको विवरण

सि.नं.	मातृभाषा	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	नेपाली	३५८२	९५.८५
२	गुरुङ	१४५	३.८८
३	मुस्लीम	३	०.०८
४	मगर	७	०.१९
	जम्मा	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ३.६ मातृभाषा अनुसार परिवार संख्याको विवरण

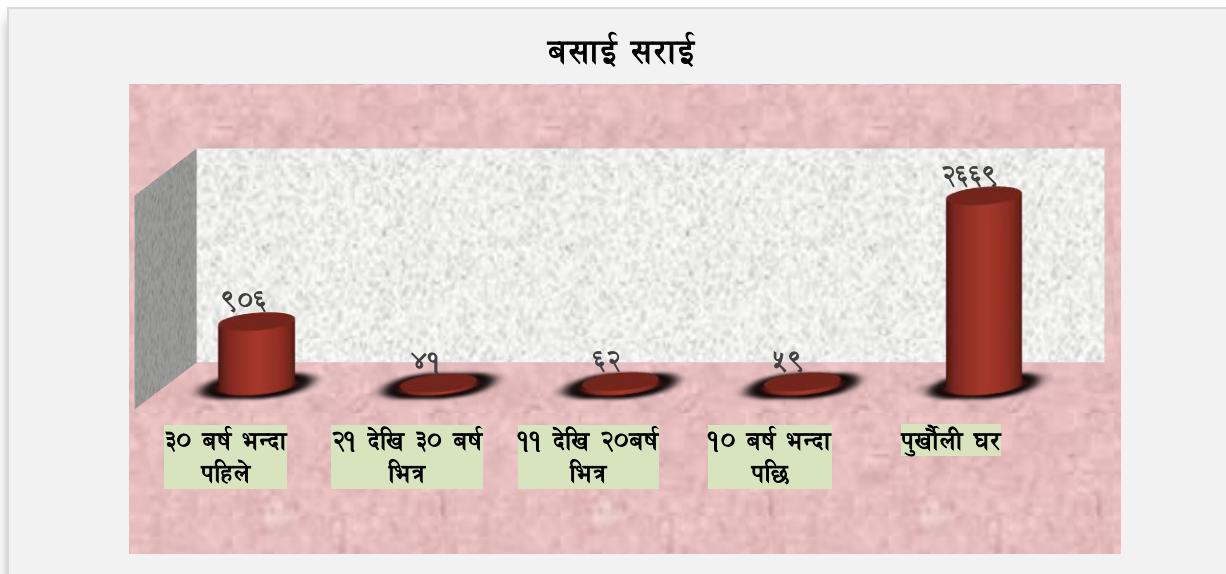
३.७ बसाई सराईको अवस्था

यस गाउँपालिकामा मानिसहरु कति वर्ष अगाडि देखि बसाई सरेर यस स्थानमा आउने गरेका रहेछन् भन्ने विवरण समय तथा अन्तरालको आधारमा तलको तालिकामा दिइएको छ, जस अन्तर्गत हालसाल बसाई सरेर आउने मानिसहरुको संख्या निकै कम मात्रामा रहेको पाइन्छ। यस गाउँपालिकामा विगत २१ देखि ३० वर्ष भित्र जम्मा ४१ घरपरिवारमात्र बसाई सरेर आएका देखिन्छन्। यसैगरी ११ देखि २० वर्ष भित्रको अवधिमा ६२ वटा परिवारमात्र यस गाउँपालिकामा बसाई सरेर आएको पाइन्छ त्यसैगरी ९०६ घरपरिवार ३० वर्ष भन्दा पहिले यहाँ आएको पाइन्छ। यहाँका जम्मा ३७३७ परिवारमध्ये २६६९ परिवारको पुख्तौली घर यसै गाउँपालिकामा रहेको देखिन्छ। यसरी यस गाउँपालिकामा बाहिरबाट बसाई सरेर आउने मानिसहरुको चाप निकै कममात्र रहेको देखिन्छ।

तालिका नं ३.७ बसाई सराईको अवस्था

सि.नं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	३० वर्ष भन्दा पहिले	९०६
२	२१ देखि ३० वर्ष भित्र	४१
३	११ देखि २०वर्ष भित्र	६२
४	१० वर्ष भन्दा पछि	५९
५	पुख्तौली घर	२६६९
जम्मा	जम्मा	३७३७

डायग्राम नं ३.७ बसाई सराईको अवस्था

३.८ भिन्न तथा विशेष क्षमता भएका व्यक्तिको विवरण

अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारीरिक, दृष्टि विहिन/कम दृष्टि भएका, बहिरा/कम सुन्ने, दृष्टि विहिन तथा बहिरा, बोल गाउँने भएका, मानसिक अपांग, बौद्धिक रूपमा असक्त, विविध अपाङ्गता भएका पर्दछन्।

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र तयारीका कममा आधारभूत सर्वेक्षणमा अपाङ्गता सम्बन्धि अवस्था पहिचानको लागि शारीरिक, मानसिक, दृष्टि तथा सुस्त श्रवण सम्बन्धि सुचकहरु राखिएको थियो। यसैगरी दिर्घ रोगी पहिचानको लागि एच.आई.भी. एड्स, मलेरिया, क्यान्सर, टि.बी., चिनी रोग सम्बन्धि प्रश्नहरु सोधिएको थियो। उल्लेखित सुचकहरुको आधारमा हेर्दा यस गाउँपालिकामा कुल जनसंख्या २११३७ मध्ये जम्मा २७४ जना अपाङ्गता व्यक्तिहरु रहेका देखिएको छ, जसमा १९१ बालक तथा ८३ बालिका रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा रहेका विशेष क्षमता भएका बालबालिकाहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं.३.८ बडागत अपाङ्गता तथा दीर्घ रोगको विवरण

बडा नं	शारीरिक अपांग वा विकलाङ्ग	दृष्टिविहिन वा न्यूनदृष्टि विहिन	सुस्त मनस्थिती तथा बौद्धिक अपांग	अन्य	जम्मा
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	
१	१९	१३	१२	३	४७
२	९	१४	३	१	२७
३	१७	२	४	३	२६
४	२१	१०	९	१	४१
५	३७	१६	२१	१३	८७
६	३१	७	८	०	४६
जम्मा	१३४	६२	५७	२१	२७४

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

परिच्छेद चारः सामाजिक विकास

४.१ स्वास्थ्य सेवा

हाल नेपाल सरकारले स्थानीय तहमा यथाशक्य एउटा स्थानीय तह भित्र एउटा स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने निर्णय गरेपछि देशका विभिन्न भागहरूमा स्वास्थ्य चौकी तथा अस्पतालहरु बन्न लागेका देखिन्छन् । यसैगरी यस अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा पनि २ वटा आर्युवेदिक औषधालय, ४ वटा स्वास्थ्य चौकी र १ वटा बर्थिङ सेन्टर पहिले नै स्थापना भइसकेको अवस्था छ भने यसको साथै अर्जुन चौपारी गाउँपालिकावाट ७ कि.मि. टाढा भीरकोट नगरपालिकाको हेलुमा समुदायको पहलमा एक अस्पतालको स्थापना भएको र सो अस्पतालबाट मध्यम खालका विरामीहरूको उपचार हुने गरेको छ ।

तालिका नं. ४.१ विद्यमान स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी विवरण

क्र.स	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	रहेको स्थान
१	आर्युवेदिक औषधालय	२	अर्जुनचौपारी, आरुचौर
२	स्वास्थ्य चौकी	४	अर्जुनचौपारी, आरुचौर, दरौ, रापाकोट
३	बर्थिङ सेन्टर	१	आरुचौर,
४	महिला स्वयम सेविका संख्या	३८	गाविसका प्रत्येक वडामा १/१ जनाका दरले

श्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

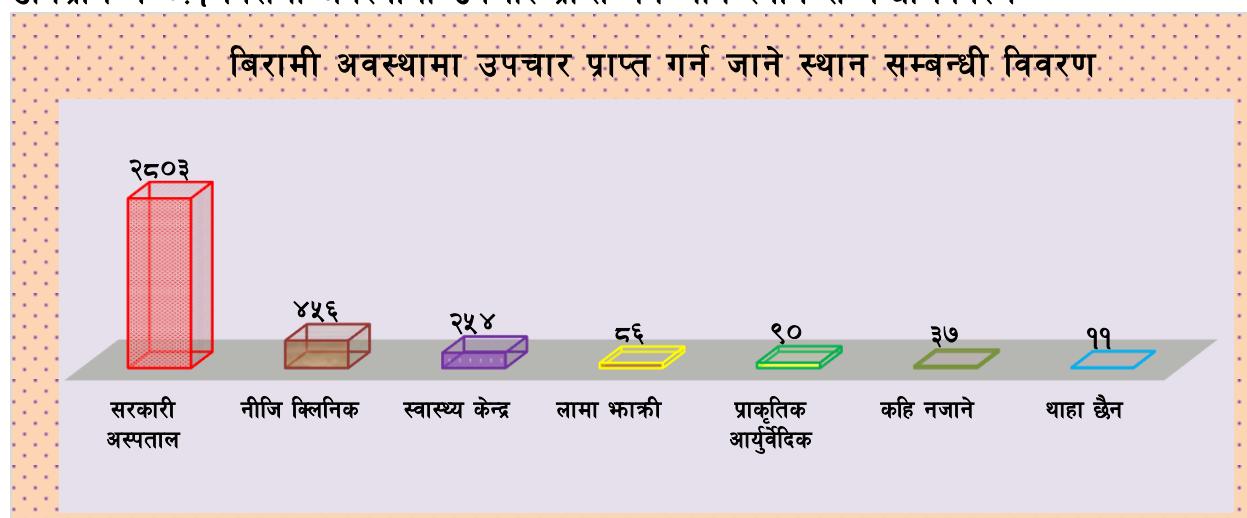
यस गाउँपालिकाभित्र बस्ने अधिकांश घरपरिवारहरूले विरामी हुँदा स्वास्थ्य चौकी तथा नजिकको सरकारी अस्पतालको सेवामा निर्भर रहेका हुन्छन् भने केही मात्रामा नीजि अस्पतालमा जाने गरेको पनि देखिन्छ । अज्ञानताको कारण लामा झाँकी तथा फुकफाक गर्ने चलन पनि रहेको छ भने केही परिवारहरु कही पनि नगई आफै ठिक हुन्छ भनी बस्ने गरेको पनि पाईएको छ । समष्टिगत रूपमा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने स्थान लगायत नजिकको स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा सेवा लिनका लागि लाग्ने समय तथा दुरीको बारेमा तलिका र डाईग्राममा देखाईएको छ ।

तालिका नं ४.२ विरामी अवस्थामा उपचार प्राप्त गर्ने जाने स्थान सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	सरकारी अस्पताल	२८०३	७५
२	नीजि क्लिनिक	४५६	१२२
३	स्वास्थ्य केन्द्र	२५४	६८
४	लामा झाँकी	८६	२३
५	प्राकृतिक आर्युवेदिक	९०	२४
६	कहि नजाने	३७	१
७	थाहा छैन	११	०१३
	जम्मा	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ४.१ बिरामी अवस्थामा उपचार प्राप्त गर्ने जाने स्थान सम्बन्धी विवरण

सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने परिवारलाई स्वास्थ्य चौकी तथा अस्पताल पुग्न १५ मिनेट देखि ४ घण्टासम्म पनि लाग्न सक्ने देखिएको छ ।

४.२ रोगको प्रकार र अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुलाई बिरामी हुँदा देखिने मुख्य रोग मध्ये सबै भन्दा बढि ज्वरोको कारण पिडित भएको देखिन्छ, भने टाईफाइट तथा भाडाबान्ता पखलाको कारण बिरामी हुनेको संख्या पनि बढि नै रहेको देखिन्छ । सुरक्षित पिउने पानीको अभावको कारण बढि मात्रामा ज्वरो, भाडा बान्ता लगायत जन्डिस, टाईफाइट लगायतका रोगव्याधी लाग्ने गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरणलाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.३ गाउँपालिकामा बिरामी हुँदा देखिने मुख्य रोग तथा परिवार संख्याको विवरण

वार्ड	ज्वरो	भाडाबान्ता, पखला	क्षयरोग	जन्डिस	टाईफाइट	निमोनिया	एड्स	अन्य
१	८५४	६१४	१२	३	५७६	१९०	०	६
२	५२८	४८५	२	३	४६७	३३९	०	१
३	३७७	७१	२	१३	१७६	१९२	०	३४
४	४०७	२७४	३	५	३८९	२४९	०	१७
५	७७०	३१७	४	३६	६७५	६३४	२	१०१
६	६६१	१०३	२	६१	६४४	२३४	०	२३२
जम्मा	३५९७	१८६४	२५	१२१	२९२७	१८३८	२	३९१

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं.४.२ गाउँपालिकामा विरामी हुँदा देखिने मुख्य रोग तथा परिवार संख्याको विवरण

४.३ लिंगका आधारमा दीर्घ रोगीहरुको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालिकामा देखिएको दीर्घ रोगीहरुको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढि दीर्घ रोगीहरु चिनीरोग र क्षयरोगबाट पिडित रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी क्यान्सर र एडसबाट पिडित भएका व्यक्तिहरु पनि यस गाउँपालिकामा रहेको कुरा सर्वेक्षणले देखाएको छ । अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा रहेका दीर्घ रोगीहरुको संख्या र अवस्थालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.४.४ वडागत रूपमा लिंगका आधारमा दीर्घ रोगीहरुको अवस्था

वडा नं.	क्षयरोग		क्यान्सर		एडस		चिनिरोग		अन्य	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	०	०	०	०	२	१	२	४	७	१०
२	०	०	०	०	०	०	१	५	१	१
३	४	०	०	०	०	०	८	५	१७	८
४	०	०	०	२	०	०	३	१	१४	१२
५	१	२	१	०	०	१	६	११	१२	७
६	०	०	०	१	१	०	२	२	४	११
जम्मा	५	२	१	३	३	२	२२	२८	५५	४९

श्रोता: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा गरिएको स्थलगत सर्वेक्षण अनुसार वडागत रूपमा देखिएको दीर्घ रोगीहरुको अवस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा बढि चिनीरोग र अन्य रोग जस्तै उच्च रक्तचाप, न्युन रक्तचाप लाग्ने गरेको देखिएको छ ।

४.४ दीर्घ रोगको कारण मृत्यु हुनेको संख्या

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा गरिएको सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालिकामा दीर्घ रोगको कारण विगत ५ वर्षमा मृत्यु हुनेहरुको अवस्थालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.५ दीर्घ रोगको कारण मृत्यु हुनेको संख्या

बडा नं.	क्षयरोग		मलेरिया		क्यान्सर		एड्स		चिनिरोग		अन्य	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	२
२	०	०	०	०	०	१	०	०	०	४	०	०
३	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	१	१
४	०	३	०	०	०	१	०	०	०	०	६	६
५	०	०	०	०	२	२	१	२	१	४	४	३
६	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	१	१
जम्मा	०	३	०	०	३	५	१	४	१	९	१२	१३

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथी प्रस्तुत तालिका अनुसार यस गाउँपालिकामा विगत ५ वर्षको अवधिमा दीर्घ रोगबाट ५१ जनाको मृत्यु भएको छ जसमा सबैभन्दा बढी अन्य रोग जस्तै उच्च रक्तचापका कारणले महिला १२ तथा पुरुष १३ गरी जम्मा २५ जनाको मृत्यु भएको छ। त्यसैगरी अत्यन्त जटील तथा दुर्लभ मानिएको एड्सबाट १ महिला तथा ४ पुरुषको मृत्यु भएको पनि सर्वेक्षणले देखाएको छ।

४.५ मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र गरिएको अध्ययन तथा सर्वेक्षणले देखाए अनुसार मातृ स्वास्थ्य सम्बन्धीको अवस्थालाई हेर्दा यदि आफ्नो परिवारमा कोही बच्चा पाउने छ वा भएमा बढी घरपरिवार सरकारी अस्पतालमा जाने गरेको भन्ने उत्तर दिएका र दोश्रो नम्बरमा घरमा नै बच्चा जन्माउने गरिन्छ वा गरिएको छ भन्ने उत्तर प्राप्त भएको विश्लेषणबाट देखिएको छ। समष्टिगत रूपमा सुत्केरी हुने बेलामा उपचार सेवा प्राप्त गर्ने स्थान अनुसारको परिवार संख्याको वितरणको अवस्थालाई तलको तालिका तथा चार्टमा देखाईएको छ।

तालिका नं. ४.६ सुत्केरी हुने स्थान अनुसार परिवार संख्याको वितरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	सरकारी अस्पताल	१५७३
२	निजी क्लिनीक	८१८
३	स्वास्थ केन्द्र	६८१
४	घरमा नै	४०८
५	जहाँ पनि हुन सक्छ	२५१
६	थाहा छैन	६
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ४.५ सुत्केरी हुने स्थान अनुसार परिवार संख्याको वितरण

४.६ गर्भावस्थामा स्वास्थ्य परिक्षणको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा गरिएको सर्वेक्षण अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा २५०६ घरपरिवारमा गर्भावती महिलाहरु रहेका छन् । जसमध्ये १२०९ घरपरिवारमा आवश्यकता अनुसार वा सो भन्दा बढि स्वास्थ्य परिक्षण गर्नेको संख्या रहेको छ भने ३ पटक स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने घरपरिवारको संख्या १०८६ रहेको देखिएको छ । यसैगरी १/२ पटक स्वास्थ्य परिक्षण गर्ने घरपरिवारको संख्या क्रमशः ६५ र १४६ रहेको पाइयो ।

४.७ खोप सम्बन्धी विवरण

सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (Millennium Development Goals) अन्तर्गतको चौथो बुँदामा बाल मृत्युदर न्युनीकरण अन्तर्गत ५ वर्ष मुनिका सबै बालबालिकालाई उच्च प्राथमिकता दिई अकाल मृत्युबाट जोगाउनु पर्ने र सबै बालबालिका र शिशुहरुको बाँच्न पाउने अधिकारका लागि सहकार्य गर्दै समयमा नै आवश्यक मात्रामा खोप दिनु पर्ने कार्यलाई पनि जोड दिएको छ । त्यसैगरी सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य ४: गन्तव्य ५: सन् १९९० को तुलनामा सन् २०१५ सम्ममा पाँच वर्ष मुनिका बालबालिकाको मृत्युदर दुई तिहाइले कम भएको हुनेछ । जसको फलस्वरूप हाम्रो देशले पनि आफ्नो केन्द्र देखि स्थानिय स्तरसम्म केहि हद सम्म यसको कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ तर पुर्ण रूपमा सन्तोष गर्ने स्थिती भने रहेको छैन । कुल जनसंख्याको ६.६ प्रतिशत रहेको बालबालिका संख्यामा अधिकाशले खोपको सुविधा प्राप्त गरेको अध्ययनले देखाएको छ । यस अवस्थासंग यस गाउँपालिकाको अवस्थालाई तुलना गर्दा बालबालिकाले पाउनु पर्ने खोप सम्बन्धि सुविधाको अवस्था अत्यन्त राम्रो देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा गरिएको अध्ययनले देखाए अनुसार ९८ प्रतिशत परिवारका बालबालिकाहरूले खोप लिएका देखिन्छ, भने विभिन्न खोप प्राप्त बालबालिकाको संख्या तथा खोपको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं ४.७ खोप सम्बन्धि विवरण

वडा नं.	वि.सि.जि	डि.पि.टि	पोलियो	भिटामिन ए	अन्य
१	७६०	७९१	७७७	७७६	१३४
२	५२१	५२२	५१९	५२२	६
३	४१२	४२३	४१२	४१२	२९
४	४०७	४१४	४०४	४००	८३
५	६६९	६६९	६६७	६५८	३७९
६	५९९	५९५	५८५	५२८	३०५
जम्मा	३३६८	३४१४	३३५८	३२९६	९३६

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

४.८ एच.आई.भी./एड्स सम्बन्धि जानकारी

यस गाउँपालिका भित्र गरिएको अध्ययनले देखाए अनुसार यस गाउँपालिकाका ८.९४ प्रतिशत परिवारलाई एच.आई.भी./एड्स बारेमा जानकारी नभएको पाइयो भने ९१.०६ प्रतिशतले थाहा पाएको देखिन्छ । यसको अवस्थालाई तलको तालिका तथा चार्टमा देखाईएको छ ।

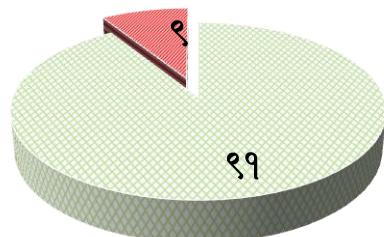
तालिका नं ४.८ एच.आई.भी./एड्स बारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	एच.आई.भी रोगको बारेमा जानकारी भएको	३४०३
२	एच.आई.भी रोगको बारेमा जानकारी नभएको	३३४
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ४.८ एच.आई.भी./एड्स बारेमा जानकारीको अवस्था

एच.आई.भी./एड्स बारेमा जानकारीको अवस्था

● एच.आई.भी रोगको बारेमा जानकारी भएको

■ एच.आई.भी रोगको बारेमा जानकारी नभएको

माथि गरिएको अध्ययन तथा विश्लेषणलाई सहसाब्दी विकास लक्ष्यले समावेश गरेको न्यून शिशु मृत्युदर, मातृत्व सुधार तथा एच आई भी /एड्स, मलेरिया र अन्य रोगहरूसँग तुलना गरी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.९ शैक्षिक अवस्था (Educational Status)

अर्जुनचौपारी गाउँउपालिका स्याङ्गजा जिल्लाका ११ वटा स्थानीय तहहरु मध्येको एउटा स्थानीय तहहो । यस गाउँउपालिकामा शैक्षिक सुविधाको अवस्थालाई हेर्दा जम्मा ३२ वटा विद्यालय रहेको देखिन्छ । जम्मा विद्यालय मध्ये यहां प्राथमिक विद्यालय २३ वटा, निम्न माध्यामिक विद्यालय ३ वटा, माध्यामिक विद्यालय २ वटा र ४ वटा उच्च माध्यामिक शिक्षाको सेवा सुविधा समेत रहेको छ । घरधुरी सर्भेक्षण २०७४ अनुसार यस गाउँउपालिकाको शैक्षिक स्थिति र दरवन्दी संख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ४.९ विद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना	दरवन्दी संख्या
१	अमरज्योति मा.वि.	अर्जुनचौपारी	१४
२	आर्दश प्रा.वि	रापाकोट	४
३	कामाक्षयादेवी प्रा.वि	रापाकोट	२
४	कालिका प्रा.वि	आरुचौर	२
५	कृष्ण प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
६	गणेश प्रा.वि.	रापाकोट	४
७	गाउँफर्क जनहीत मा.वि	दरौं	५
८	घण्टे उ.मा.वि.	आरुचौर	१३
९	चण्डीडाँडा नि.मा.वि	रापाकोट	६
१०	जन उ.मा.वि.	रापाकोट	१६
११	जनप्रिय प्रा.वि	रापाकोट	२
१२	जनविकास प्रा.वि	दरौं	४
१३	दरौं उ.मा.वि.	दरौं	१५
१४	दीपज्योति प्रा.वि.	आरुचौर	४
१५	देउराली प्रा.वि.	रापाकोट	२
१६	देविस्थान प्रा.वि.	आरुचौर	३
१७	नवदुर्गा प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
१८	पञ्चकन्या उ.मा.वि.	अर्जुनचौपारी	२१
१९	पिपलडाँडा प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
२०	भवानी प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
२१	रानीचरी प्रा.वि	अर्जुनचौपारी	४
२२	लक्ष्मी प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	३
२३	लाकुरी प्रा.वि.	रापाकोट	२
२४	बयाले प्रा.वि.	आरुचौर	५

क्र.सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना	दरवन्दी संख्या
२५	बुद्ध नि.मा.वि.	आरुचौर	६
२६	सरस्वती नि.मा.वि.	रापाकोट	५
२७	सुर्योदय उ.मा.वि.	आरुचौर	१८
२८	सिद्ध प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
२९	सिद्ध दरवार प्रा.वि.	अर्जुनचौपारी	२
३०	सूर्योदय प्रा.वि	आरुचौर	२
३१	शहीद प्रा.वि	पञ्चमुल	३
३२	राष्ट्रिय प्रा.वि.	पञ्चमुल	४
जम्मा			१८१

श्रोत: अर्जुन चौपारी गाँउपालिका २०७४

४.१० शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालिका पढाउने घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

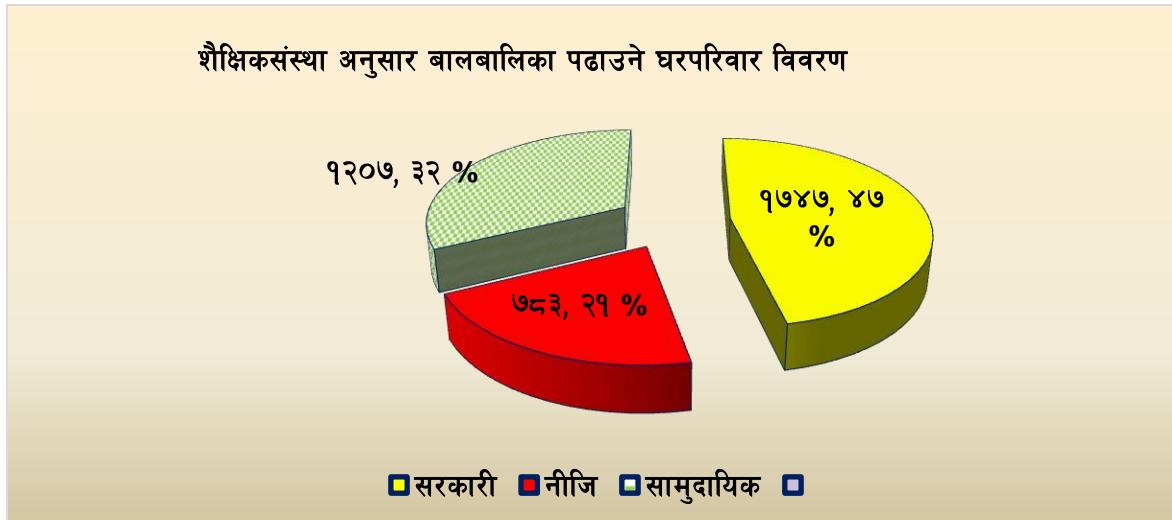
यस गाँउपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले आफ्ना बालबालिकाहरूलाई सरकारी विद्यालयमा पढाउने गरेका छन् भने नीजि तथा सामुदायिक विद्यालयमा पढाउनेको घरपरिवारको संख्या कम्त उद्देरु ७८३ र १२०७ रहेको छ। यस गाँउपालिकामा आफ्ना बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने घरपरिवारको संख्या तथा विद्यालयको प्रकारलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ।

तालिका नं ४.१० शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालिका पढाउने घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	सरकारी	१७४७	४६.७५
२	नीजि	७८३	२०.९५
३	सामुदायिक	१२०७	३२.३१
	जम्मा	३७३७	१००.०

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ४.१० शैक्षिकसंस्था अनुसार बालबालिका पढाउने घरपरिवार विवरण

४.११ शैक्षिकस्तरको विवरण

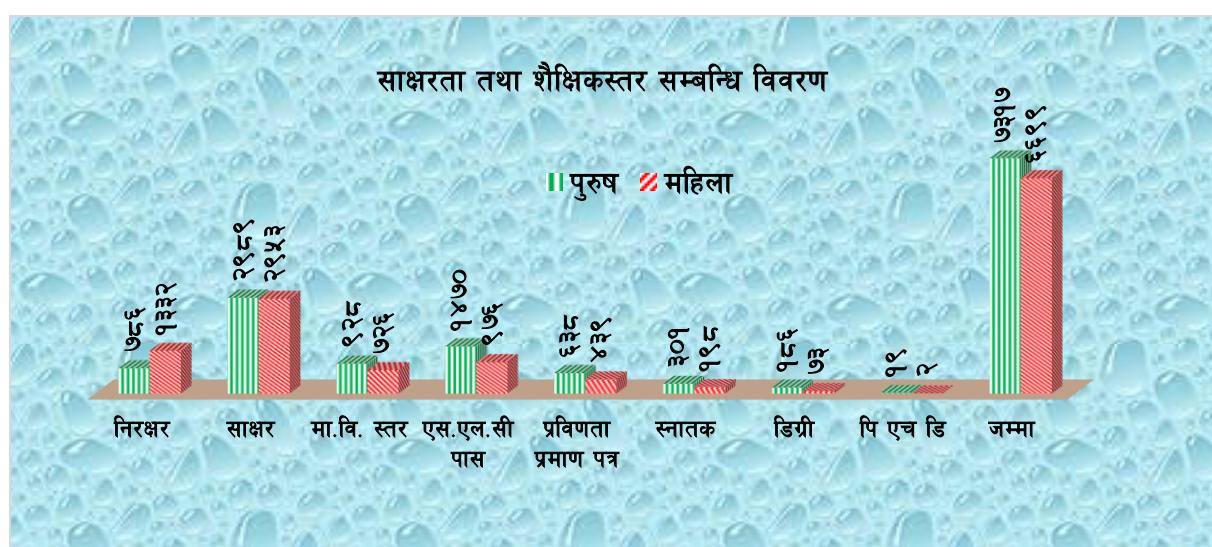
यस गाउँउपालिका भित्र लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरणलाई हेर्दा पुरुष ७८६ र महिलाको १३३२ गरी जम्मा जनसंख्या २११८ जना (१५.११ प्रतिशत) निरक्षर रहेका छन् भने २९५३ महिला र २९८९ पुरुष गरी जम्मा ५९४२ साक्षर रहेका छन्। त्यसैगरी मा.वि. स्तर सम्मको ७२६ महिला र ९२८ जना पुरुष गरी जम्मा १६५४ जनाले शिक्षा प्राप्त गरेका छन् भने यसैगरी स्नातक वा सो सरह पास गरेको संख्या ४९९ छ, जसमा महिला १९८ र पुरुष ३०१ रहेको देखिन्छ भने स्नाकोत्तर वा सो सरह पास गरेको संख्या २५९ देखिन्छ। त्यसैगरी २ महिला तथा १९ पुरुषले पि एच डि गरेका छन्। तलको तालिका तथा डायग्राममा लिङ्ग तथा जनसंख्याको आधारमा साक्षरता सम्बन्धी विवरण देखाईएको छ।

तालिका नं. ४.११ लिंगको आधारमा शैक्षिक अवस्था

क्र.स	शैक्षिक विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	निरक्षर	७८६	१३३२	२११८	१५.११
२	साक्षर	२९८९	२९५३	५९४२	४२.३९
३	मा.वि. स्तर	९२८	७२६	१६५४	११.८०
४	एस.एल.सी पास	१४७०	९७६	२४४६	१७.४५
५	प्रविणता प्रमाण पत्र	६३८	४३९	१०७७	७.६८
६	स्नातक	३०१	१९८	४९९	३.५६
७	डिग्री	१८६	७३	२५९	१.८५
८	पि एच डि	१९	२	२१	०.१५
	जम्मा	७३१७	६६९९	१४०१६	१००.००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ४.११ साक्षरता तथा शैक्षिकस्तर सम्बन्धी विवरण

४.१२ विद्यालयमा अध्ययनरत सम्बन्धी विवरण

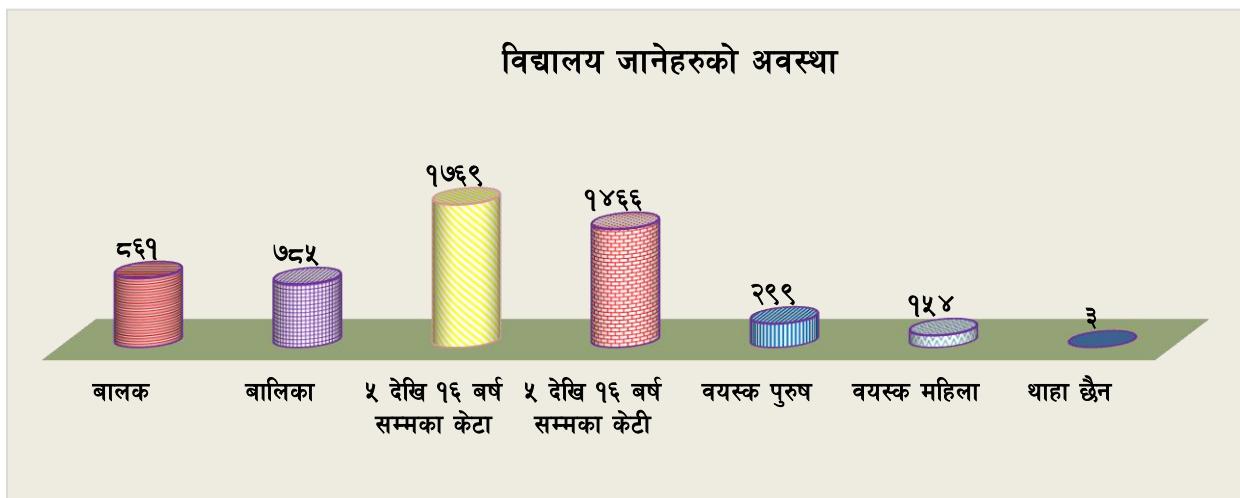
यस गाउँपालिकाभित्र विद्यालय जाने अवस्थालाई हेर्दा कुल जनसंख्या मध्ये ५३३७ जना (२५.२४ प्रतिशत) बालबालिका लगायतका मानिसहरू विद्यालय जाने गरेको देखिन्छ । उमेर समुहबाट अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा ५ वर्ष मुनिका ८६१ बालक र ७८५ बालिका, १७६९ जना ५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा र १४६६ जना केटी लगायत २९९ वयस्क पुरुष तथा १५४ वयस्क महिला रहेका छन् । वडागत रूपमा विद्यालय जानेहरुको अवस्थालाई तलको चार्ट तथा तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं ४.१२ विद्यालय जानेहरुको अवस्था

वडा नं.	बालक	बालिका	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटी	वयस्क पुरुष	वयस्क महिला	थाहा छैन
१	३२५	२६३	२४१	२१५	१०२	२२	२
२	२१३	२२९	१३१	१२१	८	५	०
३	६१	३७	२४५	२०३	६	३	०
४	४१	४२	२४५	२०१	४	५	०
५	१७३	१६०	५५१	४३२	४९	२४	०
६	४८	५४	३५६	२९४	१३०	९५	१
जम्मा	८६१	७८५	१७६९	१४६६	२९९	१५४	३

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ४.१२ विद्यालय जानेहरुको अवस्था

४.१३ विद्यालय जान छोडेकाहरु सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाभित्र बालबच्चाहरु लगायत अन्यको विद्यालय छाड्ने अवस्थालाई हेर्दा जम्मा ३३० जनाले विद्यालय जान छोडेको सर्वेक्षणबाट देखिएको छ । वडागत रूपमा कुन उमेर समुहका कति जनाले विद्यालय जान छोडेका रहेछन् र किन छोडनु परेको भन्ने विषयमा सर्वेक्षण अध्ययन तथा

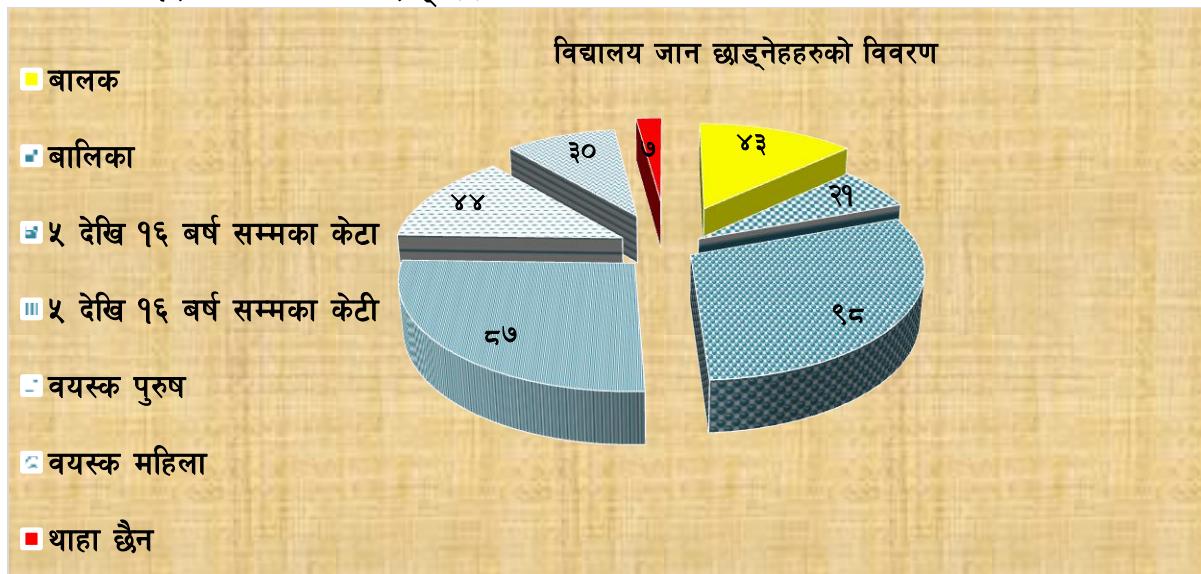
विश्लेषण गरिएको छ । यस मध्ये सबैभन्दा बढी विद्यार्थीले पढ्न मन नलागेर विद्यालय जान छाड्नेको संख्या १९६ रहेको देखिन्छ । यसका साथै यस गाउँपालिकामा बाबु आमालाई घरको काममा सघाउनका लागि विद्यालय छाड्नेको संख्या र विरामी भएर छाड्नेको संख्या पनि रहेको देखिन्छ । यसको अवस्थाहरूलाई तलको Pie Chart तथा तालिकामा विस्तृत रूपमा देखाइएको छ ।

तालिका नं ४.१३ विद्यालय जान छाड्नेहरूको विवरण

वडा नं.	बालक	बालिका	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटी	वयस्क पुरुष	वयस्क महिला	थाहा छैन
१	१७	६	१०	१८	८	३	३
२	४	४	१	१	१	०	०
३	३	०	२	३	०	०	२
४	५	८	१०	१०	२	५	०
५	८	२	५५	३६	१८	१०	१
६	६	१	२०	१९	१५	१२	१
जम्मा	४३	२१	९८	८७	४४	३०	७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ४.१३ विद्यालय जान छाड्नेहरूको विवरण

४.१४ विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक सुविधा सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकामा रहेका प्राय सबै विद्यालयमा विद्यार्थीको लागि पर्याप्त कक्षा कोठाको अभाव रहेको छ, भने विद्यार्थीहरूको लागि खेल्ने सामाग्री र उपयुक्त खेल मैदानको समेत अभाव रहेको देखिन्छ । यसको साथै गाउँपालिका भित्र रहेका सबै विद्यालयमा छात्रछात्राको लागि अलगै शौचालयको सुविधा भएको देखिदैन जुन विद्यालयको लागि अति आवश्यक पुर्वाधार हो । विद्यालयहरूलाई बालमैत्री,

वातावरणमैत्री, अपाङ्गमैत्री बनाउनका लागि शिक्षक शिक्षिका, छात्रछात्राका लागि छुटै शौचालय लगायत अपाङ्गमैत्री शौचालय र कक्षाकोठा बनाउन पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.१५ विद्यालय जान लाग्ने समय सम्बन्धी विवरण

अर्जुन चौपारी गाँउपालिका भित्र अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय जान लाग्ने समय र दुरीको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ४.१४ स्कुल जान लाग्ने समयको विवरण

विद्यालयको स्तर	विद्यालय जान लाग्ने समय
प्रा.वि	१५ मिनेटदेखी ६० मिनेट
नि.मा.वि	१५ मिनेट देखी ६० मिनेट
मा.वि	१५ मिनेट देखी ६० मिनेट
उच्च मा.वि.	३० मिनेट देखी ६० मिनेट

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथिको तालिकामा यस गाँउपालिका भित्र वसोवास गर्ने घरपरिवारहरुका विद्यालय जाने बालबालिका लगायत अन्यलाई विद्यालय जानका लागि लाग्ने समय दिइएको छ । यस गाँउपालिकामा वसोवास गर्ने जम्मा ३७७३ घरपरिवार मध्ये ६८३ वटा घरपरिवारका लागि नजिकको प्राथमिक विद्यालय जान १५ मिनेटदेखी ६० मिनेट सम्म लाग्ने देखिन्छ भने नि.मा.वि.मा जानका लागि ८०३ घरपरिवारका लागि १५ मिनेट देखी ६० मिनेट र ७९८ घरपरिवारका लागि ३० मिनेट देखी ६० मिनेट समय लाग्ने देखिएको छ । यस गाँउपालिकाका कुनै पनि परिवारका बालबालिकालाई नजिकको विद्यालयसम्म पुग्न एक घन्टाभन्दा बढी समय लाग्दैन भने प्राथमिक तहमा अध्ययन गर्ने बालबालिकाका लागि करिव १५ मिनेट भित्र विद्यालय पुग्न सकिन्छ । घरधुरी सर्वेक्षण तथा स्थलगत सर्वेक्षण अनुसार अर्जुन चौपारी गाउँपालिका शैक्षिक दृष्टिकोणवाट सुलभ तथा सम्पन्न नै मानिन्छ ।

४.१६ सामुदायिक तथा सार्वजनिक पाटीपौवा तथा भवनहरुको विवरण

यस गाँउपालिका भित्र रहेका वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका सामुदायिक भवनहरु रहेको पाईन्छ । यस्ता भवनहरुमा विभिन्न किसिमका कार्यकमहरु संचालन गर्ने, वडा भेला गर्ने गरेको पाइन्छ । यहाँका सामुदायिक भवनमा क्लब, खोप केन्द्र, समाज घर आदी रहेका छन् । तलको तालिकामा अर्जुन चौपारी गाँउपालिकाका भित्र रहेका सामुदायिक भवनहरुको विवरणलाई दिइएको छ ।

तालिका नं. ४.१५ सामुदायिक भवनहरुको विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक भवनहरुको नाम	वडा नं. बस्ती	हालको उपयोग
१	ज्योति आमा समुह	रैते १	उपयोग गरेको
२	गुरुङ समाज भवन	बजार १	उपयोग गरेको
३	खाल्टे कृषि सहकारी संस्था	गैरा २	निर्माणधिन अवस्थामा

क्र.सं.	सामुदायिक भवनहरूको नाम	वडा नं. बस्ती	हालको उपयोग
४	अग्रधित युवा क्लब	अतैचीवारी २	निर्माणधिन अवस्थामा
५	दिगर्दशन युवा क्लब	अर्जुन चौपारी २	निर्माणधिन अवस्थामा
६	सामुदायिक भवन	अर्जुन चौपारी २	निर्माणधिन अवस्थामा
७	कामक्षदेवी सामुदायिक भवन	रिमालफेदी ३	उपयोग गरेको
८	खोप केन्द्र भवन	खेवाङ्ग ४	खोप लगाउने
९	कालिका मन्दिर भवन	खेवाङ्ग ४	उपयोग गरेको
१०	ना.स.के. भवन	दमैचौतारा	उपयोग गरेको
११	गुरुङ समाज भवन	रापाकोट ४	उपयोग गरेको
१२	भेडावारी समाजघर	भेडावारी ६	निर्माणधिन अवस्थामा
१३	कुञ्चेवारी समाजघर	कुञ्चेवारी	आमा समुह द्वारा उपयोग
१४	ना.स.के. भवन	अर्जुन चौपारी ६	ना.स.के. बैठक
१५	तमाखुवारी सामुदायिक भवन	अर्जुन चौपारी ६	उपयोग गरेको

स्रोत : अर्जुन चौपारी गाँउपालिका तथा स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

४.१७ खेल मैदान तथा पार्क सम्बन्धी विवरण

खेलकुद मानव जिवनको एक अभिन्न अंग हो । मानिस स्वस्थ वन्न साथै स्वस्थ समाज निर्माण गर्न खेलकुदको महत्व अपरिहार्य जस्तै वनेको छ । यस गाँउपालिकामा पनि स साना विभिन्न किसिमका खेदकुद मैदान रहेका छन् । यस्ता मैदानहरूमा प्रायः फुटबल तथा भलिवल खेल्ने गरेको पाइएको छ । तलको तालिकामा यस गाँउपालिका भित्र भएका खेलकुद मैदान तथा पार्क सम्बन्धी विवरणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.१६ खेल मैदान तथा पार्क सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको विवरण	स्थान तथा वडा नं.	उपयोगको अवस्था
१	भलीवल मैदान	१	युवा क्लब
२	अमर ज्योति मा.वि.	२	विद्यार्थी तथा युवा क्लब
३	भलीवल मैदान	३	विद्यार्थी तथा युवा क्लब
४	फुटबल तथा भलिवल मैदान	४	युवा क्लब
५	घोष्टे ओडार खेल मैदान	५	युवा क्लब
६	गैडाखर्क खेलमैदान	५	युवा क्लब
७	सिउडवारी खेल मैदान	६	युवा क्लब
८	दरौ खेल मैदान	६	वाल क्लब

स्रोत : अर्जुन चौपारी गाँउपालिका तथा स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

४.१८ सहकारी संघसंस्था सम्बन्धी विवरण

व्यक्ति, परिवार, टोल, समुदाय वा समाज विचको आन्तरिक अन्तरसम्बन्ध तथा सहकार्यवाटसाना तथा ठूला आर्थिक आवश्यकता तथा समस्याहरुको निवारण गर्नका लागी वनाइएको संगठनलाई सहकारी संस्था भनिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र विभिन्न सरकारी संस्था आदी निश्चित उद्देश्य लिएर संचालनमा रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकामा रहेका यस्ता सहयोगी संस्थाहरुवाट यहाँका वासिन्दाहरुको जिवनस्तर सहज सरल र सफल बनेकोछ । अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न सरकारी संस्थाको विवरणलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

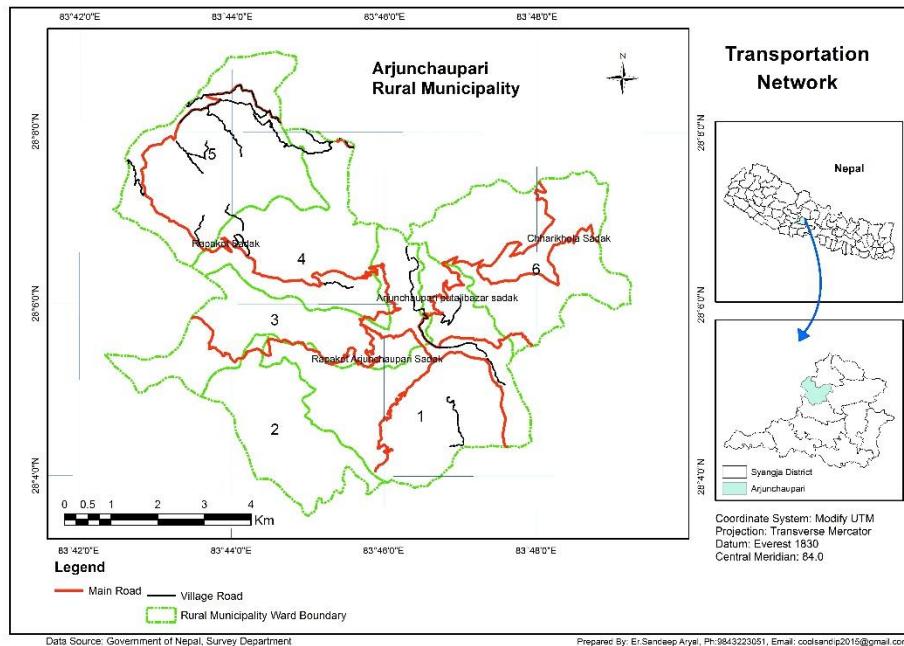
तालिका नं. ४.१९ गैरसरकारी सहकारी संघसंस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	नाम	स्थान	बडा नं.
१	ग्रामीण स्वावलम्बन तथा कृषि सहकारी संस्था	अर्जुन चौपारी	१
२	कृषि सहकारी संस्था	अर्जुन चौपारी	१
३	कालिका बचत तथा कृषि सहकारी संस्था	अर्जुन चौपारी	१
४	भूपू सैनिक वहुदेशीय कल्याणकारी सहकारी संस्था	अर्जुन चौपारी	१
५	कफि तथा फलफूल सहकारी संस्था	अर्जुन चौपारी	१
६	जनविकास साना किसान कृषि सहकारी	सिमल चौर	४
७	रापाकोट वहुदेशीय महिला सहकारी संस्था लि.	सिमल चौर	४
८	देउराली दिगो कृषि सहकारी संस्था लि.	आरुचौर	५
९	दरौ वहुदेशीय सहकारी संस्था	कुन्चेवारी	६
१०	सानाकिसान कृषि सहकारी	कुन्चेवारी	६

स्रोत : अर्जुन चौपारी गाउँपालिका तथा स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

परिच्छेद पाँचः पूर्वाधार विकास

पुर्वाधार विकासका लागि एक प्रमुख मेरुदण्ड हो । समग्र समाजको विकास गर्ने पुर्वाधारको विकास हुनु जरुरी हुन्छ । हरेक समुदाय देखि लिएर वस्ती वस्तीको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि

आवश्यक आधारभूत पूर्वाधार सडक, यातायातको सबै भन्दा कम खर्चिलो माध्यम हो । उद्यमशिलता र विकासको लागि खास गरी यातायात सेवा, विद्युतीकरण, सञ्चार सुविधा, आवास सुविधा जस्ता आधारभूत भौतिक पूर्वाधार अपरीहार्य हुन्छन् । तर यस्ता पूर्वाधारमा

सरकारले यथोचित तरिकावाट कार्यान्वयन गर्न सकेको अवस्था भने छैन । वास्तवमा विकासको लागि पुर्वाधार अनिवार्य सर्त हो ।

समग्रमा अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा पक्की तथा कालोपत्रे सडक छैन तर सबै बडाहरुमा सडक पुगेको छ, र ति सडकमा साना ठुला सवारीहरुले पनि मौसमी रूपमा सेवा पुचाईरहेका छन् । त्यसै गरि अधिकांश घरहरुमा विद्युतीकरणको सेवा रहेको देखिन्छ भने संचारको रूपमा मोबाइलहरु अधिकतम रूपमा प्रयोग भएको देखिन्छ ।

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र बसोबास गर्ने मानिसहरूले पुर्वाधार विकासका आधारमा के कस्तो प्रकारका सेवा सुविधा पाईरहेका छन् र त्यसको अवस्था के कस्तो रहेको छ, भन्ने बारेमा अध्ययन गर्नको लागि यसमा प्राप्त हुने न्यूनतम आधारहरू जस्तै: बसोबासको अवस्था, खानेपानी, सिंचाई, शौचालय, ढल निकास, सञ्चार, सडक तथा यातायात आदि क्षेत्रहरूलाई सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले अंगिकार गरेको वातावरणीय दिगोपनलाई स्थानीयकरण गरी अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ ।

५.१ सडक

पुर्वाधारको हिसाबले यस गाउँपालिका भित्र लगभग ६० कि.मि. जति कच्ची वाटो रहेको छ भने पक्की तथा कालो पत्रे सडक कतै पनि रहेको छैन । हेलु – अर्जुन चौपारी सडकखण्ड ७ कि.मी., स्याङ्जा – अर्जुन चौपारी सडक खण्ड १० कि.मी. कच्ची अवस्थामा छ भने अर्जुन चौपारी वजार

देखी सबै वार्डहरुमा कच्ची तथा धुले सडकको विस्तार भएको छ। ठुलो मोटरेवल पुलको रुपमा हाल चालु अवस्थामा हेलुको आधीखोलामा र अर्जुन चौपारी बजार क्षेत्रमा २ ठाँउमा रहेको छ जसको मुख्य उद्देश्य अर्जुन चौपारी बजार लगाएत यसका छिमेकी नगरपालिका/गाउँपालिका र छिमेकी जिल्ला (पर्वत जिल्ला) लाई यातायात सेवा प्रदान गर्नु हो। गाउँपालिका भित्र आन्तरिक सडक सुविधा भएतापनि सडकको स्तर कमसल भएको कारण बाहै महिना सुविधा उपलब्ध हुन सकेको छैन भने अनियन्त्रित सडक निर्माणले प्रकोपलाई बढवा पनि दिई रहेको छ। यसको साथसाथै हेलु – अर्जुन चौपारी सडक खण्ड यथासक्य छिटो स्तर सुधार तथा कालोपपत्रे गर्नु पर्ने देखिन्छ। अन्य पुलपुलेसाको अवस्थालाई हेर्दा यस गाउँपालिकामा मुख्य गरि दरौ खोला, केवरे खोला, हाँडीखोला, खाल्टेखोला, दिर्जे खोलाहरुको बहाव रहेको हुँदा यिनले प्रभाव पार्ने विभिन्न ५ स्थानहरुमा झोलुङ्गेपुलहरुको निर्माण भई सकेको र हाल एक/दुई स्थानमा वन्ने अवस्थामा रहेको हुँदा समग्र रुपमा यसको अवस्था पनि सन्तोषजनक नै रहेको देखिन्छ।

तालिका नं. ५.१ सडक सुविधा सम्बन्धि विवरण

सडकको प्रकार	जम्मा लम्बाई (कि.मी.मा)
मुल सडक	२४ (हेलु देखि आरुचौर तालपोखरी सम्म)
कच्ची तथा मौसमी सडक	३६
जम्मा	६०

स्रोत : योजना तथा प्राविधिक शाखा, अर्जुन चौपारी गाउँपालिका २०७४

५.२ पुलपुलेसा सम्बन्धि विवरण

यातायातलाई सहज बनाउनका लागि पुलपुलेसाहरुको पनि ठुलो महत्व रहेको हुन्छ। ठुला तथा साना नदिहरु भएको स्थानहरुमा सहज रुपमा यातायात संचालन गर्न गराउनका लागि मोटरेवल पुलहरुको आवश्यकता पर्दछ भने ग्रामिण स्थानहरुमा झोलुङ्गे पुलहरुले यसको काम गरि रहेका हुन्छन्। यस गाउँपालिका भित्र साना ठुला गरी विभिन्न प्रकारका पुलहरु रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा सडक पुल, झोलुङ्गे पुल लगायत काठवाट बनेको कच्ची पुलहरु रहेका छन्। तलको तालिकामा पुल, त्यस पुलवाट जोडिने वस्तीहरुको नामको बारेमा देखाइएको छ।

तालिका नं. ५.२ पुलपुलेसा सम्बन्धि विवरण

पुल/खोलाको नाम	दाँयाँ किनारा रहेको स्थान	बायाँ किनारा रहेको स्थान	निर्मित साल	सहयोगी निकाय
झोलुरों पुल	अ. चौ वडा नं १	अ. चौ वडा नं १	२०४८	नेपाल सरकार
पक्की पुल	अ. चौ वडा नं १	अ. चौ वडा नं १	०६२/०६३	नेपाल सरकार
केवरे तथा छहरे खोला	छहरे खोला	केवरे खोला	२०६८	नेपाल सरकार
दरौ खोला	रिमालफेदी	अर्जुन चौपारी बजार	२०७२	नेपाल सरकार

स्रोत : अर्जुन चौपारी गाउँपालिका तथा स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

५.३ आवास सम्बन्धी विवरण

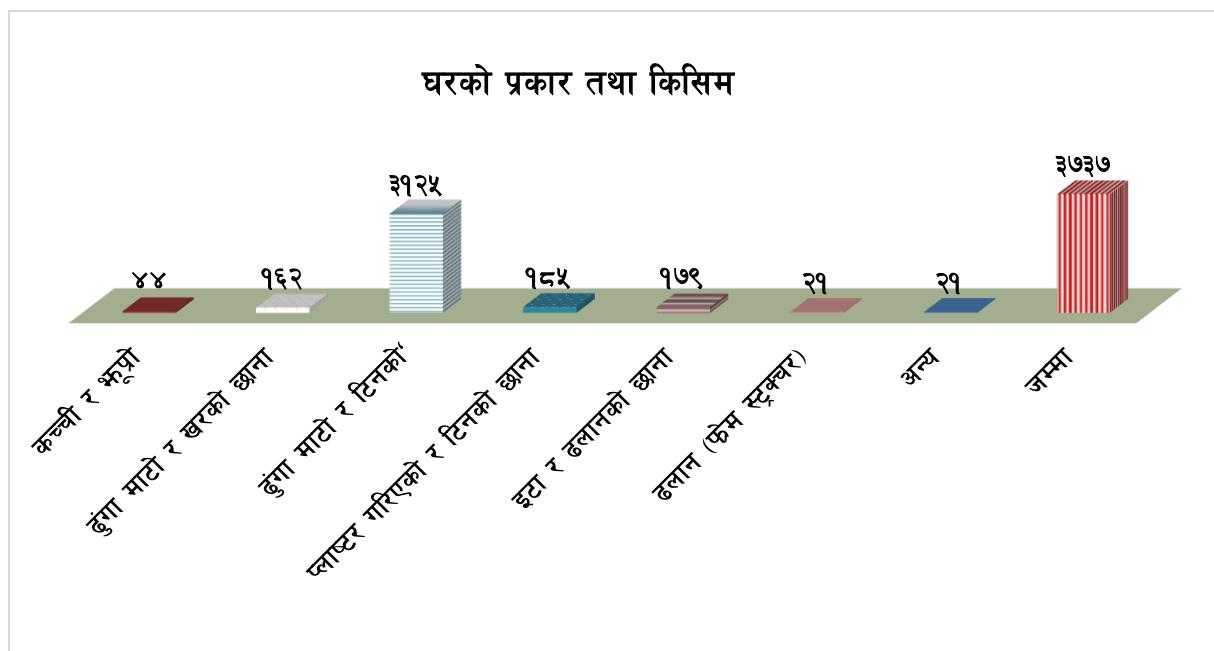
अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा भएका धेरैजसो घरहरु ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना भएका छन् । यस गाउँपालिकामा रहेका ३७३७ घरपरिवारहरु मध्ये ३१२५ (८३.६२ प्रतिशत) परिवारहरु ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना भएको घरमा बसोबास गर्दछन् । जम्मा घरपरिवार मध्ये १७९ (४.७९ प्रतिशत) परिवार ईटा र ढलानको छाना भएको घरमा बसोबास गर्ने गर्दछन् । यस गाउँपालिका भित्र ईटा र ढलानको छाना तथा ढलान फेम स्ट्रक्चर भएका घरहरुको संख्या न्युन रहेको देखिन्छ । अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र रहेका घरहरुको प्रकारलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ५.३ घरको प्रकार तथा किसिम

क्र.सं.	घरको प्रकार तथा किसिम	संख्या	प्रतिशत
१.	कच्ची र भूप्रो	४४	१.१७७
२.	ढुंगा माटो र खरको छाना	१६२	४.३३५
३.	ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना	३१२५	८३.६२
४.	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना	१८५	४.९५
५.	ईटा र ढलानको छाना	१७९	४.७९
६.	ढलान (फेम स्ट्रक्चर)	२१	०.५६२
७	अन्य	२१	०.५६२
जम्मा		३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ५.१ घरको प्रकार तथा किसिम

माथिको तालिका तथा चार्टमा देखाईए अनुसार अर्जुन चौपारी गाविसका ८३६२ प्रतिशत घरहरु ढुंगा माटो र टिनको छाना/ढुंगाको छाना भएका छन् भने जम्मा ४४ वटा घरहरु (१.१७७ प्रतिशत) कच्ची तथा भुप्रो रहेका छन् भने ढुंगा माटो र खरको छानाबाट निर्मित घरको संख्या १६२ वटा रहेका छन्। यस गाउँउपालिका भरीमा पूरै पक्की घरहरुको संख्या २१ मात्र रहेको देखिन्छ।

५.४ घरको स्वामित्वको अवस्था

यस गाउँउपालिकामा बसोबास गर्ने ३६५१ (९७.७ प्रतिशत) घरपरिवारको आफ्नै नीजि घर रहेको देखिन्छ भने २५ परिवारहरु मात्रै बहाल र ५५ घरपरिवार अरु संग मिलेर बसेको देखिन्छ। यस गाउँउपालिकामा ५ परिवार संख्या सुकुम्वासी रहेका छन्। अर्जुन चौपारी गाउँउपालिका भित्रका विभिन्न वडाहरुमा रहेका घरहरुको स्वामित्वको अवस्थालाई वडागत रूपमा तलको तालिकामा देखाईएको छ।

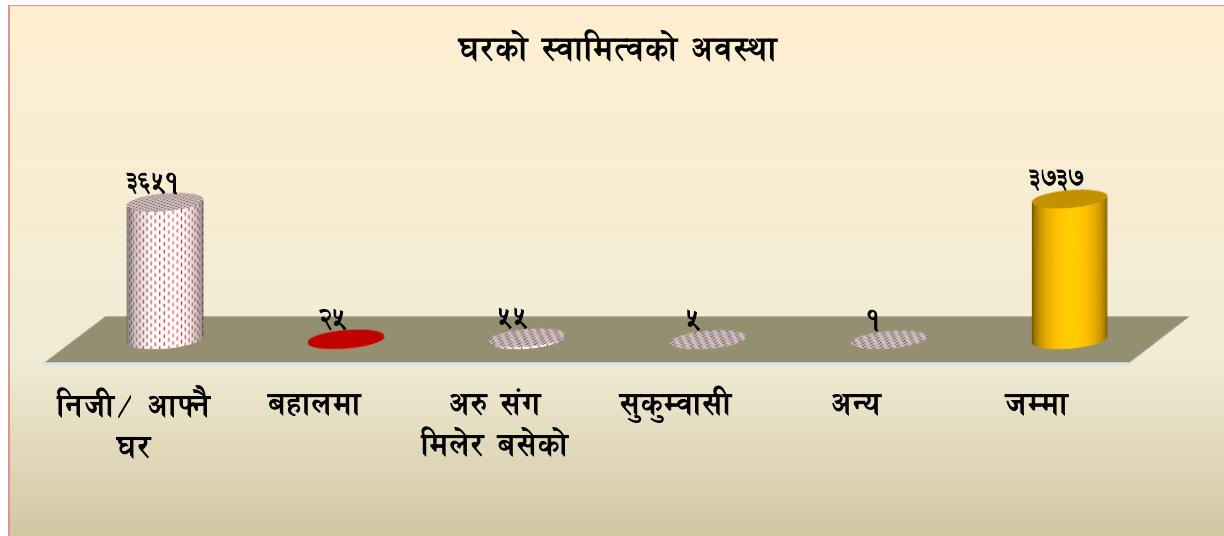
तालिका नं. ५.४ वडा अनुसार घरको स्वामित्वको अवस्था

क्र.सं	घरको स्वामित्वको विवरण	वार्ड नं.							प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	
१.	निजी/ आफ्नै घर	८८०	५३७	४३०	४१९	७३७	६४८	३६५१	९७.७
२.	बहालमा	२	०	४	०	१७	२	२५	०.६६९
३.	अरु संग मिलेर बसेको	१	२	१	४	२७	२०	५५	१.४७२
४.	सुकुम्वासी	१	०	२	२	०	०	५	०.१३४
५.	अन्य	०	०	०	१	०	०	१	०.०२७
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७३१	६७०	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ५.२ घरको स्वामित्वको अवस्था

घरको स्वामित्वको अवस्था

५.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन

फोहोरमैला व्यवस्थापनमा यस गाउँउपालिकामा बस्ने मानिसहरुलाई अझै पनि फोहोरमैलालाई कसरी व्यवस्थापन गर्ने भन्ने कुराको ज्ञानको कमी भएको देखिन्छ । जसको फलस्वरूप मानिसको स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर त पर्छ नै, यसको अलावा गाउँउको सुन्दरतामा समेत कमी हुन आउछ । यसका लागि समय समयमा विभिन्न किसिमका कार्यक्रम संचालन गरेमा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विकास हुन गई गाउँउपालिका सफा, स्वच्छ तथा हरियाली बनाउन सकिन्छ ।

खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी सहभागीतामुलक योजना निर्माण गरी यस गाउँउपालिकालाई खुलादिशा मुक्त गाउँउपालिका घोषणा भएको भए तापनि यसको उचित सम्बोधन प्रभावकारी रूपमा हुन सकेको देखिदैन । यस गाउँउपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोर निश्चत स्थानमा फाल्ने गरेको पाइन्छ । यसका अलावा केही घरपरिवारले खोला, कूलोमा फाल्ने गर्ने गरेको पाइएको छ भने केही घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरेका छन् । फोहोर फाल्ने ठाउँको उचित व्यवस्थापन नहुँदा तथा यस सम्बन्धी चेतना कम हुदा फोहोरकै कारणबाट विभिन्न किसिमका रोग लाग्ने गरेको पाइन्छ । यसकारण यस गाउँउपालिकामा बसोबास गर्ने घरपरिवारले आफ्नो घरबाट निस्कने फोहोरलाई उचित व्यवस्थापन गर्नु अनिवार्य जस्तै भएको छ ।

खानेपानी तथा सरसफाई स्वास्थ्यसंग प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषय हो । स्वास्थ्य जीवन जिउनका लागि खानेपानी तथा सरसफाईको निकै महत्व रहेको हुन्छ र यस बारेमा सचेत पनि रहनु पर्दछ । खानेपानीले मानिसको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष रूपमा असर गर्ने गर्दछ तसर्थ खानेपानी सफा तथा शुद्ध हुन आवश्यक छ र यसको साथसाथै सरसफाईमा पनि त्यतिकै जानकारी राख्नु पर्दछ ।

तालिका नं ५.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन

वडा नं	फोहोर थुपार्ने	आफ्नै कम्पाउण्डमा	कम्पोष्ट मल बनाइन्छ	नदी वा खोल्सामा	अन्य
१	१६६	१७१	१८७	३१६	४४
२	१२०	१६	३०६	१५	८२
३	२८	२९७	३९	२१	५२
४	६८	२१५	८३	४१	१९
५	१३०	३३५	२२८	३८	५०
६	१६८	१२५	३१२	२४	४१
जम्मा	६८०	११५९	११५५	४५५	२८८

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

५.६ खानेपानी स्रोतको विवरण

स्याङ्गजा जिल्लाको अर्जुन चौपारी गाउँउपालिकामा पानीको मुख्य श्रोत यसको पश्चिम उत्तरतिरबाट बर्ने खोलाहरुबाट पाइप लाइनद्वारा ल्याइएको श्रोत नै रहेको छ । स्वास्थ्य जीवन जिउनका लागि यी तत्वको निकै महत्व रहेको हुन्छ र यस बारेमा सचेत पनि रहनु पर्दछ । खानेपानीले मानिसको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष रूपमा असर गर्ने गर्दछ तसर्थ खानेपानी सफा तथा शुद्ध हुन आवश्यक छ । यस

गाउँपालिकामा बस्ने अधिकांश बासिन्दाले व्यक्तिगत धाराको पानी प्रयोग गर्दछन् जसको संख्या १३०० रहेको छ भने सार्वजनिक धाराको पानी १९९३ घर परिवारले प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ । यस गाउँपालिकामा एक घरपरिवारको पानीको श्रोत एकभन्दा बढी रहेको विश्लेषणले देखाएको छ । तसर्थ यस गाउँपालिकामा पानीको मुख्य श्रोत धारा रहेको छ । तलको तालिकामा पिउने पानीको श्रोत सम्बन्धी वर्तमान अवस्थालाई देखाइएको छ ।

तालिका नं ५.६ वडा अनुसार खानेपानी स्रोतको विवरण

वडा नं	व्यक्तिगत धारा	सार्वजनिक धारा	सामुदायिक धारा	छिमेकिको धारा	कूवा, जरुवा र झिनार	नदी तथा खोला	जम्मा
१	६०४	३९५	६०	३	३८	५	११०५
२	११८	४७७	५	४	२	०	६०६
३	१९५	२३१	७	३	१	०	४३७
४	२३५	१४०	२९	१८	४	२	४२८
५	५९	२२८	४४५	१३	११२	३	८६०
६	८९	५२२	६	२	५२	१	६७२
जम्मा	१३००	१९९३	५५२	४३	२०९	११	४१०८

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

५.७ शौचालय र प्रकार

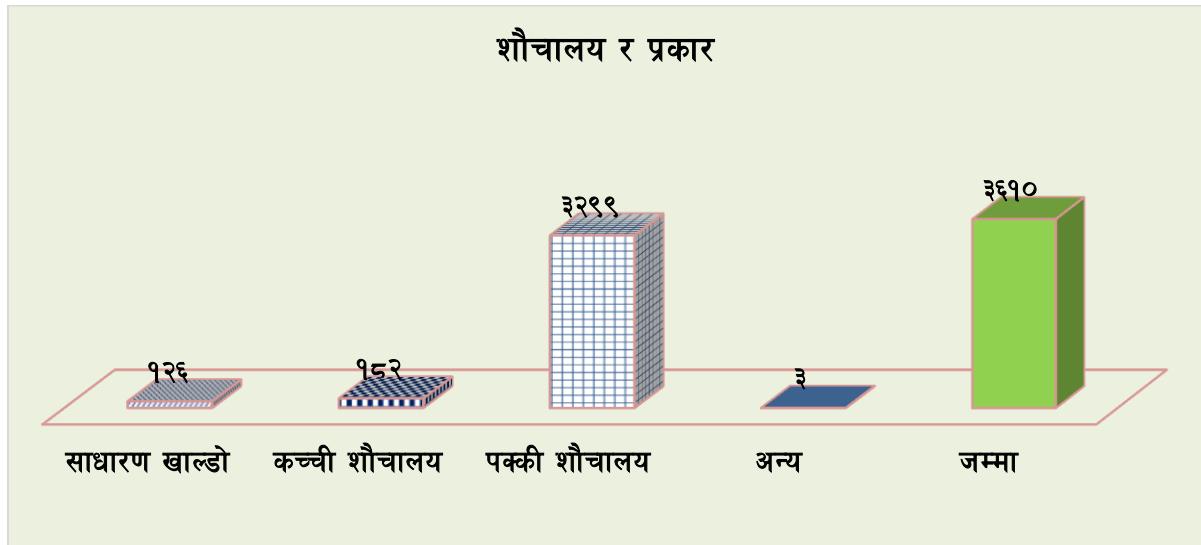
अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र बस्ने कुल घरपरिवार ३७३७ संख्या मध्ये ३६१० घरपरिवारमा मात्र शौचालय भएको सर्वेक्षणले देखिएको छ भने १२७ घरपरिवारमा शौचालय नभएको देखिएको छ । यसको प्रमुख कारणहरूमा गरिबी, अशिक्षा, अज्ञानता, जनचेतनाको कमी आदि देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा ३२९९ घरपरिवारले पक्की शौचालयको प्रयोग गरेको तथा अन्य घरपरिवारका मानिसहरूले साधारण खाल्डो तथा कच्ची शौचालय क्रमशः १२६ र १८२ घरपरिवारले प्रयोग गर्दै आएको देखिएको छ । तलको तालिका र चार्टमा वडा अनुसार शौचालय र यसको प्रकारको अवस्थालाई स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं ५.७ शौचालय र प्रकार

वडा नं	साधारण खाल्डो	कच्ची शौचालय	पक्की शौचालय	अन्य	जम्मा
१	३४	५७	७६२	१	८५४
२	१०	१४	४८८	२	५१४
३	१२	२१	३९३	०	४२६
४	२७	१९	३६७	०	४१३
५	२७	५९	६५१	०	७३७
६	१६	१२	६३८	०	८६६
जम्मा	१२६	१८२	३२९९	३	३६१०

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ५.३ शौचालय र प्रकार

५.७ ऊर्जा प्रयोग

गाउँपालिकाका मानिसहरुको जीवनस्तर मापन गर्ने एउटा माध्यम विद्युत सेवा पनि रहेको छ । तर अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा सबै घरहरुमा विद्युत सेवा उपलब्ध हुन सकेको देखिदैन । यस गाउँपालिकाको विद्युत तथा इन्धनको श्रोतलाई तल व्याख्या गरिएको छ ।

५.८ ऊर्जा प्रयोगको आधारमा परिवार संख्या

विद्युत सुविधाको दृष्टिकोणबाट हेर्दा यस गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने ९७.८९ प्रतिशत घरपरिवारहरुमा विजुली जडान भएको छ भने बाँकी २.११ प्रतिशत घर परिवारहरुमा विजुली बत्तीको सेवाबाट बच्चित रहेको छ । विद्युतको अभावमा टुकी प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या ५० रहेको छ भने यसैगरी मैनबत्ती प्रयोग गर्ने घरपरिवार १६ रहेको पाइयो । यस गाउँपालिका भित्र भएको विद्युत सुविधाको अवस्थालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ५.८ ऊर्जा प्रयोगको आधारमा परिवार संख्या

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	विजुली	३६५८
२	लालटिन	६
३	टुकी	५०
४	मैनबत्ती	१६
५	गोबर र्याँस	७
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं. ५.४ उर्जा प्रयोगको आधारमा परिवार संख्या

५.९ खाना पकाउने इन्धनको किसिम

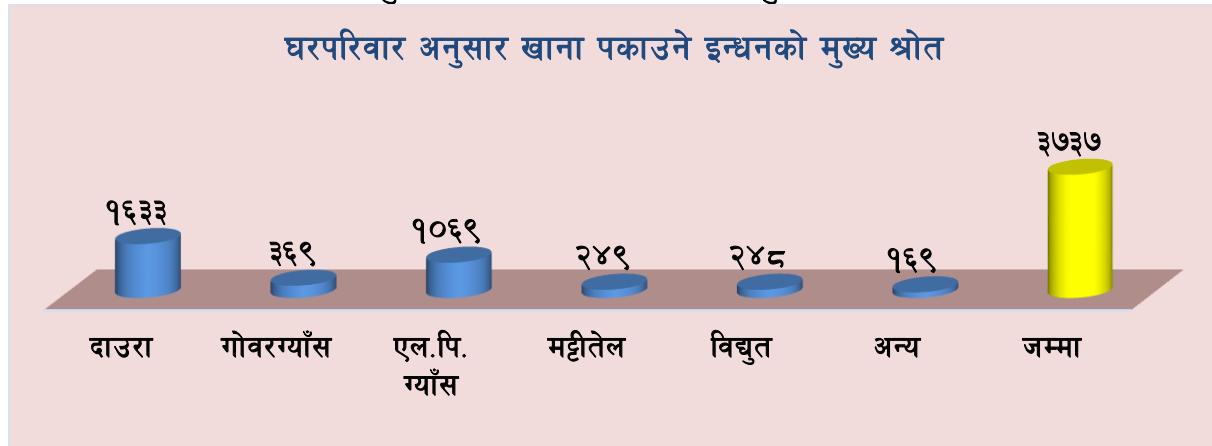
इन्धन एक प्रमुख पुर्वाधार हो । मानिसको दैनिक खाद्यान्न उपभोगमा इन्धन नभई नहुने पुर्वाधार हो । यसका लागि मानिसहरूले दाउरा, गुइठा, गोबर ग्याँस, सोलार, एल.पि. ग्यास, मट्टीतेल लगायत अन्य प्रकारका श्रोतहरूको प्रयोग गर्ने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने गरेको इन्धनका श्रोत मुख्य रूपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं.५.९ घरपरिवार अनुसार खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	दाउरा	१६३३
२	गोबरग्याँस	३६९
३	एल.पि. ग्याँस	१०६९
४	मट्टीतेल	२४९
५	विद्युत	२४८
६	अन्य	१६९
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं.५.५ घरपरिवार अनुसार खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा रहेका जम्मा ३७३७ घर परिवार मध्ये १६३३ घरपरिवारले दाउरा, १०६९ घरपरिवारले एल.पि.ग्याँस, ३६९ घरपरिवारले गोबर ग्याँस, २४८ घरपरिवारले विद्युत, २४९ घरपरिवारले मट्टीतेल, र १६९ घरपरिवारले भने अन्य तरिकाबाट खाना पकाउने गरेका छन्। यसबाट वन विनास हुने सम्भावना बढि रहने देखिन्छ, किनभने यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले दाउराको प्रयोग गर्ने गरेको अध्ययनबाट देखिएको छ। तसर्थ यहाँका मानिसहरूलाई दाउराको विकल्पमा वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग गर्ने प्रोत्साहित गर्नुपर्ने देखिन्छ।

५. १० यातायात साधन तथा संचार सम्बन्धी विवरण

आज विश्वमा यातायात र संचारको साधनको अत्यधिक मात्रामा विकास भएको छ। यसले गर्दा विश्व संकुचित पनि बनेको पाइन्छ। कुनै पनि मुलुकको एउटा कुनामा बसेर विश्वका प्राय सबै घटना र सुचनाका बारेमा जानकारी सजिलैसँग संचारका साधनका माध्यमबाट नै पाउन सकिन्छ। यसैगरी तीव्र गतिमा चल्ने र उड्ने यातायातका साधानका कारणले कुनै पनि स्थानको मानिस सजिलैसँग एक स्थानबाट अर्को स्थानमा पुग्न सक्दछ।

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा रहेका ३७३७ घरपरिवारमा यातायातको साधन रहेको छ भने बाँकी ३१८९ परिवारमा यातायातका कुनै पनि साधन रहेको छैन। आधुनिक सुविधाका विभिन्न प्रकारका साधनहरूमध्ये यस स्थानमा मोटरसाइकलको बढी प्रयोग हुने गरेको पाइन्छ। साधनको प्रकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ५. १० विभिन्न साधन सुविधा उपयोग गर्ने घर परिवारको विवरण

सवारी साधनको विवरण		
क्र.सं	सवारी साधन	संख्या
१	साइकल	६७
२	मोटरसाइकल	२३४
३	द्रयाक्सी, जीप	९७
४	बस, ट्रक	१५
५	द्रयाक्टर	१४
६	अन्य	१२१
	जम्मा	५४८

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

तालिका नं ५.११ संचारका साधनको प्रयोग सम्बन्धी परिवार विवरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	रेडियो क्यासेट	१५७८
२	टि.भि	२६४२
३	टेलिफोन/यु.टि.एल/करलेक्स	१९९
४	मोबाइलट	३५७९
५	कम्प्युटर/ल्यापटप	२३५

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथि प्रस्तुत गरिएको तालिकाको आधारमा यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने घरपरिवार मध्ये ३५७९ परिवारले मोबाइलको प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो भने २६४२ को घरमा टि.भि को उपलब्धताको अवस्था रहेको छ । साथै १५७८ घरपरिवारले संचारको रूपमा रेडियो तथा क्यासेट प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी टेलिफोन/यु.टि.एल/करलेक्स भएको परिवार १९१ छ भने कम्प्युटर/ल्यापटप हुने परिवार २३५ रहेको देखिन्छ ।

५.११ सिंचाईको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने अधिकांश परिवारहरुको मुख्य पेशा कृषि रहेको छ । यस गाउँपालिकाका प्राय सबै वडाहरूमा व्यवस्थित तथा आधुनिक सिंचाई पुर्वाधारको सुविधा रहेको देखिदैन र हालसम्म पनि यहाँ बसोबास गर्ने बासिन्दाहरूले परम्परागत रूपमा नै पुराना कुलकुलेसाहरुबाट सिंचाई गरेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा कृषि योग्य जमिन प्रशस्त भएको भएता पनि व्यवस्थित सिंचाईको अभावमा उत्पादनमा वृद्धि हुन सकेको छैन तसर्थ यस गाउँपालिकामा सिंचाईको सुविधाको टड्कारो आवश्यकता रहेको छ ।

परिच्छेद छः आर्थिक विकास

६.१ पेशा तथा रोजगारीको अवस्था

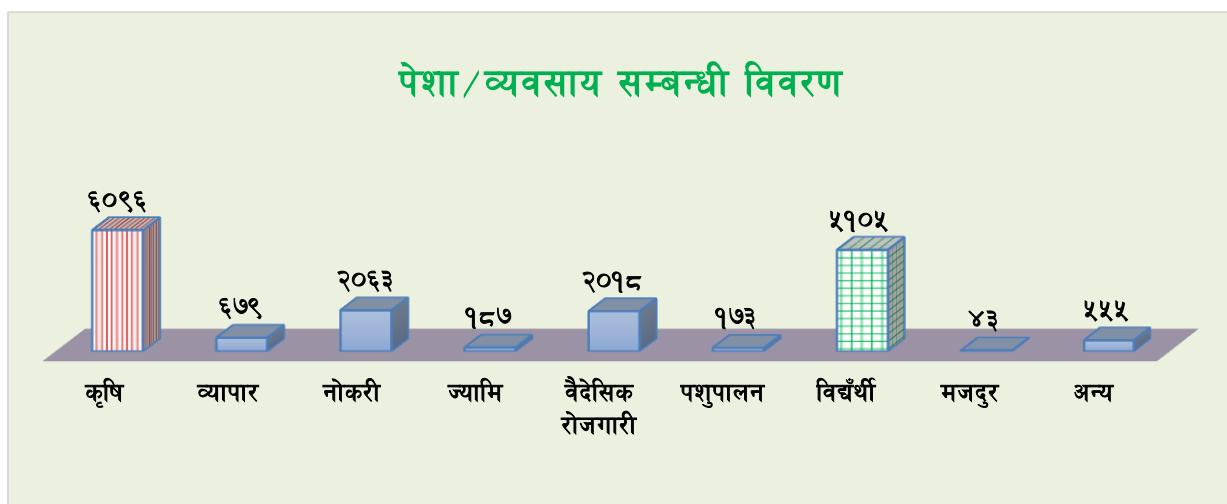
आर्थिक विकास अहिलेको स्थानीय सरकारको प्रमुख उद्देश्यका रूपमा रहेको छ। रोजगारीको अवस्था, उद्योगधन्दाको पूर्ण विकास तथा व्यावसायिक खेती प्रणालीको प्रवर्द्धनबाट आर्थिक विकास हुनसक्ने मानिन्छ। यस गाउँपालिकामा उद्योगधन्दाको अवस्था निकै कम मात्रामा रहेको छ। ठुला र रोजगारमुलक उद्योगधन्दाको अभाव रहेको यहां केवल केही बडामा कुटानी पिसानी सम्बन्धि मिलहरु रहेका छन्। यसैगरी आधारभूत सर्वेक्षणको अध्ययन अनुसार कृषिमा ३६.०३ प्रतिशत, नोकरीमा १२.१९ प्रतिशत, व्यापार व्यवसायमा लाग्नेहरुको ४.०१ प्रतिशत लगायत रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाका मानिसहरुको पेशा तथा व्यवसायलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं.६.१ लिंगका आधारमा पेशा/व्यवसाय सम्बन्धि विवरण

क्र.सं.	पेशा	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	कृषि	२०६१	४०३५	६०९६	३६.०३
२	व्यापार	३४४	३३५	६७९	४.०१
३	नोकरी	१६३३	४३०	२०६३	१२.१९
४	ज्यामि	१३७	५०	१८७	१.११
५	वैदेसिक रोजगारी	१८५०	१८८	२०१८	११.९३
६	पशुपालन	५८	११५	१७३	१.०२
७	विद्यार्थी	२७६६	२३३९	५१०५	३०.१७
८	मजदुर	३६	७	४३	०.२५
९	अन्य	२१०	३४५	५५५	३.२८
	जम्मा	९०९५	७८२४	१६९१९	१००.००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ६.१ पेशा/व्यवसाय सम्बन्धि विवरण

माथिको तालिकामा यस गाउँपालिकाका मानिसहरुको पेशालाई दर्शाइएको छ । उक्त तालिकामा देखाए अनुसार यस गाउँपालिकाका धेरै मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन नै रहेको छ । यस तालिकामा देखाइएका अनुसार यहाँका २०६१ पुरुष र ४०३५ महिलाको प्रमुख पेशा कृषि रहेको छ । यो संख्या यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्याको ३६.०३ प्रतिशत हुन आउँछ भने यस गाउँपालिकाको बाँकी जनसंख्या नोकरी, ज्यामी, व्यापार, विद्यार्थी तथा वैदेशिक रोजगारीमा लागेको देखिन्छ ।

६.२ बैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि विवरण

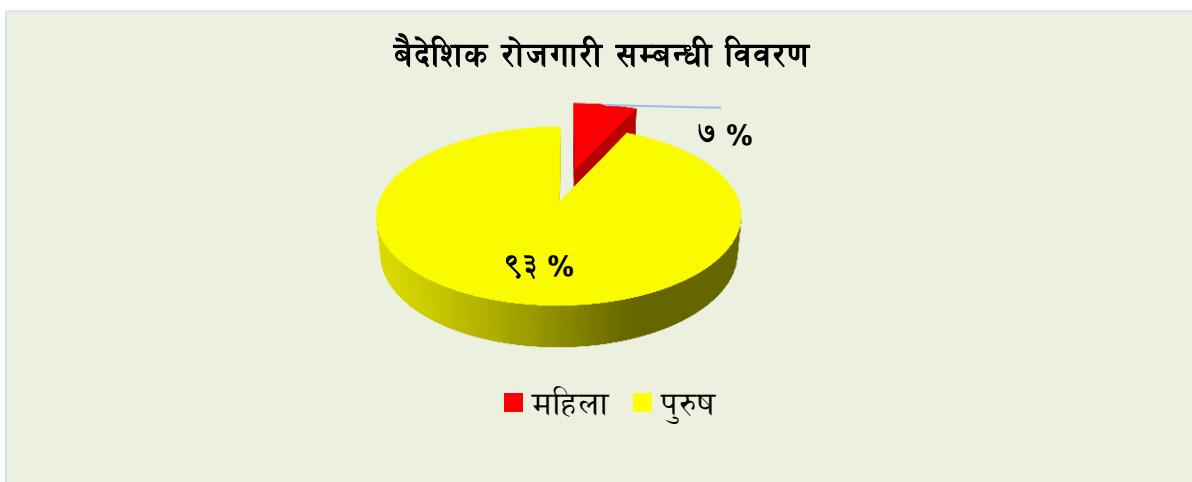
रोजगारीको अवस्थाले कुनै पनि स्थानको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । रोजगारीले मानिसहरुलाई सबल र सक्षम पनि बनाउने गर्दछ । रोजगारी पनि स्वदेशमा गरिने र वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । यिनीहरुमध्ये पनि बैदेशिक नोकरीले वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । गाउँपालिकाको बैदेशिक अवस्थालाई हेर्दा यस गाउँपालिकामा रहेका ३७७३ घरपरिवारमा बसोवास गर्ने ११०४५ पुरुष र १०३३३ महिला गरी जम्मा २१३७८ जनसंख्या मध्ये १८४ महिला तथा २४०३ पुरुष गरी जम्मा २५८७ जनसंख्या बैदेशिक रोजगारीको लागी बाहिर गएका छन् । यो तथ्यांकलाई विश्लेषणात्मक अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा कुल जनसंख्याको १२.० प्रतिशत जनसंख्या बैदेशिको छ जसमा महिला जनसंख्याको १.७८ प्रतिशत तथा पुरुष जनसंख्याको २१.७५ प्रतिशत हुन आँउछ । यस सम्बन्धि विवरणलाई तलको तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ६.२ बैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या	प्रतिशत
१	महिला	१७७	६.९३
२	पुरुष	२३७७	९३.०७
	जम्मा	२५५४	१०००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं.६.२ बैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी विवरण

६.३. मुख्य बाली तथा उत्पादन अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँउपालिका कृषि उत्पादकत्वका दृष्टिले राम्रै मानिन्छ किनकी यस गाउँउपालिकामा प्रशस्त मात्रामा कृषि उत्पादन हुने जमिनहरु रहेका छन् । तर यस गाउँउपालिकाको जमिनको वितरण तथा कृषि प्रणाली अवैज्ञानिक तथा परम्परागत भएकाले यस गाउँउपालिकाका अत्यधिक कृषकहरुले न्युन मात्रामा मात्र उत्पादन गर्ने गर्दछन् । तर पनि यस गाउँउपालिकामा विभिन्न प्रकारको अन्नबाली उत्पादन गर्ने गरिन्छ । यस गाउँउपालिकामा लगाइने मुख्य बालीहरुमा धान, गाहु, मकै, तरकारी बाली, तेलहन, नगदे बाली पर्दछन् । यहाँ खाद्यान्न बाली अन्तर्गत धान, गाहु, कोदो तथा मकै जस्ता बालीहरु लगाउने गरिएको छ भने तोरी जस्ता तेलहन बालीहरु पनि लगाएको देखिन्छ । यसैगरी तरकारी बाली अन्तर्गत काउली, प्याज, आलु जस्ता खेतीहरु सिजन अनुसारको हुने हुँदा यसलाई पनि लगाएको देखिन्छ भने मास, मसुरो जस्ता दलहन बाली समेत लगाउने गरिएको छ । तलको तालिका अनुसार यस गाउँउपालिका भित्र लगाइने मुख्य बालीलाई देखाईएको छ । विशेषगरी यस गाउँउपालिकामा लगाइने प्रचलित बालीका उन्नत जातहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६.३ गाउँउपालिकामा लगाइने प्रचलित बालीका उन्नत जातहरु

क्र.सं.	बालीको नाम	प्रचलित जात
१.	धान	सुनौलो सुगन्धा, रामधान, मकवानपुर १, साबित्री, स्थानीय मन्सुली, राधा ७, राधा ११, राधा १२, बर्मेली, गोला, बातीसरा, खोले जर्नेली, पाखे जर्नेली, स्थानीय पहेले, गोरखनाथ, लोकनाथ, खुमल, चैते २, चैते ४, हर्दिनाथ १
२.	मकै	मनकाना १, मनकामना ३, खुमल पहेलो, रामपुर कम्पोजिट, अरुण १, अरुण २, हेटौडा कम्पोजिट, गणेस (हाइब्रीड), गौरव, देउती, सितला, पोसिलो, मनकामना १, अरुण १,२
३.	गाहु	WK १२०४, गौतम, NL २९७, BL१०२२, BL१४७३, RR२१, सिद्धार्थ, अन्नपुर्ण आदि

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

६.४ खाद्यबालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धि विवरण

साधारणतया यस गाउँउपालिका भित्र तरकारी बाली, फलफुल तथा खाद्यान्न बालीमा विभिन्न रोग तथा किरा लाग्ने गरेको पाईएको छ । खासगरी यहाँका विभिन्न वडा तथा वस्तीहरुमा तरकारीमा लाग्ने रोगमा विशेषगरी लाइ, खुम्रे, डडुवा, ढुसी तथा गवारो राँते जस्ता रोग देखापरेको छ भने फलफुल खेती तर्फ लाग्ने रोगमा लाइ, खुम्रे, डडुवा, ढुसी, सुन्तलाको पात पहेलो हुनु, सिरुस, फल झर्ने, फल कुहिने तथा फुल झर्ने जस्ता रोग लाग्ने गरेको देखिन्छ । खाद्यान्न बालीमा लाइ, डडुवा, ढुसी, गवारो, पात सुक्ने, पतेरो आदि जस्ता रोगहरु लाग्ने गरेको देखिन्छ । विभिन्न खाद्यबालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धि विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.६.४ खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बालीमा लाग्ने मुख्य रोग	बालीमा लाग्ने मुख्य मुख्य किराहरु	भारपात	प्राकृतिक शत्रुहरु
धान	खेरा, डढुवा, Blast, Foot rot	गवारो, फट्याडगा, पतेरो	चामा, दुवो, मस्याहदा	माकुरा, छिर विटे कमिला, बाघे खपटे
मकै	sheat blight, कालोपोके	गवारो, गुन, फौजी किरा	गन्धे भार, दुवो, काला भार	माकुरा, छिर विटे कमिला
गहुं	कालोपोके, सिन्धुरे	फेद कटुवा	रगते, मोथे	माकुरा

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

६.५ पशुपालन

खेतीका साथमा पशुपालनलाई पनि गाँउपालिकामा वसोवास गर्नेहरुले मुख्य सहायक पेशाका रूपमा लिने गरेको देखिन्छ । यस गाँउपालिकाको समग्र तथा वडा अनुसारको पशुपालनको तथ्याङ्कलाई हेर्दा मुख्य रूपमा यस गाँउपालिका भित्र विभिन्न किसिमका पशुहरु जस्तै गाई, गोरु, भैसी, राँगा, भेडा, वाखा, सुगुर आदी पाल्ने गरेको पाईएको छ । तुलनात्मक रूपमा हेर्दा स्थानिय जातका भन्दा उन्नत जातका पशु पाल्नेको संख्या कम देखिन्छ ।

६.६ पंक्षी तथा अन्य सम्बन्धी विवरण

यस गाँउपालिकामा पंक्षिको अवस्थालाई हेर्दा कुखुरा पाल्नेको संख्या वढी देखिन्छ । कुखुराको संख्यालाई हेर्ने हो भने ब्रोइलर जातका कुखुरा व्यवसायिक रूपमा पाल्ने गरेकोले यसको संख्या वढी देखिन्छ । यस्तै यस गाँउपालिका भित्र हाँस तथा अन्य जातका पंक्षि पाल्नेको संख्या ज्यादै न्यून रूपमा देखिन्छ ।

६.७ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

यस गाँउपालिका भित्र पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा खोरेत, नाम्ले तथा जुगा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा आखाँ पाक्ने, नाम्ले, रानी खेत, गंभारो तथा वर्ड फ्लू हुन । यस्तै माछामा लाग्ने मुख्य रोग पडगास हो ।

तालिका नं.६.५ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	माछामा लाग्ने मुख्य रोग
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	आखाँ पाक्न	पडगास
खोरेत, नाम्ले, जुगा	नाम्ले	पडगास
खोरेत,, भ्यागुते, चाचो, पटंगे, विषालु जिवाणु	रानी खेत, गंभारो, वर्ड फ्लू	

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

६.८ वडागत पशुपंक्षीको अवस्था

यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न प्रकारका पशुपंक्षीहरु पालेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पालिएका विभिन्न प्रकारका पशुपंक्षीहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६.८ वडागत आधारमा पशुपंक्षीहरुको विवरण

सि. नं.	पशुपंक्षीको विवरण	वडा नं.									जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	
१	गाई/गोरु	१७९	१३०	१४९	२७२	१५८	१८९	१७८	४६	२४५	१५४६
२	भैसी/रागा	११५	१२५	१९०	१८५	२०५	१७५	१०९	६७	२३५	१४०६
३	खसी/बाखा	१८०	७५	२७५	२८०	१९०	१७५	२०५	१०३	३००	१७८३
४	सुँगुर/वंगुर	१५	०	०	७	१६	४	०	३	५	५०
५	हास कुखुरा	२५०	५६	३४८	३८०	६०९	३९४	५४५	२७०	५१५	३३६७
६	परेवा	२८	१५	७०	४०	८४	५०	२०	१२	६०	३७९
७	अन्य	२	०	०	०	०	०	३	०	३	८
जम्मा		७६९	४०९	१०३२	११६४	१२६२	९८७	१०६०	५०९	१३६३	८५३९

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

माथिको तालिकामा उल्लेख भए अनुसार सवैभन्दा बढि पशुपंक्षीहरु पालिएको वडा नं. ५ हो, जहाँ विभिन्न प्रकारका गरेर १३६३ पशुपंक्षीहरु पालेको देखिन्छ । यसैगरी सवैभन्दा कम पशुपंक्षीहरु पालिएको वडा भने वडा नं. २ हो, जसमा ४०९ वटामात्र पशुपंक्षीहरु पालिएका देखिन्छन् । यसैगरी पशुहरुको जातका आधारमा यस गाउँपालिकामा गाई, गोरु, भैसी, राँगा, बाखा, खसी, सुँगुर, हाँस, कुखुरा, परेवा र अन्य प्रकारका पशुहरु पाल्ने गरिएको पाइन्छ । यस गाउँपालिकामा सवैभन्दा बढी संख्यामा पालिएका पशुहरु कुखुरा हाँस हुन, जसको संख्या ३३६७ रहेको छ । यसैगरी गाईगोरु, भैसी र खसीबाखा कमश १५४६, १४०६ र १७८३वटा पालिएका छन् । यस गाउँपालिकामा सवैभन्दा कम संख्यामा भने सुँगुर/ वंगुर पालिएको देखिन्छ ।

६.९ जमिनको स्वामित्व सम्बन्ध विवरण

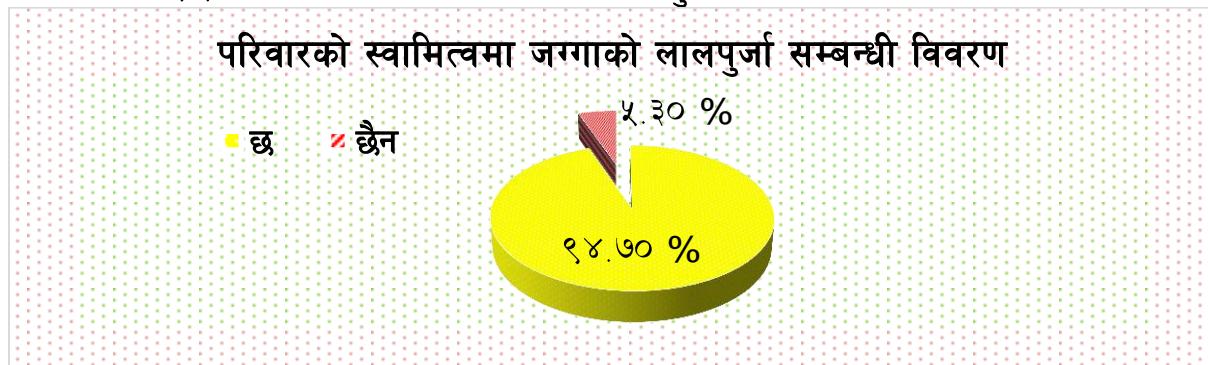
अर्जुन चौपारी गाउँपालिकामा जमिनमा स्वामित्व अथवा लालपुर्जा भएका र नभएका दुवै समूहका मानिसहरु बसोवास गर्दछन् । तर यस गाउँपालिकामा जमिन तथा घरको लालपुर्जा नहुने मानिसहरुको संख्या भने निकै कमी छ । यस गाउँपालिकाको जमिनको लालपुर्जा भएका र नभएका मानिसहरुको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६.९ जमिनको स्वामित्व सम्बन्ध विवरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	जरगाको लालपुर्जा भएको	३५३९
२	जरगाको लालपुर्जा नभएको	१९८
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ६.३ परिवारको स्वामित्वमा जग्गाको लालपुर्जा सम्बन्धी विवरण

माथिको तालिकामा देखाइए अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा ३७३७ परिवारमध्ये ३५३९ परिवारसँग नीज जमिन तथा जग्गाको लालपुर्जा रहेको देखिन्छ भने वाँकी १९८ परिवारसँग भने जमिनको लालपुर्जा रहेको देखिदैन ।

६.१० आम्दानी तथा खर्चको अवस्था

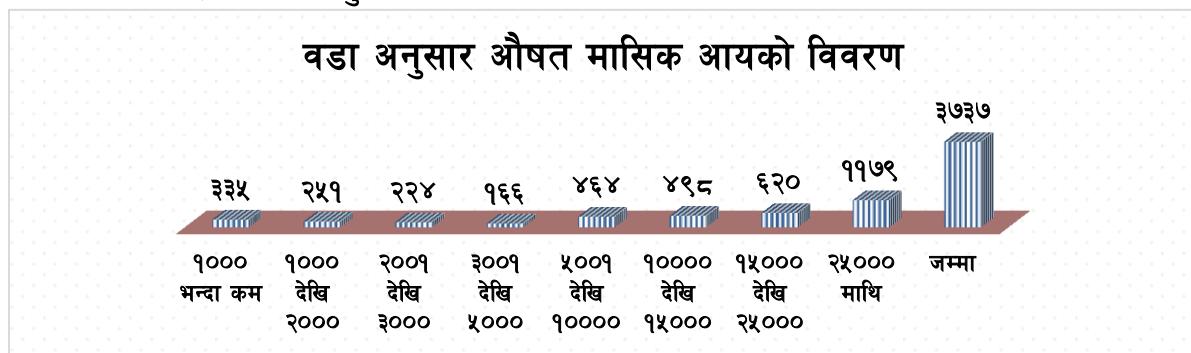
यस गाउँपालिकाका बस्ने घरपरिवारहरुको मासिक आम्दानीको अवस्थालाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं ६.८ वडा अनुसार प्रति परिवार औषत मासिक आयको विवरण

औसत आम्दानी	घरपरिवार संख्या
१००० भन्दा कम	३३५
१००० देखि २०००	२५१
२००१ देखि ३०००	२२४
३००१ देखि ५०००	१६६
५००१ देखि १००००	४६४
१०००० देखि १५०००	४९८
१५००० देखि २५०००	६२०
२५००० माथि	११७९
जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ६.४ वडा अनुसार औषत मासिक आयको विवरण

यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाका परिवारहरुको प्रति महिना आमदानीको विवरण माथि प्रस्तुत गरिएको छ। प्राप्त विवरण अनुसार प्रत्येक वडाका मानिसहरूले १००० भन्दा कम मासिक आमदानी गर्ने परिवार संख्या ३३५ रहेको देखिन्छ भने १००० देखि २००० सम्म कमाउने परिवार संख्या २५१ रहेको छ। यसैगरी यस गाउँपालिकामा औषत २५००० माथि मासिक आमदानी हुने परिवार संख्या ११७९ रहेको अध्ययनले देखाएको छ। समग्रमा यस गाउँपालिकामा विभिन्न वडाहरुमा मासिक आमदानी ५००० भन्दा कम र मासिक रूपमा जति आमदानी हुन्छ उत्तिकै मात्रामा खर्च हुनुले उनीहरुको आर्थिक अवस्था पनि कमजोर रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाका २७६१ घर परिवारको मासिक आमदानी ५००० भन्दा बढी रहेको देखिन्छ।

६.११ मासिक बचतको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाका अधिकांश परिवारको बचतको अवस्था प्राय शुन्य नै रहेको छ। यस गाउँपालिकाका अधिकांश मानिसहरु बढी कृषि पेशामा आधारित भएको र कृषि उत्पादन पनि व्यवसायिक रूपमा नगरी सामान्य तरिकाले मात्र खेती गर्ने र अधिकांश घरपरिवार मध्यमवर्गको भएको हुँदा यस गाउँपालिकामा औषत मासिक पारिवारिक बचत न्युन रहेको देखिएको छ। जति आमदानी हुन्छ त्यसैलाई परिवार पाल्नको लागि खर्च गर्ने भएको हुदां बचतको अवस्था शुन्य नै रहेको छ। बचतको आधारमा परिवार संख्याको अवस्था निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका नं ६.९ वडा अनुसार प्रति परिवार बचतको अवस्था

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक बचत	घरपरिवार संख्या
१	शुन्य	१०१६
२	५०० देखि १०००	१०८७
३	१००१ देखि २०००	४२१
४	२००१ देखि ३०००	१६८
५	३००१ देखि ५०००	३२३
६	५००१ देखि १००००	३१७
७	१०००१ भन्दा माथि	४०५
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं ६.५ औषत बचतको अवस्था

६.१२ बेरोजगारीको अवस्था

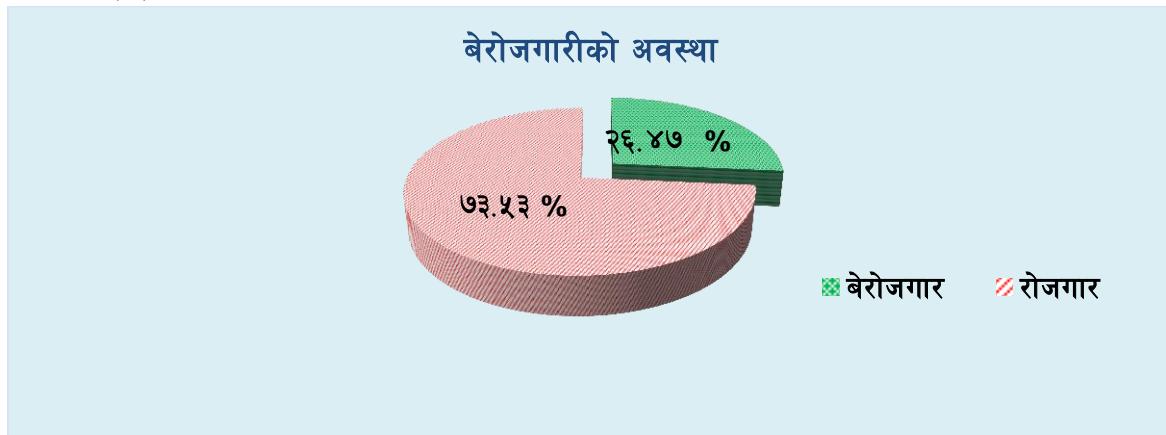
यस गाउँपालिकामा कमाउन सक्ने सिपयुक्त ९८९ घरपरिवारका सदस्यहरु बेरोजगार बसेका छन् भने बाँकी २७४८ परिवारका मानिसहरु कुनै न कुनै कार्यमा संलग्न रहेको पाइन्छ । जहाँ ८८७ घरपरिवारका मानिसहरुले अवसर नपाएर बेरोजगारीको समस्या भेल्नु परेको बताएका छन् भने ६५ घरपरिवारका व्यक्तिहरु इच्छा नभएर बेरोजगार बसेका छन् । त्यसैगरी २७ घरपरिवारका सदस्यहरु अशक्त भएर बेरोजगार बसेका छन् भने १० जना शारीरिक रूपमा अपांग भएर बेरोजगार रहेका छन् । तलको तालिकामा कमाउन सक्ने सिपयुक्त दक्षता भएर पनि बेरोजगार बसेका परिवार संख्याको विवरणलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ६.१० बेरोजगारीको अवस्था

क्र.स	विवरण	संख्या	प्रतिशत
१	बेरोजगार	९८९	२६.४७%
२	रोजगार	२७४८	७३.५३%
	जम्मा	३७३७	१००

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

चार्ट नं.६.६ बेरोजगारीको अवस्था

६.१३ खाद्यान्को अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिकाका अत्याधिक मानिसहरुको मुख्य पेशा कृषि नै हो भन्ने कुरा प्रशङ्गवस माथि नै चर्चा गरिएको छ । कृषि पेशा भन्नाले जमिनमा खेतीपाती गर्ने वा पशुपालन व्यवसाय गर्ने कुनै एक वा दुवै क्षेत्रहरु पर्दछन् । देशको ८१ प्रतिशत जनसंख्या कृषिमा निर्भर रहेको अवस्थामा यस गाउँपालिकामा पनि अधिकांश मानिसहरु कृषि पेशामा संलग्न रहेको र कृषिमा नै निर्भर रहेको पाइएको छ । तापनि यस गाउँपालिकाका मानिसहरु खेतीपाती मौसमी खेतीपाती गर्ने हुँदा यहाँको उत्पादनले वर्षभरी खान धौधौ पर्ने सर्वेक्षणले देखाएको छ ।

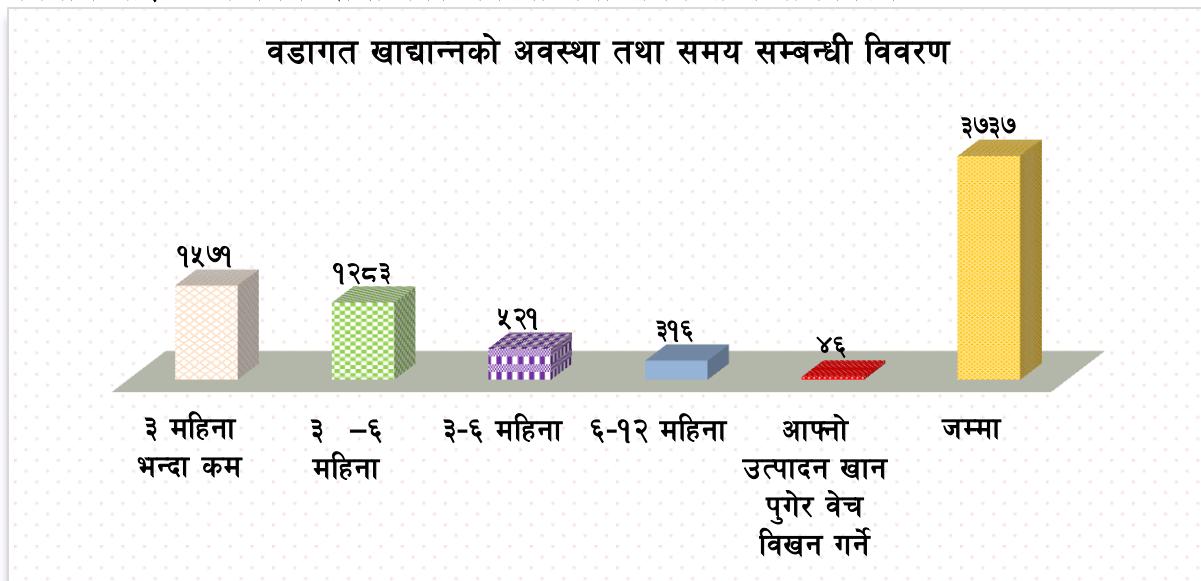
खाद्यान्त उपलब्धताको स्थितिलाई हेर्दा यस गाउँपालिका भित्र बाहै महिना खान पुग्ने परिवारको संख्या अत्यन्तै न्यून रहेको छ । जम्मा परिवार संख्या मध्ये १५७१ घरपरिवारलाई ३ महिना भन्दा बढी खान नपुग्ने अवस्था देखियो भने ३ महिना देखि ६ महिना सम्म खान पुग्नेको घरपरिवार संख्या १२८३ रहेको छ । तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा यस गाउँपालिकाका मानिसहरूको आफ्नो उत्पादनले खान पुग्ने र नपुग्ने अवस्था देखाइएको छ ।

तालिका नं.६.११ वडागत खाद्यान्तको अवस्था तथा समय सम्बन्धी विवरण

वडा.नं.	३ महिना भन्दा कम	३ देखि ६ महिना	६ देखि ९ महिना	९ देखि १२ महिना	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्ने
१	२५३	२४१	२१३	१५३	२४
२	२३६	२१९	६८	१४	२
३	१५८	१८९	५५	३०	५
४	९८	१९६	७४	५५	३
५	३२१	२९१	१०२	५७	१०
६	५०५	१४७	९	७	२
जम्मा	१५७१	१२८३	५२१	३१६	४६

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं.६.७ वडागत खाद्यान्तको अवस्था तथा समय सम्बन्धी विवरण

६.१४ कृष्ण आवश्यकता सम्बन्धी विवरण

मानिसलाई आफ्नो आम्दानीले खर्च गर्न पुगेन भने उसले विभिन्न व्यक्ति, निकाय र संघसंस्थाबाट ऋण लिएर उसले आफ्ना आवश्यकताहरु पुरा गर्ने गर्दछ । यसले तत्काललाई मानिसहरूका आवश्यकता पूरा हुने भए पनि दीर्घकालमा नकारात्मक प्रभाव पार्ने गर्दछ । तलको तालिकामा यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले लिने गरेको कृष्ण सम्बन्धी विवरण दिइएको छ ।

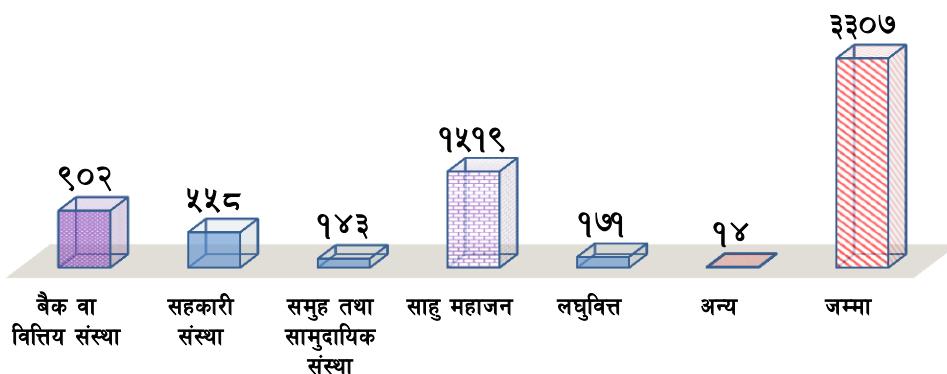
तालिका नं. ६.१२ वडा अनुसार ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धी विवरण

वडा.नं.	बैंक वा वित्तीय संस्था	सहकारी संस्था	समुह तथा सामुदायिक संस्था	साहु महाजन	लघुवित्त	अन्य
१	२६६	२७७		१०	२५२	९
२	२९४	८०		४	२२६	६
३	१००	३३		६	२०३	९
४	६९	२२		१६	२३५	१२
५	१०६	१२८		१००	३१८	४५
६	६७	१८		७	२८५	९०
जम्मा	९०२	५५८		१४३	१५१९	१७१
						१४

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं. ६.८ ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धी विवरण

ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धी विवरण

माथिको तालिकामा यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न स्थानहरूबाट लिने गरेको ऋण सम्बन्धी विवरण वडागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ, जसअनुसार यस गाउँपालिकाका ३७३७ घरपरिवार मध्ये ४३० घरपरिवारको मात्र ऋण नरहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले लिने ऋणको अवस्था र ऋण लिने स्थान हेर्दा यस गाउँपालिकाका अत्यधिक मानिसहरूले साहुमहाजनबाट लिने गरेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाका मानिसहरूले विभिन्न निकायबाट ऋण लिएर आफ्ना आवश्यकताहरु पूरा गर्ने गरेको देखिन्छ । साथै ऋण प्रवाह गर्ने प्रमुख निकाय भने यस गाउँपालिकाका लागि बैंक वा वित्तीय संस्था, लघुवित्त बैंक तथा सहकारी संस्था नै रहेको पाईन्छ । यसबाहेक बैंकका तर्फबाट ऋण लिने मानिसहरु भने निकै कम रहेका छन् ।

६.१५ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय सम्बन्धि विवरण

यस गाँउपालिका भित्र वसोवास गर्ने मानिसहरु विभिन्न किसिमका व्यवसायमा संलग्न रहेको पाइन्छ । संख्यात्मक रूपमा हेर्नेहो भने यहाँका वासिन्दाले किराना पसल, होटल व्यवसाय, कपडा पसल, खाजा घर चिया पसल आदी संचालन गर्नेको संख्या अत्याधिक रहेको छ, भने अरु विभिन्न प्रकारका व्यवसाय गर्नेको संख्या पनि रहेको छ । तलको तालिकामा यस गाँउपालिका भित्र रहेका व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरणलाई दिइएको छ ।

तालिका नं.६.१३ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय सम्बन्धि विवरण

सि.नं	व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण	संख्या
१	दुग्ध व्यवसायी	२
२	टेलर्स	३
३	सुनचाँदी व्यवसायी	४
४	भाडा व्यवसायी	६
५	होटल व्यवसाय	१९
६	फेन्सी व्यवसायी कस्मेटीक	२९
७	किलनिक तथा औषधी व्यवसायी	५
८	तरकारी तथा फलफूल व्यवसायी	१४
९	इलेक्ट्रोनिक व्यवसायी	८
१०	माछामासु पसल, व्यवसायी	२१
११	हेयर सैलुंग तथा सौन्दर्यकला व्यवसायी	६
१२	उद्योग	५
१३	बंगुर पालन	४
१४	बोर्डिंग स्कुल संचालन	५
१५	ठेक्कापटटा	२
१६	जुत्ता पसल	३
१७	फोटो स्टुडियो	१०
१८	फर्निचर	५
१९	किनारा पसल तथा व्यवसायी	१९७
२०	सि.डि.पसल	१
२१	पुल हाउस	१
२२	राइस मिल	२१
२३	घडि रेडियो टि.भी मर्मत	६
२४	पस्मिना पसल	१
२५	खाजाघर तथा चिया पसल	२३
२६	दुवानी सेवा	२
२७	ट्युसन सेन्टर	२
२८	कार्पेट पसल	२

सि.नं	व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण	संख्या
२९	सरसफाइ तथा फोहोर मैला संकलन	१२
३०	मदिरा व्यवसाय	४
३१	ग्यास डिलर	१
३२	नृत्य प्रशिक्षण तथा संगीत प्रशिक्षण केन्द्र	१
३३	कम्प्युटर ट्रेनिंग सेन्टर साईबर व्यवसायी	१
३४	पुस्तक व्यवसायी तथा फोटोकपी	८
३५	मनी टान्सफर	२
३६	सहकारी	५
३७	बैंक	१
३८	भेटनरी	३
३९	बाखापालन फर्म	१
जम्मा		४४६

स्रोत : अर्जुन चौपारी गाँउपालिका तथा स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

६.१६ उद्योगको किसिम

अर्जुन चौपारी गाँउपालिका भित्र साना तथा घरेलूस्तरका केहि उद्योगहरूसंचालनमा छन भने ठुला उद्योग धन्दा खुलिसकेको अवस्था छैन । साना तथा मझौला उद्योगहरूमा पनि प्रायः मिलहरू, फर्निचर उद्योग व्यापार व्यावसाय आदि रहेका छन । साना तथा मझौला उद्योगहरूवाट केहिले रोजगारी समेत पाएका छन भने अरु फरक खालका उद्योग खुल्नु पर्ने देखिन्छ । यस गाँउपालिका भित्र हालको अवस्थालाई हेर्ने हो भने ठूलो उद्योग स्थापना तथा संचालन भएको देखिदैन ।

६.१७ बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

विशेष गरी स्थानीय वासिनदाहरुद्वारा नै उत्पादित बस्तुहरुको आयात तथा निर्यात गर्ने केन्द्रविन्दुलाई स्थानिय व्यापारिक केन्द्र भन्ने गरिन्छ । साथै दैनिक उपभोग्य बस्तुहरुको सशुल्क आदान प्रदान हुने केन्द्र व्यापारिक केन्द्र हो । अर्जुन चौपारी गाँउपालिकामा आवश्यकता तथा स्रोत साधनको आधारमा विभिन्न स्थानमा व्यापारिक बजार केन्द्रहरू रहेका छन । हाल गाँउपालिका भित्र रहेका बजारकेन्द्रको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ६.१६ बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

क्र.स	व्यापारिक बजार केन्द्र	मुख्य व्यापारिक बस्तुहरू
१	अर्जुन चौपारी बजार	कृषिजन्य, दैनिक उपभोग्य बस्तु, लत्ताकपडा, औषधि, स्टेशनरी आदि
२	मजुवा बजार	
३	लामाडाँडाको भञ्ज्याड	
४	खेवाङ्ग	
५	रापाकोट	
६	तालपोखरी केन्द्र	

क्र.सं	व्यापारिक बजार केन्द्र	मुख्य व्यापारीक बस्तुहरू
७	बयाले बजार	
८	घण्टे बजार	
९	घोप्टे ओडार	
१०	मुलावारी	
११	दरौडाँडा	
१२	वैराके	

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०७४

परिच्छेद सातः सुरक्षा तथा समावेशीकरण

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र तयार गर्नको लागि सकलन गरिएको तथ्याङ्गहरूलाई अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिका भित्र सुरक्षा तथा समावेशीकरणको अवस्था पनि त्यतिकै छड्कारो रहेको देखिन्छ । बेरोजगारीको अवस्था, उच्च शिक्षाको अभाव, स्वास्थ्यको अभाव, जनचेतनाको कमी, पहुँचमा कमी आदि कारणले गर्दा यस्तो अवस्था देखिएको हो । तसर्थ यी कुराहरूलाई मनन गर्दै सुरक्षा तथा समावेशीकरणको अवस्थालाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१ समुह वा समितिको अवस्था

मानिस सामाजिक प्राणी भएकाले उसले आफूना नीजि काम गर्नुका साथै फुर्सदको समयमा सामाजिक कार्यमा पनि लाग्ने गर्दछ । यस गाउँपालिकाका मानिसहरु एकै घरपरिवारका सदस्य दुई तीन वटा सामाजिक संस्थामा आवद्ध रहेको तलको तालिकाले देखाएको छ । यस गाउँपालिकाका १८७४ घरपरिवार सहकारी संस्थामा आवद्ध रहेको तालिकाले देखाएको छ भने ७७८ घरपरिवार परम्परागत समुहमा आवद्ध रहेको छ । यसैगरी गाउँ विकास कार्यक्रममा ७४३, कृषि तथा कफि समूह ३९५, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहमा ३८१ परिवारको संलग्नता रहेको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.७.१ समुह आवद्धताको अवस्था

गाउँ विकास कार्यक्रम	कृषि तथा कफि समूह	सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	सहकारी संस्था	गैर सरकारी संस्था	परम्परागत समुह	अन्य
२२९	६१	८०	६८१	३०	१५	७
३१२	१३९	६५	३९५	२८	१०	५
४४	२७	१८	१५२	६५	९०	१७
१६	४६	१६	१२०	५७	३२	७
१२	२३	२३	४००	१६	२६५	१६
१३०	९९	१७९	१२६	४३	३६६	२६२
७४३	३९५	३८१	१८७४	२३९	७७८	३१४

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

७.२ जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त जनसंख्या

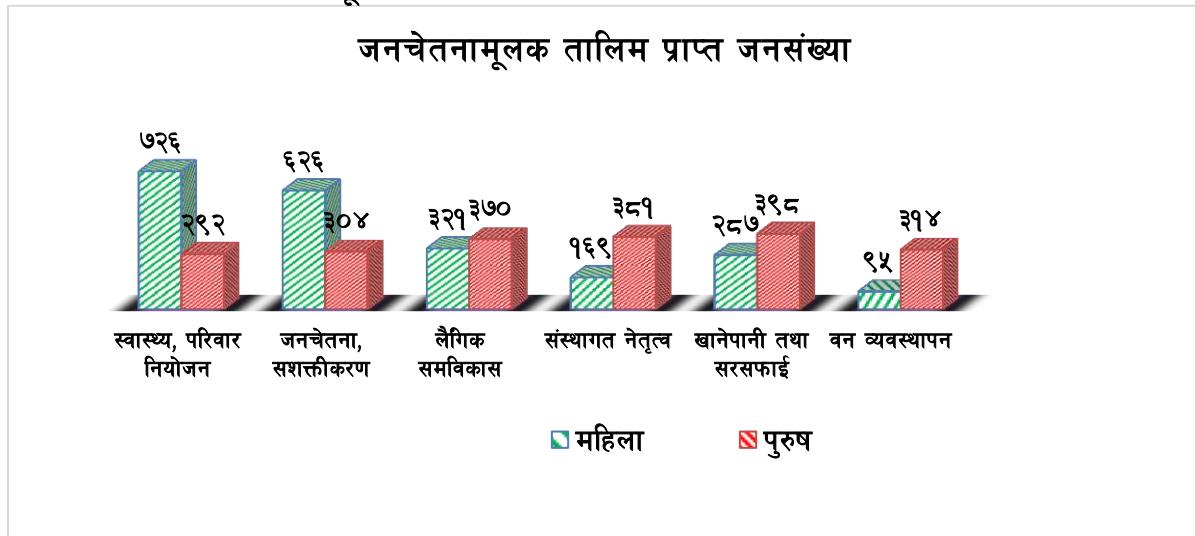
यस गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने महिला १०२३५ तथा पुरुष १०९०२ गरी जम्मा २११३७ जनसंख्या मध्ये जम्मा ४२८३ जनाले जनचेतनामूलक सम्बन्धी तालिम प्राप्त गरेका छन् जसमा महिला २२२४ र पुरुष २०५९ रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा जनचेतनामूलक सम्बन्धी तालिम पुरुषको तुलनामा महिलाले बढी प्राप्त गरेको तलको तालिकाले देखाएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भ चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.७.२ जनचेतनामूलक सम्बन्धि तालिम प्राप्त जनसंख्या

सि. नं.	तालिमको नाम	तालिम प्राप्त संख्या	
		महिला	पुरुष
१	स्वास्थ्य, परिवार नियोजन	७२६	२९२
२	जनचेतना, सशक्तीकरण	६२६	३०४
३	लैगिक समविकास	३२१	३७०
४	संस्थागत नेतृत्व	१६९	३८१
५	खानेपानी तथा सरसफाई	२८७	३९८
६	वन व्यवस्थापन	९५	३१४
जम्मा		२२२४	२०५९

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं.७.२ जनचेतनामूलक तालिम प्राप्त जनसंख्या

७.३ बचत तथा ऋण समुहमा महिला आबद्धताको अवस्था

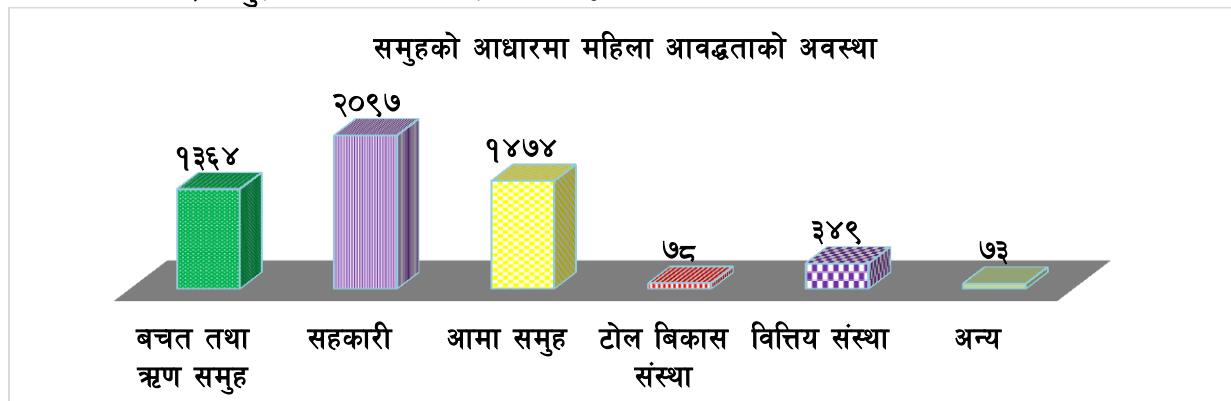
यस गाउँपालिकामा बचत तथा ऋण समुहमा महिलाको आबद्धतालाई हेर्दा कुल ३७३७ घरपरिवार मध्ये २९०१ घरपरिवारका महिलाहरुको आबद्धता रहेको देखिएको छ, भने ८३६ घरपरिवारका महिलाहरु कुनै पनि समुहमा संलग्न नभएको सर्वेक्षणले देखाएको छ। यसैगरी यस गाउँपालिकामा एकै घरपरिवारका महिलाहरु एक भन्दा बढी समुहमा आबद्ध रहेको सर्वेक्षणले देखाएको छ। साथै यस गाउँपालिकाका २०९७ घरपरिवारका महिलाहरु सहकारी संस्थामा आबद्ध रहेको छ। यस्तैगरी बचत तथा ऋण समुहमा पनि १३६४ घरपरिवारका महिलाहरु आबद्ध रहेको सर्वेक्षणले देखाएको छ। सामाजिक संघसंस्थामा महिलाको आबद्धताको अवस्थालाई तलको तालिका तथा स्तम्भिचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.७.३ समुहको आधारमा महिला आवद्धताको अवस्था

बचत तथा ऋण	सहकारी	आमा समुह	टोल बिकास संस्था	वित्तिय संस्था	अन्य	जम्मा
३०७	७०९	२३९	४१	३४	२	१३३२
११३	४८७	१४१	१२	८	६	७६७
४४	२१९	१०९	७	६६	७	४५२
८२	१२७	६३	३	१२६	०	४०१
२१९	३२८	३४२	६	१०५	६	१००६
५९९	२२७	५८०	९	१०	५२	१४७७
१३६४	२०९७	१४७४	७८	३४९	७३	५४३५

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

डायग्राम नं.७.३ समुहको आधारमा महिला आवद्धताको अवस्था

७.४ वडागत प्रकोपको किसिम तथा प्रभावित घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र वडागत रूपमा प्रकोपको किसिम तथा प्रभावित घरपरिवारको विवरण हेर्दा जम्मा ३७३७ घरपरिवारहरु मध्ये ५११ घरपरिवारहरु प्राकृतिक प्रकोपको खतरामा रहेको देखिन्छ भने बाँकी २८९८ घरपरिवारमा कुनै प्रकारका खतरा नभएको पाइएको छ । समग्र रूपमा यस गाउँपालिका भित्र प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ७.४ वडागत रूपमा प्रकोपको किसिम तथा प्रकारबाट प्रभावित घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	प्रकोपको किसिम				जम्मा
	पहिरो	बाढि	महामारी	अन्य	
१	१४०	१२०	६	५	२७१
२	१९	२	३	०	२४
३	५४	११	३	२	७०
४	२७	७०	६	०	१०३
५	४६	१७	१३	१	७७
६	४०	२	०	४४	८६
जम्मा	३२६	२२२	३१	५२	६३१

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

७.५ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र गरिएको अध्ययन अनुसार यहाँ बसोबास गर्ने महिला, दलित, जनजाति तथा पिछडिएको वर्गलाई सार्वजनिक स्थल तथा सभा समारोहमा गरिने व्यवहारलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ७.५ सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

क्र.स	विवरण	घरपरिवार संख्या
१	छ	५७
२	छैन	२७२५
३	कमै छ	९५५
	जम्मा	३७३७

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

७.६ गाउँपालिका स्तरमा आवश्यकता पहिचानको अवस्था

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका भित्र गरिएको अध्ययन अनुसार वडा तथा बस्तीहरुमा निम्नानुसारका आवश्यकता तथा समस्याहरु पहिचान गरिएका छन् । समष्टिगतरूपमा यसको अवस्थालाई तलको तालिका तथा चार्टमा देखाईएको छ ।

तालिका नं ७.६ आवश्यकता पहिचानको अवस्था

वडा नं.	खानेपानी	शौचालय	बाटो र सडक	शिक्षा	स्वास्थ्य संस्था	फोहोरमैला व्यवस्थापन
१	५१०	१६९	४९५	५१९	५३८	६१५
२	३४७	२३१	३३६	४५७	४७१	४४८
३	११७	९	८५	९७	३६१	७
४	३५२	२१	१०१	१३०	४१३	०
५	४७७	९५	२४९	३८८	५११	६३५
६	२२३	११	४४०	७९	२७४	९
जम्मा	२०२६	५३६	१७०६	१६७०	२५६८	१७१४

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७४

सर्वेक्षणका महत्वपूर्ण नितिजाहरु (Highlights of Survey Results)

साविक गा.वि.स. अनुसार भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण

सि. नं.	साविकका गाविसको नाम	कृषिजन्य भूमि (हे)	बनले ढाकेको (हे)	बुट्यान घाँसे मैदान	अन्य (चट्टान, खोला, बगर, आदि)	जम्मा
१	दरौ	५२०	१९०	०	०.५९	७१०.५९
२	पंचमुल	९०९.४	५१७.२	१६.४	१२३	१५६६
३	आरुचौर	७०८.४	१७१.८	१७३.८	५४	११०८
४	रापाकोट	१२२६	३०५.७	५.५	१०९	१६४६.२
५	अर्जुन चौपारी	९४८	७५०.८	७६.७३	६१	१८३६.५
अर्जुनचौपारी इलाका का वन कार्यालय अन्तर्गतको जम्मा		४३११.८	१९३५.५	२७२.४३	३४७.५९	६८६७.३

वडा अनुसार जनसंख्या, मुख्य वस्ती संख्या र घरधूरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं	जनसंख्या	वस्ती संख्या	घरधूरी संख्या
१	४८३२	२८	८८४
२	२९८१	३१	५३९
३	२६५०	१७	४३७
४	२३०४	३३	४२६
५	४६४८	५२	७८१
६	३७२२	३९	६७०
जम्मा	२११३७	२००	३७३७

जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	जनगणना २०७४		जम्मा	घर परिवार संख्या	औषत परिवार संख्या
	पुरुष	महिला			
१	२४९२	२३४०	४८३२	८८४	५.४७
२	१५३९	१४४२	२९८१	५३९	५.५३
३	१३७५	१२७५	२६५०	४३७	६.०६
४	११८३	११२१	२३०४	४२६	५.४१
५	२४२५	२२२३	४६४८	७८१	५.९५
६	१८८८	१८३४	३७२२	६७०	५.५६
जम्मा	१०९०२	१०२३५	२११३७	३७३७	५.६६

लिङ्गका आधारमा घरमुलीको विवरण

क्र.स	लिङ्ग	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	महिला	७१०	१९
२	पुरुष	३०२७	८१
	जम्मा	३७३७	१००

बडागत जातजाति अनुसार परिवार संख्या सम्बन्धि विवरण

क्र.सं.	जातजाति	वडा नं.							जम्मा
		१	२	३	४	५	६		
१	ब्राह्मण	२३७	६	३४९	१८८	४३७	२८०	१४९७	
२	क्षेत्री	४३२	२९४	११	१०	१३६	१३५	१०१८	
३	दमाई	७५	६	१७	४७	४६	२२	२१३	
४	सार्की	२८	५	५	२४	३९	८४	१८५	
५	विश्वकर्मा/सुनार	५७	६५	१६	९३	१०६	७५	४१२	
६	योगी/गिरी	०	०	०	०	०	१	१	
७	गूरुड	२३	१६०	३४	६४	१२	३५	३२८	
८	तामाङ	०	१	०	०	०	०	१	
९	बादी	०	०	०	०	०	२	२	
१०	माझि	२	०	०	०	०	०	२	
११	नेवार	८	०	०	०	०	०	८	
१२	मगर	१६	२	५	०	१	१५	३९	
१३	मूसलमान	४	०	०	०	०	२	६	
१४	अन्य	२	०	०	०	४	१९	२५	
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७८१	६७०	३७३७	

धर्मका आधारमा घरपरिवार संख्या

सि. नं.	धर्म	वार्ड नं.							प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	
१	हिन्दु	८७५	५३०	४०७	३९३	७६९	६४७	३६२१	९६.९०
२	बौद्ध	५	८	३०	३३	१०	२०	१०६	२.८४
३	मुस्लीम	३	०	०	०	०	१	४	०.११
४	किश्चीयन	१	१	०	०	२	२	६	०.१६
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७८१	६७०	३७३७	१००.००

मातृभाषा अनुसार परिवार संख्याको विवरण

सि.नं.	मातृभाषा	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	नेपाली	३६४५	९५.६४
२	नेवार	१	०.०३
३	गूरुड	१४५	३.८०
४	मुस्लीम	३	०.०८
५	मगर	१७	०.४५
जम्मा		३८११	१००

बसाई सराईको अवस्था

सि.नं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	३० वर्ष भन्दा पहिले	९०६
२	२१ देखि ३० वर्ष भित्र	४१
३	११ देखि २०वर्ष भित्र	६२
४	१० वर्ष भन्दा पछि	५९
५	पुखौली घर	२६६९
जम्मा		३७३७

बडागत अपाङ्गता तथा दिर्घ रोगको विवरण

बडा नं	शारीरिक अपांग वा विकलाङ्ग	दृष्टिविहिन वा न्यूनदृष्टि विहिन	सुस्त मनस्थिती तथा बौद्धिक अपांग	अन्य	जम्मा
	बालक	बालिका	बालक	बालिका	
१	१९	१३	१२	३	४७
२	९	१४	३	१	२७
३	१७	२	४	३	२६
४	२१	१०	९	१	४१
५	३७	१६	२१	१३	८७
६	३१	७	८	०	४६
जम्मा	१३४	६२	५७	२१	२७४

बिरामी अवस्थामा उपचार प्राप्त गर्न जाने स्थान सम्बन्धि विवरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	सरकारी अस्पताल	२८०३	७५
२	नीजि क्लिनिक	४५६	१२।२
३	स्वास्थ्य केन्द्र	२५४	६।८
४	लामा भाँकी	८६	२।३
५	प्राकृतिक आर्युर्वेदिक	९०	२।४
६	कहि नजाने	३७	१
७	थाहा छैन	११	०।३
	जम्मा	३७३७	१००

गाउँपालिकामा बिरामी हुंदा देखिने मुख्य रोग तथा परिवार संख्याको विवरण

वार्ड	ज्वरो	भाडाबान्ता, पखाला	क्षयरोग	जन्डिस	टाइफाईट	निमोनिया	एड्स	अन्य	जम्मा
१	८५४	६१४	१२	३	५७६	१९०	०	६	२२५५
२	५२८	४८५	२	३	४६७	३३९	०	१	१८२५
३	३७७	७१	२	१३	१७६	१९२	०	३४	८६५

वार्ड	ज्वरो	भाडाबान्ता, पखाला	क्षयरोग	जन्डिस	टाईफाईट	निमोनिया	एड्स	अन्य	जम्मा
४	४०७	२७४	३	५	३८९	२४९	०	१७	१३४४
५	७७०	३१७	४	३६	६७५	६३४	२	१०१	२५३९
६	६६१	१०३	२	६१	६४४	२३४	०	२३२	१९३७
जम्मा	३५९७	१८६४	२५	१२१	२९२७	१८३८	२	३९१	१०७६५

वडागत रूपमा लिंगका आधारमा दीर्घ रोगीहरुको अवस्था

वडा नं.	क्षयरोग		क्यान्सर		एड्स		चिनिरोग		अन्य	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	०	०	०	०	२	१	२	४	७	१०
२	०	०	०	०	०	०	१	५	१	१
३	४	०	०	०	०	०	८	५	१७	८
४	०	०	०	२	०	०	३	१	१४	१२
५	१	२	१	०	०	१	६	११	१२	७
६	०	०	०	१	१	०	२	४	४	११
जम्मा	५	२	१	३	३	२	२२	२८	५५	४९

दीर्घ रोगको कारण मृत्यु हुनेको संख्या

वडा नं.	क्षयरोग		मलेरिया		क्यान्सर		एड्स		चिनिरोग		अन्य	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	०	०	०	०	०	०	०	१	०	०	०	२
२	०	०	०	०	०	१	०	०	०	४	०	०
३	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	१	१
४	०	३	०	०	०	१	०	०	०	०	६	६
५	०	०	०	०	२	२	१	२	१	४	४	३
६	०	०	०	०	१	१	०	०	०	०	१	१
जम्मा	०	३	०	०	३	५	१	४	१	९	१२	१३

सुत्केरी हुने स्थान अनुसार परिवार संख्याको वितरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	सरकारी अस्पताल	१५७३
२	निजी क्लिनीक	८१८
३	स्वास्थ केन्द्र	६८१
४	घरमा नै	४०८
५	जहाँ पनि हुन सक्छ	२५१
६	थाहा छैन	६
	जम्मा	३७३७

खोप सम्बन्ध विवरण

वडा नं.	वि.सि.जि	डि.पि.टि	पोलियो	भिटामिन ए	अन्य
१	७६०	७९१	७७१	७७६	१३४
२	५२१	५२२	५१९	५२२	६
३	४१२	४२३	४१२	४१२	२९
४	४०७	४१४	४०४	४००	८३
५	६६९	६६९	६६७	६५८	३७९
६	५९९	५९५	५८५	५२८	३०५
जम्मा	३३६८	३४१४	३३५८	३२९६	९३६

एच.आइ.भि /एड्स बारेमा जानकारी भएको परिवार संख्याको अवस्था

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	एच.आइ.भि रोगको बारेमा जानकारी भएको	३४०३
२	एच.आइ.भि रोगको बारेमा जानकारी नभएको	३३४
	जम्मा	३७३७

शैक्षिक संस्थाहरु अनुसार बालबालिका पढाउने घरपरिवार सम्बन्ध विवरण

क्र.स	विवरण	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	सरकारी	१७४७	४६.७५
२	नीजि	७८३	२०.९५
३	सामुदायिक	१२०७	३२.३१
	जम्मा	३७३७	१००.०

लिंगको आधारमा शैक्षिक अवस्था

क्र.स	शैक्षिक विवरण	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	निरक्षर	७८६	१३३२	२११८	१५.११
२	साक्षर	२९८९	२९५३	५९४२	४२.३९
३	मा.वि. स्तर	९२८	७२६	१६५४	११.८०
४	एस.एल.सी पास	१४७०	९७६	२४४६	१७.४५
५	प्रविणता प्रमाण पत्र	६३८	४३९	१०७७	७.६८
६	स्नातक	३०१	१९८	४९९	३.५६
७	डिग्री	१८६	७३	२५९	१.८५
८	पि एच डि	१९	२	२१	०.१५
	जम्मा	७३१७	६६९९	१४०१६	१००.००

विद्यालय जानेहरुको अवस्था

वडा नं.	बालक	बालिका	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटी	वयस्क पुरुष	वयस्क महिला	थाहा छैन
१	३२५	२६३	२४१	२१५	१०२	२२	२
२	२१३	२२९	१३१	१२१	८	५	०
३	६१	३७	२४५	२०३	६	३	०
४	४१	४२	२४५	२०१	४	५	०
५	१७३	१६०	५५१	४३२	४९	२४	०
६	४८	५४	३५६	२९४	१३०	९५	१
जम्मा	८६१	७८५	१७६९	१४६६	२९९	१५४	३

घरको प्रकार तथा किसिम

क्र.सं.	घरको प्रकार तथा किसिम	संख्या	प्रतिशत
१.	कच्ची र भूप्रौ	४४	१.१७७
२.	दुंगा माटो र खरको छाना	१६२	४.३३५
३.	दुंगा माटो र टिनको छाना/दुंगाको छाना	३१२५	८३.६२
४.	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना	१८५	४.९५
५.	इटा र ढलानको छाना	१७९	४.७९
६.	ढलान (फेम स्ट्रक्चर)	२१	०.५६२
७	अन्य	२१	०.५६२
जम्मा		३७३७	१००

वडा अनुसार घरको स्वामित्वको अवस्था

क्र.सं	घरको स्वामित्वको विवरण	वार्ड नं.							
		१	२	३	४	५	६	जम्मा	प्रतिशत
१.	निजी / आफै घर	८८०	५३७	४३०	४१९	७३७	६४८	३६५१	९७.७
२.	बहालमा	२	०	४	०	१७	२	२५	०.६६९
३.	अरु संग मिलेर बसेको	१	२	१	४	२७	२०	५५	१.४७२
४.	सुकुम्वासी	१	०	२	२	०	०	५	०.१३४
५.	अन्य	०	०	०	१	०	०	१	०.०२७
जम्मा		८८४	५३९	४३७	४२६	७३१	६७०	३७३७	१००

फोहोरमैला व्यवस्थापन

वडा नं	फोहोर थुपार्ने	आफै नै कम्पाउण्डमा	कम्पोष्ट मल बनाइन्छ	नदी वा खोल्सामा	अन्य
१	१६६	१७१	१८७	३१६	४४
२	१२०	१६	३०६	१५	८२
३	२८	२९७	३९	२१	५२
४	६८	२१५	८३	४१	१९
५	१३०	३३५	२२८	३८	५०
६	१६८	१२५	३१२	२४	४१
जम्मा	६८०	११५९	११५५	४५५	२८८

खानेपानी स्रोतको विवरण

वडा नं	व्यक्तिगत धारा	सार्वजनिक धारा	सामुदायिक धारा	छिमेकिको धारा	कूवा, जरुवा र ईनार	नदी तथा खोला	जम्मा
१	६०४	३९५	६०	३	३८	५	११०५
२	११८	४७७	५	४	२	०	६०६
३	१९५	२३१	७	३	१	०	४३७
४	२३५	१४०	२९	१८	४	२	४२८
५	५९	२२८	४४५	१३	११२	३	८६०
६	८९	५२२	६	२	५२	१	६७२
जम्मा	१३००	१९९३	५५२	४३	२०९	११	४१०८

शौचालय र प्रकार

वडा नं	साधारण खाल्डो	कच्ची शौचालय	पक्की शौचालय	अन्य	जम्मा
१	३४	५७	७६२	१	८५४
२	१०	१४	४८८	२	५१४
३	१२	२१	३९३	०	४२६
४	२७	१९	३६७	०	४१३
५	२७	५९	६५१	०	७३७
६	१६	१२	६३८	०	८६६
जम्मा	१२६	१८२	३२९९	३	३६१०

उर्जा प्रयोगको आधारमा परिवार संख्या

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	बिजुली	३६५८
२	लालटिन	६
३	टुकी	५०
४	मैनबत्ती	१६
५	गोवर र्याँस	७
	जम्मा	३७३७

घरपरिवार अनुसार खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	दाउरा	१६३३
२	गोवरर्याँस	३६९
३	एल.पि. र्याँस	१०६९
४	मट्टीतेल	२४९
५	विद्युत	२४८
६	अन्य	१६९
	जम्मा	३७३७

विभिन्न साधन सुविधा उपयोग गर्ने घर परिवारको विवरण

सवारी साधनको विवरण		
क्र.सं	सवारी साधन	संख्या
१	साइकल	६७
२	मोटरसाइकल	२३४
३	ट्रायाक्सी, जीप	९७
४	बस, ट्रक	१५
५	ट्रायाक्टर	१४
६	अन्य	१२१
	जम्मा	५४८

लिंगका आधारमा पेशा/व्यवसाय सम्बन्ध विवरण

क्र.सं.	पेशा	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	कृषि	२०६१	४०३५	६०९६	३६.०३
२	व्यापार	३४४	३३५	६७९	४.०१
३	नोकरी	१६३३	४३०	२०६३	१२.१९
४	ज्यामि	१३७	५०	१८७	१.११
५	बैदेशिक रोजगारी	१८५०	१६८	२०१८	११.९३
६	पशुपालन	५८	११५	१७३	१.०२
७	विद्यार्थी	२७६६	२३३९	५१०५	३०.१७
८	मजदुर	३६	७	४३	०.२५
९	अन्य	२१०	३४५	५५५	३.२८
	जम्मा	९०९५	७८२४	१६९१९	१००.००

बैदेशिक रोजगारी सम्बन्ध विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या	प्रतिशत
१	महिला	१७७	६.९३
२	पुरुष	२३७७	९३.०७
	जम्मा	२५५४	१००।०

वडागत आधारमा पशुपक्षीहरूको विवरण

सि. नं.	पशुपक्षीको विवरण	जम्मा
१	गाई/गोरु	१५४६
२	भैसी/रागा	१४०६
३	खसी/बाखा	१७८३
४	सुंगुर/वंगुर	५०
५	हास कुखुरा	३३६७
६	परेवा	३७९
७	अन्य	८
	जम्मा	८५३९

परिवारको स्वामित्वमा जग्गाको लालपुर्जा भए नभएको विवरण

क्र.स	विवरण	परिवार संख्या
१	जग्गाको लालपुर्जा भएको	३५३९
२	जग्गाको लालपुर्जा नभएको	१९८
	जम्मा	३७३७

आमदानी तथा खर्चको अवस्था

औसत आमदानी	घरपरिवार संख्या
१००० भन्दा कम	३३५
१००० देखि २०००	२५१
२००१ देखि ३०००	२२४
३००१ देखि ५०००	१६६
५००१ देखि १००००	४६४
१०००० देखि १५०००	४९८
१५००० देखि २५०००	६२०
२५००० माथि	११७९
जम्मा	३७३७

परिवारको मासिक बचतको अवस्था

क्र.स	औषत मासिक पारिवारिक बचत	घरपरिवार संख्या
१	शुन्य	१०१६
२	५०० देखि १०००	१०८७
३	१००१ देखि २०००	४२१
४	२००१ देखि ३०००	१६८
५	३००१ देखि ५०००	३२३
६	५००१ देखि १००००	३१७
७	१०००१ भन्दा माथि	४०५
	जम्मा	३७३७

बेरोजगारीको अवस्था

क्र.स	विवरण	संख्या	प्रतिशत
१	बेरोजगार	९८९	२६.४७
२	रोजगार	२७४८	७३.५३
	जम्मा	३७३७	१००

बडागत घरपरिवारलाई कृषि उञ्जनीबाट खान पुग्ने समय

बडा.नं.	३ महिना भन्दा कम	३ देखि ६ महिना	६ देखि ९ महिना	९ देखि १२ महिना	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गर्ने
१	२५३	२४१	२१३	१५३	२४
२	२३६	२१९	६८	१४	२
३	१५८	१८९	५५	३०	५
४	९८	१९६	७४	५५	३
५	३२१	२९१	१०२	५७	१०
६	५०५	१४७	९	७	२
जम्मा	१५७१	१२८३	५२१	३१६	४६

बडा अनुसार ऋण आवश्यकता पुरा सम्बन्धि विवरण

बडा.नं.	बैक वा वित्तिय संस्था	सहकारी संस्था	समुह तथा सामुदायिक संस्था	साहु महाजन	लघुवित्त	अन्य
१	२६६	२७७	१०	२५२	९	२
२	२९४	८०	४	२२६	६	१
३	१००	३३	६	२०३	९	४
४	६९	२२	१६	२३५	१२	२
५	१०६	१२८	१००	३१८	४५	३
६	६७	१८	७	२८५	९०	२
जम्मा	१०२	५५८	१४३	१५१९	१७१	१४

समुह आवद्धताको अवस्था

गाँउ विकास कार्यक्रम	कृषि तथा कफि समुह	सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह	सहकारी संस्था	गैर सरकारी संस्था	परम्परागत समुह	अन्य
२२९	६१	८०	६८१	३०	१५	७
३१२	१३९	६५	३९५	२८	१०	५
४४	२७	१८	१५२	६५	९०	१७
१६	४६	१६	१२०	५७	३२	७
१२	२३	२३	४००	१६	२६५	१६
१३०	९९	१७९	१२६	४३	३६६	२६२
७४३	३९५	३८१	१८७४	२३९	७७८	३१४

जनचेतनामूलक सम्बन्धि तालिम प्राप्त जनसंख्या

सि. नं.	तालिमको नाम	तालिम प्राप्त संख्या		जम्मा
		महिला	पुरुष	
१	स्वास्थ्य, परिवार नियोजन	७२६	२९२	१०१८
२	जनचेतना, सशक्तीकरण	६२६	३०४	९३०
३	लैगिक समविकास	३२१	३७०	६९१
४	संस्थागत नेतृत्व	१६९	३८१	५५०
५	खानेपानी तथा सरसफाई	२८७	३९८	६८५
६	वन व्यवस्थापन	९५	३१४	४०९
जम्मा		२२२४	२०५९	४२८३

बचत तथा ऋण समुह महिला आवद्धताको अवस्था

बचत तथा ऋण समुह	सहकारी	आमा समुह	टोल विकास संस्था	वित्तिय संस्था	अन्य	जम्मा
३०७	७०९	२३९	४१	३४	२	१३३२
११३	४८७	१४१	१२	८	६	७६७
४४	२१९	१०९	७	६६	७	४५२
८२	१२७	६३	३	१२६	०	४०९
२१९	३२८	३४२	६	१०५	६	१००६
५९९	२२७	५८०	९	१०	५२	१४७७
१३६४	२०९७	१४७४	७८	३४९	७३	५४३५

वडागत प्रकोपको किसिम तथा प्रकारबाट प्रभावित घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	प्रकोपको किसिम				जम्मा
	पहिरो	बाढि	महामारी	अन्य	
१	१४०	१२०	६	५	२७१
२	१९	२	३	०	२४
३	५४	११	३	२	७०
४	२७	७०	६	०	१०३
५	४६	१७	१३	१	७७
६	४०	२	०	४४	८६
जम्मा	३२६	२२२	३१	५२	६३१

सार्वजनिक स्थलमा भेदभावको अवस्था

क्र.स	विवरण	घरपरिवार संख्या
१	छ	५७
२	छैन	२७२५
३	कमै छ	९५५
	जम्मा	३७३७

आवश्यकता पहिचानको अवस्था

बडा नं.	खानेपानी	शैचालय	बाटो र सडक	शिक्षा	स्वास्थ्य संस्था	फोहोरमैला व्यवस्थापन
१	५१०	१६९	४९५	५१९	५३८	६१५
२	३४७	२३१	३३६	४५७	४७१	४४८
३	११७	९	८५	९७	३६१	७
४	३५२	२१	१०१	१३०	४१३	०
५	४७७	९५	२४९	३८८	५११	६३५
६	२२३	११	४४०	७९	२७४	९
जम्मा	२०२६	५३६	१७०६	१६७०	२५६८	१७१४

सन्दर्भ सामाग्री

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- जिल्ला पार्श्वचित्र, जिविस स्याङ्गजा, २०६४
- गरिबी नक्शाकान तथा विकासका सुचकहरू, जिविस स्याङ्गजा, २०६३
- अपाङ्गता प्रोफाइल, २०६४
- आवधिक जिल्ला विकास योजना, जिविस स्याङ्गजा, २०७२
- स्थानीय आर्थिक प्रशासन नियमावली, २०६५
- स्याङ्गजा जिल्लाको स्रहशाब्दी विकास लक्ष्य, जिविस स्याङ्गजा

अर्जुन चौपारी गाउँपालिका
वस्तुस्थिति विवरण तयारीका लागि घरधुरी सर्वेक्षण फाराम, २०७४

खण्ड क पारिवारिक विवरण, आय तथा वसोवास

१. घरमुलीको नाम थर ..... २. घरमुली (क) वावु (ख) आमा (ग) छोरा/बुहारी (घ) छोरी
 ३. वार्ड नं. .... ४. वस्ती / गाउँको नाम ..... ५. घर नं. ....
 ६. जम्मा परिवार संख्या ..... (संख्या उल्लेख गर्ने)

उमेर समूह	महिला	पुरुष	जम्मा
५ वर्ष वा सोभन्दा मुनीका			
६ - १० वर्षसम्म			
११ - १५ वर्षसम्म			
१६ - २४ वर्षसम्म			
२५ - ४५ वर्षसम्म			
४५ - ६० वर्षसम्म			
६० - ७५ वर्षसम्म			
७५ वर्षसम्म भन्दा माथी			
जम्मा			

७. जातियता

१	ब्राह्मण	८	सार्की	१		८	
२	क्षेत्री	९	गाइने वादी	२		९	
३	नेवार	१०	विश्वकर्मा/ सूनार	३		१०	
४	मगर	११	माझी	४		११	
५	तामाङ्ग	१२	मूसलमान	५		१२	
६	गूरुड	१३	योगी/गिरी	६		१३	
७	दमाई	१४	अन्य	७		१४	

८. धर्म :

१	हिन्दू	३	मुस्लीम	१		३	
२	बौद्ध	४	किश्चीयन	२		४	

९. मातृभाषा :

१	नेपाली	४	गूरुड	१		४	
२	नेवार	५	मुस्लीम	२		५	
३	मगर	६	अन्य	३		६	

१०. घरको प्रकार तथा किसिम

सर्वे गर्नेले आफै भर्ने

१	कच्ची र भूप्रो	५	इटा र ढलानको छाना	१		५	
२	दुंगा माटो र खरको छाना	६	ढलान (फेम स्ट्रॉक्चर)	२		६	
३	दुंगा माटो र टिनको छाना/दुंगाको छाना	७	अन्य	३		७	
४	प्लाष्टर गरिएको र टिनको छाना			४			

११. घरको स्वामित्व

१	निजी/ आपनै घर	४	सूकूम्बासी	१		४	
२	बहालमा	५	अन्य	२		५	
३	अरु संग मिलेर वसेको			३			

१२. परिवारका सदस्यहरुको मुख्य पेशा

(संख्या उल्लेख गर्ने)

१	कृषि (पूरुष)	१०	ज्यामी (पूरुष)	१		१०	
२	कृषि (महिला)	११	ज्यामी (महिला)	२		११	
३	व्यापार (पूरुष)	१२	पशुपालन (पूरुष)	३		१२	
४	व्यापार (महिला)	१३	पशुपालन (महिला)	४		१३	
५	नोकरी (पूरुष)	१४	विधार्थी (पूरुष)	५		१४	
६	नोकरी (महिला)	१५	विधार्थी (महिला)	६		१५	
७	ज्यामी (सिपयुक्त)	१६	अन्य (पूरुष)	७		१६	
८	वै. रोजगार (पूरुष)	१७	अन्य (महिला)	८		१७	
९	वै. रोजगार (महिला)			९			

१३. औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी (रुपैयामा)

१	१००० भन्दा कम	५	५००१ देखि १००००	१		५	
२	१००० देखि २०००	६	१०००० देखि १५०००	२		६	
३	२००१ देखि ३०००	७	१५००० देखि २५०००	३		७	
४	३००१ देखि ५०००	८	२५००० भन्दा माथि	४		८	

१४. औसत मासिक पारिवारिक वचत (रुपैयामा)

१	सून्य	५	३००१ देखि ५०००	१		५	
२	५०० देखि १०००	६	५००१ देखि १००००	२		६	
३	१००१ देखि २०००	७	१०००० भन्दा माथि	३		७	
४	२००१ देखि ३०००			४			

१५. तपाईंको परिवारमा कमाउन सक्ने सिपयुक्त व्यक्ति वेरोजगार वसेको छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

१६. छ भने कारण के होला ?

१	अवसर नपाएको	३	ईच्छा नभएको	१		३	
२	अशक्त	४	अपा ☐	२		४	

१७. तपाईंको परिवारमा कस्ता सिपयुक्त व्यक्ति वेरोजगार छन ?(संख्या उल्लेख गर्ने)

१	सिलाई वुनाई,	५	सवारी चालक	१		५	
२	विद्युत जडान,	६	सिकर्मी तथा डकर्मी	२		६	
३	ब्युटीपार्लर	७	भेटनरी	३		७	
४	शैक्षिक वेरोजगार	८	रेडियो घडि तथा टि भी मर्मत	४		८	

१८. तपाईंसंग जग्गाको लालपुर्जा छ ?

१	छ	१
२	छैन	२

१९. छ भने के कति रोपनी छ ?

सि.नं.	जग्गाको विवरण	क्षेत्रफल (रोपनीमा उल्लेख गर्ने)
१	खेत	
२	वारी	
३	खरवारी/बट्ट्यान	
४	अन्य	
जम्मा		

२०. तपाईंलाई आफ्नो उत्पादनले कति महिना खान पुग्छ ?

१	३ महिना भन्दा कम	४	९-१२ महिना	१		४	
२	३-६ महिना	५	आफ्नो उत्पादन खान पुगेर बेच विखन गने	२		५	
३	६-९ महिना			३			

२१. तपाईंको परिवारले ऋण लिनु भएको छ ? यदि छ भने ऋण कहाँबाट लिनुभयो ?

१	वैक वा वित्तीय संस्था	४	साहू महाजन	१		४	
२	सहकारी संस्था	५	लघुवित वैक	२		५	
३	समूह वा सामुदायिक संस्था	६	अन्य	३		६	

२२. उक्त ऋण कुन उद्देश्यका लागि लिनु भएको हो ?

१	घरायसी कार्य वा घर खर्च	५	वालवच्चा पढाउन तथा शिक्षा	१		५	
२	कृषि तथा पशुपालन	६	औषधि उपचार	२		६	
३	उद्योग व्यापार	७	अन्य	३		७	
४	सामाजिक धार्मिक कार्य			४			

२३. तपाईंको परिवारका कुनै सदस्य कुनै संघ संस्थामा आवद्ध हुनुहुन्छ ?

१	छ	१
२	छैन	२

२४. यदि छ भने :

१	गाउँ विकास कार्यक्रम	५	गैर सरकारी संस्था	१		५	
२	कृषि तथा कफि समूह	६	परम्परागत समूह	२		६	
३	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	७	अन्य	३		७	
४	सहकारी संस्था			४			

२५. परिवारका सदस्य रोजगारीका लागि विदेश गएका छन् भने ?

विदेश गएकाको संख्या			गएको मुलुकको नाम			गएको अवधि (वर्षमा)		
महिला	पुरुष	जम्मा	भारत	खाडी	अन्य	५ वर्ष भन्दा बढि	३ वर्ष भन्दा कम	

२६. तपाईंको परिवारका १६ वर्ष भन्दा कम उमेरका केटा केटी अरुको घरमा काम गर्न गएका छन् ?

१	केटा संख्या	१
२	केटी संख्या	२

२७. तपाईंको परिवारमा निम्न कार्यहरु प्राय कसले गर्दछ ?

कार्य	महिला	पुरुष
घर व्यवहार सम्बन्धी विषयमा निर्णय		
घरायसी काममा संलग्न		
बैंकमा खाता संचालन		
उपभोक्ता समितिमा सहभागिता		
विद्यालय व्यवस्थापनमा सहभागिता		
उद्योग व्यापारमा सहभागिता		

२८. तपाईंको वार्षिक रूपमा अन्नवाली, तरकारी वाली, फलफूल आदि उत्पादनको अवस्था के कस्तो छ ?

वाली / उत्पादन समूह	गत वर्ष (२०६६.)	
	क्षेत्रफल (रोपनी)	उत्पादन (किवन्टल) वा रु.
अन्न वाली (धान, गहुँ		
दलहन वाली (मास, मसरो		
तेलहन वाली (तोरी, ...		
तरकारी (आलु, प्याज, काउली, ...		
नगदे वाली (उखु, अलैची, अदुवा....)		
फलफूल खेती (केरा, नास्पाती, आँप, सुन्तला, काका ....)		

२९. परिवारको पशु धन तथा सोबाट हुने उत्पादन :

क्र. सं.	किसिम	संख्या			उत्पादन		
१	पशुधन	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	दूध लि.	मासु केजी	उन केजी
	गाई						
	भैसी राँगा						
	वाखा						
	सुँगुर वंगुर						
	अन्य.....						

२	पंक्षी	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	अण्डा सख्या	मासु केजी
	कुखुरा					
	हाँस					
	अन्य					
३	मौरी घार				मह केजी	
४	अन्य					

३०. वसाई सराई गरी आएको भए

१	३० वर्ष भन्दा पहिले	३	११ वर्ष देखि २० वर्ष भित्र	१		३	
२	२१ वर्ष देखि ३० वर्ष भित्र	४	१० वर्ष भन्दा पछि	२		४	

खण्ड ख मानविय तथा सामाजिक विकास/स्वास्थ्य

३१. तपाईंको परिवारमा कति शिक्षित छन् र कस्ता स्तरका छन् ? (संख्या उल्लेख गर्ने)

१	पूरुष निरक्षर	१	पूरुष प्रविणता प्रमाण पत्र	१		९	
२	महिला निरक्षर	१०	महिला प्रविणता प्रमाण पत्र	२		१०	
३	पूरुष साक्षर	११	पूरुष स्नातक	३		११	
४	महिला साक्षर	१२	महिला स्नातक	४		१२	
५	पूरुष मा.वि. स्तर	१३	पूरुष डिग्री	५		१३	
६	महिला मा.वि. स्तर	१४	महिला डिग्री	६		१४	
७	पूरुष एस.एल.सी पास	१५	पूरुष पि एच डि	७		१५	
८	महिला एस.एल.सी पास	१६	महिला पि एच डि	८		१६	

३२. तपाईंको परिवारमा अहिले स्कूलमा पढ्ने कति जना छन् ?

(संख्या उल्लेख गर्ने)

१	वालक	५	वयस्क पुरुष	१		५	
२	वालिका	६	वयस्क महिला	२		६	
३	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा	७	थाहा छैन	३		७	
४	५-१६ वर्ष सम्मका केटी			४			

३३. तपाईंको परिवारमा पढाईको विचमा स्कूल छोड्ने कति जना छन् ?

(संख्या उल्लेख गर्ने)

१	वालक	५	वयस्क पुरुष	१		५	
२	वालिका	६	वयस्क महिला	२		६	
३	५ देखि १६ वर्ष सम्मका केटा	७	थाहा छैन	३		७	
४	५-१६ वर्ष सम्मका केटी			४			

३४. स्कूल छोड्नु परेको वा नगएको कारण के होला ?

(संख्या उल्लेख गर्ने)

१	पैसा तिर्न नसकेर	४	घरमा हेरचाह गर्ने नभएर	१		४	
२	विरामी भएर	५	वावू आमालाई घरको काममा सधाउन	२		५	
३	पढन मन नलागेर	६	विद्यालयको टाढाको कारण	३		६	

३५. तपाईंका वालवालिमालाई विद्यालय जान कति समय लाग्दै ?

विद्यालयको स्तर	लाग्ने समय (मिनेटमा)
प्रा.वि.	

नि.मा.वि.	
मा.वि.	
उच्च मा.वि.	

३६. वालवच्चालाई कून स्कूलमा पढाउनु हुन्छ ?

१	सरकारी	१	
२	नीजि	२	
३	सामुदायिक	३	

३७. तपाईंको वालवच्चा पढने स्कूल कति नजिक छ ?

१	घर नजिकै	१	
२	१ किलो मीटर भित्र	२	
३	१ कि.मि. भन्दा टाढा	३	

३८. तपाईंको परिवारमा कुनै व्यक्ति अपांग छन ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

३९. यदि छ भने(संख्या उल्लेख गर्ने)

विवरण	महिला	पुरुष	जम्मा
शारीरिक अपाङ्ग			
दृष्टिविहिन र न्यून दृष्टिविहिन			
सुस्त मनस्थिति/वौद्धिक अपांग			
अन्य			

४०. परिवारको कुनै सदस्य विरामी भएमा उपचारका लागि कहाँ जानुहुन्छ ?

१	सरकारी अस्पताल	५	प्राकृतिक/आयुर्वेदिक चिकित्सक कहाँ	१		५	
२	निजि क्लिनीक	६	कहीं जान्दैन	२		६	
३	स्वास्थ केन्द्र	७	थाहा छैन	३		७	
४	लामा भाकी कहाँ			४			

४१. नजिकको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न लाग्ने समय

सि न	स्वास्थ्य संस्था	पुग्न लाग्ने समय
१	उपस्वास्थ चौकी	
२	अस्पताल	

४२. तपाईंको परिवारमा विरामी हूदां देखिने मुख्य रोग के हो ?

१	जबरो	५	टाइफाइड	१		५	
२	झाडा वान्ता, पखला	६	निमोनिया	२		६	
३	क्षयरोग	७	एड्स	३		७	
४	जन्डीस	८	अन्य	४		८	

४३. तपाईंको परिवारको सदस्यलाई कुनै दीर्घ रोग लागेको छ ? यदि छ भने

(संख्या उल्लेख गर्ने)

रोगको नाम	महिला	पुरुष	जम्मा
क्षयरोग			
क्यान्सर			
एच.आई.भि. / एड्स			
चिनी रोग			
अन्य			

४४. तपाईंको परिवारमा विगत ५ वर्षमा दीर्घ रोगको कारणले मृत्यु भएको भएको छ ? यदि छ भने (संख्या उल्लेख गर्ने)

रोगको नाम	महिला	पुरुष	जम्मा
एच.आई.भि. / एड्स			
मलेरिया			
क्षयरोग			
क्यान्सर			
चिनी रोग			
अन्य			

४५. तपाईंको परिवारमा गर्भवती महिला भए गर्भावश्थामा स्वास्थ्य परिक्षण गर्नुभएको छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

४६. छ भने कति पटक ?

१	१ पटक	३	३ पटक	१		३	
२	२ पटक	४	आवश्यकता वा सो भन्दा वढि	२		४	

४७. गर्भवति महिलाले बच्चा कहां जन्माउने चलन छ ?

१	सरकारी अस्पताल	४	घरमानै	१		४	
२	निजी क्लिनीक	५	जहां पनि हुन सक्छ	२		५	
३	स्वास्थ उपचार केन्द्र	६	थाहा छैन	३		६	

४८. तपाईंको परिवारमा गर्भवती महिलाको सुत्केरी भएको ६ हप्ता भित्र मृत्यु भएको थियो ?

१	थियो	१	
२	थिएन	२	

४९. तपाईंको घरमा भएको सबै बच्चाहरुलाई खोप दिलाउन भएको छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

५०. बच्चाहरुलाई कुन कुन खोप दिलाउनु भएको छ ?

१	वि.सी.जी.	४	भिटामिन ए	१		४	
२	डि.पि.टि.	५	अन्य	२		५	
३	पोलियो			३			

५१. तपाईंको घरमा ५ वर्ष मुनिको कमतौल भएको बच्चा छ ? यदि भएमा

१	वालक	१	
२	वालिका	२	

५२. विगत ५ वर्षमा तपाईंको परिवारमा कसैको मृत्यु भएको छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

५३. छ भने कसको ?

१	वयस्क	३	वालक र वालिका	१		३	
२	जवान र युवती	४	नावालाक र नावालिका	२		४	

५४. तपाईंको परिवारमा तथा तपाईंलाई HIV/AIDS रोग बारेमा जानकारी छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

५५. परिवार नियोजन गरेको भए कुन प्रकारको हो ?

१	अस्थायी साधन	१	
२	स्थायी वन्द्याकरण महिला	२	
३	स्थायी वन्द्याकरण पूरुष	३	

५६. तपाईंको परिवारका सदस्यहरूले कस्ता किसिमका जनचेतनामूलक सम्बन्धि तालिम प्राप्त गरेका छन ?

तालिमको नाम	तालिम प्राप्त गर्नेको संख्या		
	महिला	पुरुष	जम्मा
स्वास्थ्य, परिवार नियोजन			
जनचेतना, सशक्तीकरण			
लैंगिक समविकास (लिंगको आधारमा समान अधिकार सम्बन्धि.....			
संस्थागत नेतृत्व			
खानेपानी सरसफाई			
वन व्यवस्थापन			

खण्ड ग. सेवा तथा सुविधा

५७. तपाईंको परिवारको खानेपानीको स्रोत कुन हो ?

१	व्यक्तिगत धारा	४	छिमेकीको धारा	१		४	
२	सार्वजनिक धारा	५	कूवा, जरुवा र ईनार	२		५	
३	सामुदायिक धारा	६	नदी तथा खोला	३		६	

५८. तपाईंको आफै चर्पी छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

५९. यदि छ भने कस्तो किसिमको छ ?

१	साधारण खाल्डो	३	पक्की शौचालय	१		३	
२	कच्ची शौचालय	४	अन्य	२		४	

६०. यदि छैन भने दिसा वस्न कहां जानु हुन्छ ?

१	छिमेकीको घर	३	खेत, जंगल	१		३	
२	नदिको किनार	४	सार्वजनिक शौचालय	२		४	

६१. तपाईंको घरमा विजूलि जडान छ ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

६२. यदि छैन भने के वालू हुन्छ ?

१	लालटिन	३	मैनवति	१		३	
२	टूकी	४	गोवर ग्याँस	२		४	

६३. तपाईंको घरमा खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धन कुन हो ?

१	दाउरा	४	मट्टीतेल	१		४	
२	गोवरग्याँस	५	विद्युत	२		५	
३	एल.पि. ग्याँस	६	अन्य	३		६	

६४. यदि दाउरा भए दाउराको स्रोत कुन हो ?

१	निजी वन	३	कुवलियती वन	१		३	
२	सामुदायिक वन	४	सरकारी वन	२		४	

६५. तपाईंको घरमा कस्तो प्रकारको चूल्हो प्रयोग गर्नुहुन्छ ?

१	अरेनो वा माटोको चूल्हो	४	स्टोभ	१		४	
२	धूवारहित चूल्हो	५	ग्याँस चूल्हो	२		५	
३	भुसे चूल्हो	६	विद्युत चूल्हो (हिटर)	३		६	

६६. तपाईंको घरमा केके संचारका साधनहरु रहेका छन् ?

१	रेडियो क्यासेट	३	टेलिफोन (मोबाइल समेत)	१		४	
२	टि.भि.	४	कम्प्युटर	२		५	

६७. तपाईंको घरमा यातायातको साधन छ कि छैन ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

६८. छ भने के छ ?

१	साइकल	४	बस, ट्रक	१		४	
२	मोटरसाइकल	५	ट्रायाक्टर	२		५	
३	ट्रायाक्सी, जिप	६	अन्य	३		६	

६९. तपाइको घर सम्म पुग्नका लागि वाटोको सुविधा छ भने कस्तो प्रकार हो ?

१	गोरेटो	१	
२	कच्ची सडक	२	

७०. तपाइको जग्गामा सिंचाईको सुविधा तथा व्यवस्था छ कि छैन ?

१	छ	१	
२	छैन	२	

खण्ड घ. सुरक्षा तथा समावेशिकरण

७१. तपाइको घर नजिक प्रकृतिक प्रकोपको खतरा छ कि छैन ?

१	छ	३	थाहा छैन	१	
२	छैन	४		२	

७२. छ भने कस्तो ?

१	पहिरो	३	महामारी	१	
२	बाढि	४	अन्य	२	

७३. तपाइको परिवारका महिला सदस्य कुनै वचत तथा ऋण समुहमा आवद्ध हुनुहुन्छ ?

१	छ	३	थाहा छैन	१	
२	छैन	४		२	

७४. यदि हुनुहुन्छ भने आवद्ध समुहको नाम के हो ?

१	वचत तथा ऋण समुह	४	टोल विकास संस्था	१	
२	सहकारी	५	वितिय संस्था	२	
३	आमा समुह	६	अन्य	३	

७५. तपाइको विचारमा दलित जनजाति र महिलालाई सार्वजनिक स्थलमा भेदभाव भएको छ कि छैन ?

१	छ	३	छैन	१	
२	कमै छ	४		२	

७६. तपाइको घर टोलमा वाल बिवाह बहु बिबाह हुने गरेको छ कि छैन ?

१	छ	३	थाहा छैन	१	
२	छैन	४		२	

७७. तपाइको विचारमा तपाईंको परिवारलाई स्वैभन्दा बढि के को आवश्यकता/समस्या छ ?

१	खानेपानी	४	शिक्षा/विद्यालय	१	
२	शौचालय	५	स्वास्थ्य संस्था	२	
३	वाटो /सडक	६	फोहोरमैला व्यवस्थापन	३	

सुचनादाताको
नाम

सही

गणकको
नाम

सही

प्रमाणित गर्ने
नाम

सही

अर्जुन चौपारी गाउँपालिकाको मुख्य वजार जुन प्राकृतिक प्रकोपको जोखिममा रहेको छ

